

Programma begroting 2018

Gemeente MONTFERLAND

Programmabegroting 2018 en meerjarenraming 2019-2021

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	7
1.1. Inleiding	7
1.2. Financiële uitkomsten	11
1.3. Kerntakendiscussie - eindrapportage	15
1.3.1 Voorgeschiedenis	15
1.3.2 Resultaten	15
1.3.3 KTD – niet gerealiseerd	17
1.3.4 Uitputting reserve ontvlechtingkosten KTD	18
1.3.5 Conclusie	18
2.0 Inleiding programma's	21
2.1 Programma's	25
2.1.01 Relatie inwoners en bestuur	27
2.1.02 Ruimtelijke Ontwikkeling	33
2.1.03 Beheer leefomgeving	41
2.1.04 Economie en toerisme	51
2.1.05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	57
2.1.06 Jeugd, onderwijs en cultuur	67
2.1.07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	77
2.1.08 Werk en inkomen	85
2.2 Algemene dekkingsmiddelen	93
2.3 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur	99
2.4 Paragrafen	103
A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	104
B. Onderhoud kapitaalgoederen	108
C. Financiering	112
D. Bedrijfsvoering	116
E. Verbonden partijen	119
F. Grondbeleid	130
G. Lokale heffingen	138
H. Transitie Sociaal Domein	146
3. Vaststellingsbesluit	151
4. Bijlagen	153
4.1 Nieuw beleid	153
4.2 (Vervangings)investeringen	155
4.3 Reserves en voorzieningen	157
4.4 Financiële gegevens	160
4.5 Overzicht incidentele baten en lasten	164

S

amenvatting

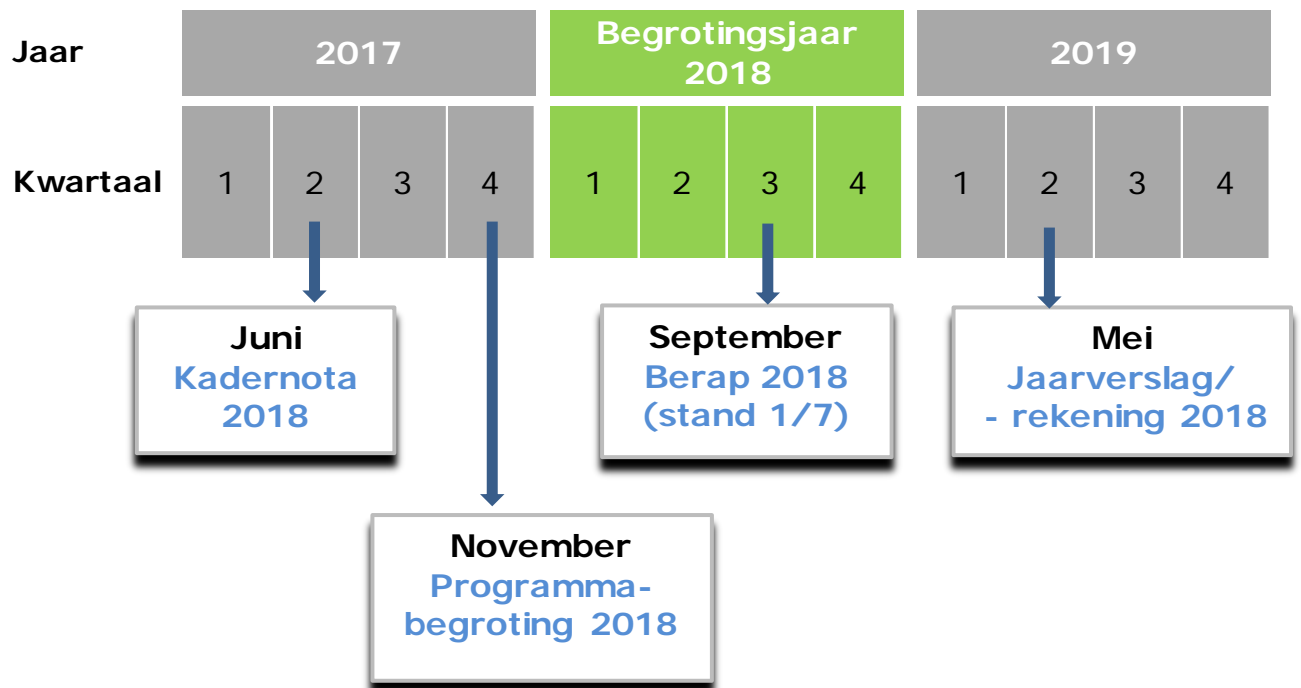
1. Samenvatting

1.1. Inleiding

Voor u ligt de begroting 2018 en de meerjarenramingen voor de periode 2019 tot en met 2021 van de gemeente Montferland. Het gemeentelijk takenpakket kenmerkt zich onverminderd door grote uitdagingen. De komende periode staan we voor de opgave om de transitiekortingen binnen de rijksbudgetten budgettair neutraal te kunnen verwerken. De organisatie is druk doende om de transformatie (oftewel 'anders denken') rondom de transitie in gang te zetten. Met name de Jeugdzorg is nog steeds een relatief onbekende. Dezelfde onzekerheid geldt in een iets minder mate voor de Participatiewet (met name de ontwikkelingen rond Laborijn). In de raad van oktober zijn aan u voorstellen gepresenteerd die er voor moeten zorgen dat de taakstelling in het sociaal domein concreet worden ingevuld.

Wederom kunnen wij u een sluitende meerjarenbegroting 2018 - 2021 aanbieden. Zowel de jaarschijf 2018 als de meerjarenraming is positief (met uitzondering van het jaar 2020). Echter, enig "vet op de botten" is meer dan wenselijk: de onvoorspelbare Gemeentefondsuitkering heeft ons de afgelopen jaren meermalen verrast. Daarnaast geeft het onze vermogenspositie een positieve impuls: onze Algemene reserve is voldoende, maar een injectie komt ons weerstandsvermogen ten goede.

In de volgende figuur is de begrotingscyclus 2018 weergegeven.

De begroting 2018 is de laatste begroting in deze raadsperiode en is tot stand gekomen in een periode waarin de groei van de Nederlandse economie aanhoudt. De seinen voor de Nederlandse economie staan op groen. De economische groei bedraagt in 2018 naar verwachting 2%. De stijging wordt vooral bepaald door de toename van de werkgelegenheid. De stabiele groei van de economie zorgt voor extra werkgelegenheid. De werkloosheid daalt van 4,9% in 2017 naar 4,7% in 2018. Ook de overheidsfinanciën zijn gezond, met een overschot van 0,5% in 2017 en 0,7% in 2018. In combinatie met de economische groei zorgt dit voor een daling van de nationale schuldquote naar 55%.

Het licht voor de Nederlandse economie kan op oranje springen, als internationale onzekerheden veranderen in tegenvallers. Voorbeelden van onzekerheden zijn de uitkomst van de Brexit-onderhandelingen, de financiële stabiliteit van een aantal Zuid-Europese landen, maar ook de koers van de VS en de economische ontwikkelingen van China blijven van belang.

De begroting die nu voor u ligt is gebaseerd op de septembercirculaire. De accessen voor alle jaren zijn positiever dan bij de begroting 2017 was voorzien. Vanwege de demissionaire status van het kabinet is sprake van een beleidsarm voorjaar. Dit maakt het dat de Algemene Uitkering een onzekere factor blijft in de gemeentebegrotingen. Onze begrotingssaldi worden sterk beïnvloed door het grillige verloop hiervan.

De conclusie op dit moment is in ieder geval dat we ruim € 840.000 meer Algemene uitkering gaan ontvangen dan gepresenteerd bij de begroting 2017 (jaarschijf 2018).

Zoals hierboven al aangegeven blijven de decentralisaties onverminderd van het grootste belang voor de gemeenten. Bij de meicirculaire kwam naar voren, dat de voorgenomen overheveling per 2018 van de integratie-uitkering Sociaal Domein naar de algemene uitkering is uitgesteld. Het Rijk heeft ingestemd met het verzoek van de VNG om eerst afspraken te maken over de structurele indexering van de betreffende budgetten. Besluitvorming daarover is aan een nieuw kabinet, zodat overheveling naar verwachting niet eerder dan met ingang van 2019 kan plaatsvinden.

Vanaf 2018 ligt er een structurele taakstelling van circa € 2,1 miljoen om de transities in het sociaal domein budgettair neutraal te laten verlopen. Inmiddels is er een pakket aan maatregelen aan u aangeboden welke er voor moet zorgen dat de taakstelling binnen het sociaal domein concreet ingevuld gaat worden. In de raad van oktober a.s. heeft u hierover besloten. In de paragraaf transitie gaan we hier verder op in.

Montferland investeert de komende periode in maatschappelijke behoeftes

Deze coalitieperiode is er hard gewerkt binnen de gemeente Montferland. Diverse belangrijke beleidsonderwerpen zijn (met succes) opgepakt en / of afgerond. We noemen hier onder andere de kerntakendiscussie en de implementatie van de transities in onze organisatie.

In de laatste begroting van deze raadsperiode is de uitvoering van het gemeentelijk (financieel) beleid de komende jaren aan te merken als solide.

Voor de langere termijn zijn de begrotingssaldi sluitend, maar bieden geen ruimte om structurele tegenvallers op te vangen. Wel is ons eigen vermogen van voldoende niveau om eventuele risico's af te dekken. In de toekomst is het zaak te voorkomen dat we verder interen op ons vermogen. Dit kan alleen door te kiezen voor een behoedzaam en voorzichtig beleid de komende jaren.

Nog steeds is en blijft de algemene uitkering de meest risicovolle post in onze gemeentebegroting. Ook dit jaar is er weer veel onduidelijkheid en onzekerheid geweest over het Rijksgeld door het uitblijven van een nieuw kabinet. Voor de korte termijn pakt dit positief uit. Maar gezien de wisselvalligheid van deze rijksuitkering kan het volgend jaar weer net zo goed anders zijn.

Wij constateren dat de rijksuitkering voor de nieuwe taken uit het Sociaal Domein te laag zijn (m.n. voor de Jeugdzorg). Desondanks staat de gemeente voor de uitdaging om, binnen de beschikbare budgetten, de transities uit te voeren.

Inmiddels is er een pakket aan maatregelen aan de raad aangeboden dat ervoor moeten zorgen dat vanaf 2020 binnen de door het Rijk beschikbare budgetten zorg kan worden verleend. Daarnaast zijn we volop bezig slimme verbindingen te leggen binnen de zorg en meer verantwoordelijkheden bij de samenleving neer te leggen. Ook wordt er meer ingezet op informelere zorg en afname van geïndiceerde zorg.

Hierbij blijft gelden dat de gemeente zorg hoog in het vaandel heeft staan.

Ook in deze begroting staat Montferland nog steeds voor vitaliteit en eigenheid door de komende jaren te blijven investeren in de maatschappelijke vraag op het gebied van met name zorg en infrastructuur.

Projecten als "verbeteren leefbaarheid en uitstraling openbaar gebied", "continuering van de starterslening binnen Montferland", "verduurzaming van woningen / opwekking duurzame energie", "saneren asbest uit woningen" en "mensen te stimuleren om langer zelfstandig te blijven wonen" zijn de pijlers voor de komende periode. Voor de langere termijn vinden onderzoeken plaats naar de toekomst van een nieuw zwembad in Didam en de realisatie van een nieuw schoolgebouw in 's-Heerenberg.

Tot slot zijn we wederom verheugd u een sluitende begroting 2018 – 2021 aan te kunnen bieden. Voor 2018 worden de belastingen voor onze burgers en bedrijven verlaagd met gemiddeld ruim 2%.

De tarieven voor de afvalstoffenheffing gaan aanzienlijk omlaag. Daar staan lichte verhogingen voor de tarieven voor rioolheffing en OZB tegenover.

Tot slot zijn de tarieven voor de omgevingsvergunning en de toeristenbelasting op hetzelfde niveau gebleven als in 2017.

1.1.1 Financiën

Ons uitgangspunt is altijd geweest: een “gezonde financiële huishouding” . Dat wil zeggen: het beschikbaar hebben van voldoende middelen voor de benoemde taken.

De afgelopen jaren zijn we volop bezig geweest om onze financiële huishouding op orde te brengen. Los van de uitdaging om de transities in het Sociaal Domein betaalbaar te maken / houden, ziet onze gemeentebegroting er stabiel uit en staan we er financieel solide voor.

Het altijd fluctuerende Gemeentefonds lijkt voor de langere termijn positiviteit uit te stralen. Echter voor de komende jaren staat op stapel een verdere aanpassing van de verdeelsystematiek van de rijksuitkering BUIG (bijstandsuitkeringen), maar ook van de Integratie-uitkering Sociaal Domein (de transities). Dit zou de nodige gevolgen kunnen hebben voor de komende jaren.

Kadernota 2018

Op 29 juni 2017 heeft u de Kadernota 2018 vastgesteld. Behalve de uitgangspunten voor de (meerjaren)begroting 2018 - 2021 zijn ook de te verwachten financiële ontwikkelingen voor de komende jaren vastgelegd.

De Kadernota 2018 liet een verslechtering zien ten opzichte van de begroting 2017. Voor 2018 werd een negatief saldo verwacht van € 116.000. De jaren daarna zou deze verbeteren tot een positief saldo van € 518.000 voor 2021 en volgende jaren.

Ontwikkelingen na de Kadernota 2018

Na vaststelling van de Kadernota 2018 zijn er diverse ontwikkelingen op ons afgekomen die onze financiële positie zowel positief als negatief hebben beïnvloed. Een grote ontwikkeling waar we niet onder uitkomen is de meicirculaire.

De mei- en in mindere mate de septembercirculaire, die vanwege de demissionaire status van het kabinet beleidsluw is opgesteld, heeft een stevige impact op onze begrotings-saldi zoals we die op dit moment kennen. De accresen meerjarig zijn positiever dan aangegeven bij de begroting 2017. Deze variëren van ruim € 0,8 miljoen in 2018 tot ruim € 0,6 miljoen in 2021. Het moge duidelijk zijn dat de raming van het acres een momentopname is. Dus hoe verder in de tijd, hoe minder zeker de raming van het acres. De grilligheid van de Algemene uitkering is sowieso een aandachtspunt en voorkomen dient te worden dat we hierin verrast worden (met negatieve bijstellingen en daardoor financieel in de problemen komen).

Begrotingssaldo 2018 - 2021

Op basis van de bekend zijnde ontwikkelingen, sommige concreet en sommige op basis van aannames, is de conclusie dat onze begrotingssaldi zijn verslechterd ten opzichte van de vorige begroting (met uitzondering van het jaar 2018).

Onderstaand overzicht geeft het meerjarig begrotingsperspectief weer (incl. nieuw beleid).

Tabel 1: Begrotingsuitkomsten 2018 - 2021

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

	2018	2019	2020	2021
Saldo begroting	103	42	-123	0

1.1.2 Algemene reserve

De Algemene reserve is een belangrijke component binnen onze weerstandscapaciteit. De geraamde stand per 1 januari 2018 bedraagt afgerond € 5,1 mln. In de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" hebben wij de gewenste en werkelijke omvang van de Algemene reserve geactualiseerd.

Zoals uit deze paragraaf blijkt is onze weerstandscapaciteit "voldoende" (ratio is afgerond 1,3).

Tot slot:

Onze begrotingssaldi 2018 – 2021 zijn meerjarig reëel en structureel sluitend (met uitzondering van het jaar 2020). Ook onze Algemene Reserve is van voldoende niveau. Wel is het voor de komende jaren zaak onze financiële positie minimaal te handhaven om van "een gezonde financiële huishouding" te spreken. Dit kan alleen als er behoudend met de financiën wordt omgegaan waar goed onderbouwde en gemotiveerde besluiten aan ten grondslag liggen. Echter de maatschappelijke vraag is er één die vraagt om investeringen in met name de zorg en infrastructuur. Die wens prevaleert boven de wens om te werken aan een verbetering van onze solvabiliteit. Beide uitgangspunten gaan moeilijk samen. Het is wel gelukt om in belangrijke mate te voldoen aan de maatschappelijke vraag en de komende periode de begroting sluitend te krijgen. Dit kan niet zonder inzet van reserves.

In de toekomst is het zaak te voorkomen dat we blijven interen op ons vermogen.

1.1.3 Nieuw beleid 2018 - 2021

Deze raadsperiode wordt gekenmerkt door grote uitdagingen en veel nieuwe taken. Voor de kortere termijn wordt gekoerst op een solide begroting. Voor de langere termijn is de begroting sluitend, maar biedt weinig flexibiliteit om structurele tegenvallers op te vangen.

Bij de Kadernota 2018 heeft u ingestemd om voor nieuw beleid de "optie A" wensen op te nemen in deze begroting. Dit betreffen projecten als onderzoek toekomst zwembad in Didam, clustering voetbalaccommodaties en realisatie centrale huisvesting basisonderwijs in 's-Heerenberg.

Daarnaast zijn er al enkele wensen in uw raad besproken geweest en zijn ambtelijk projecten al reeds opgestart. Voor de komende jaren is ruimte gecreëerd voor projecten zoals Masterplan Didam, starters- en blijverslening, reconstructie wegen, bomenbeleidsplan, herinrichting Graaf Hendrikstraat in Braamt, duurzaamheidslening, stimuleringslening asbest verwijderen etc.

Voor een volledig overzicht verwijzen we naar bijlage 4.1.

1.1.4 Woonlasten

De woonlasten (afvalstoffenheffing, rioolheffing en OZB) dalen in 2018 met ruim 2%. De daling wordt veroorzaakt door een verlaging van de tarieven voor de afvalstoffenheffing. Dit laatste is mogelijk door enerzijds een bijstelling van de uitgangspunten, i.c. een hoger aantal ledigingen dan eerder aangenomen en anderzijds gaan we de egalisatiereserve "Afvalstoffenheffing" voor een aanzienlijk bedrag aanspreken en aan onze inwoners teruggeven in de vorm van een lagere aanslag. Daar staat tegenover dat de rioolheffing conform vastgestelde GRP stijgt met 4% en de OZB met 1%. Dit laatste percentage is overigens lager dan de verwachte inflatie van 1,6%.

1.2. Financiële uitkomsten

Het begrotingsperspectief 2018 - 2021 is als volgt opgebouwd.

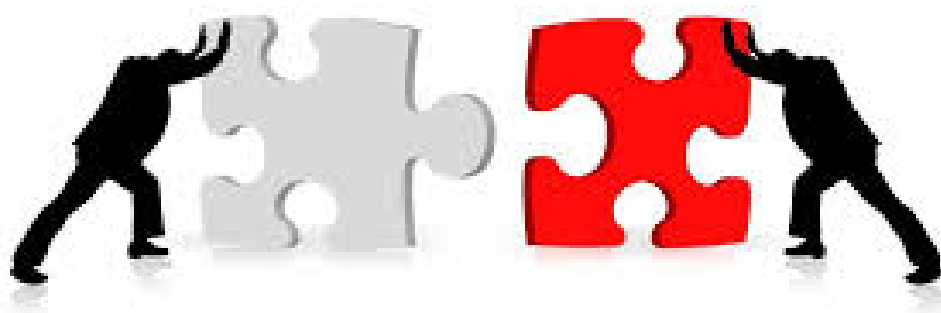
Tabel 2: Begrotingsuitkomsten 2018 – 2021

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

	2018	2019	2020	2021
Bestaand beleid	373	431	316	476
Af: Nieuw beleid	-270	-389	-439	-476
Saldo begroting	103	42	-123	0

De voornaamste uitgangspunten en enkele kanttekeningen zijn, dat:

- De lopende bezuinigingstaakstellingen volledig worden gerealiseerd (dus met uitzondering van hetgeen reeds als verlies is afgeboekt);
- De lasten en baten geraamd zijn in constante prijzen, prijsniveau 2018;
- De transities budgettair neutraal zijn opgenomen in de begroting (inclusief de korting meerjarig).

Hierna gaan we in op de onderdelen bestaand beleid.

1.2.1. Bestaand beleid

De Kadernota 2018, vastgesteld op 29 juni 2017, toonde aan dat het structurele begrotingsbeeld verslechterde ten opzichte van het meerjarenbeeld in de begroting 2017.

De uitkomsten van de begroting 2018 zijn voor de jaren 2018 en 2019 beter dan het geschetste beeld bij de Kadernota 2018. Vanaf 2020 is het beeld slechter.

Daarnaast wijzen we er op dat door de doorgevoerde maatregelen / taakstellingen het risico van overschrijden van budgetten groter wordt als er geen of onvoldoende maatregelen worden getroffen. Via de gebruikelijke rapportages wordt u hiervan op de hoogte gehouden.

In de navolgende analyse geven wij de ontwikkelingen weer sinds de vaststelling van de begroting 2017. We richten ons hierbij op de jaarschijf 2018. De conclusie is dat het saldo van het bestaande beleid met € 188.000 is verbeterd.

Tabel 3: van begroting 2017 naar begroting 2018

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

Analyse	Tov Begroting 2017 (jr. 2018)	
Verwacht saldo jaarschijf 2018	185	V
Reeds voorzien in de Kadernota 2018 (blz. 11 en 12)	98	V
Loonkosten personeel (CAO en stijging wettelijke premies)	-675	N
Prijsstijgingen (incl. budgetsubsidies)	-456	N
- dekking door verhoging OZB	165	V
- compensatie gemeentefonds (hoger accres)	644	V
Subtotaal nominale ontwikkelingen	-322	N
Hogere kosten informatie: uitbreiding diverse hardware en software modules	-116	N
Peuterspeelzalen: minder subsidieverstr aan ouders door bijdr Belastingdienst	145	V
Vervallen bijdrage Topsportevenementen i.v.m. overschrijding NK wielrennen	100	V
Extra uitgaven wegenbeleidsplan	-77	N
Realistisch ramen WMO-oude taken, incl. gevolgen doelgroepenvervoer	-240	N
Bijstelling WMO-HbH, gesaldeerd met hogere IU HbH	-200	N
Uitv. WSW: begeleid werken groenploeg/dekkingsbijdrage doelgroep Presikhaaf	-400	N
Doorberekening overhead investeringen/grondexploitatie	-120	N
Verschuivingen in de budgetten Masterplan Didam	77	V
Netto Algemene uitkering, prijsniveau 2017	846	V
Afvalstoffenheffing: bijdrage reserve en lagere kosten	74	V
Incidentele afboeking risicostelpost KTD (restant voor 2018)	73	V
Neerwaartse bijstelling ontvangsten begraafrechten	-93	N
Screening begroting 2017 - 2020	338	V
Overig	5	V
Totaal mutaties	188	V
Saldo bestaand beleid begroting 2018	373	V

De afwijkingen zullen we toelichten:

Loon- en prijsstijgingen (incl. formatiebesluiten)

Algemeen:

In de Kadernota 2018 is opgenomen dat de (netto) meerkosten ten opzichte van de begroting 2017 € 322.000 structureel bedragen. De begroting 2018 loopt hier mee in de pas.

Loonkosten:

De stijging van de loonsom wordt volledig veroorzaakt door niet-beïnvloedbare cao-ontwikkelingen en stijging van wettelijke premies. Deze gaan uit boven de prognoses uit de Kadernota 2018, maar voor deze meerkosten vindt compensatie plaats middels de Algemene uitkering.

Prijsstijgingen:

Voor de inflatiegevoelige uitgaven zijn we uitgegaan van een inflatieaanpassing met 1,6% en een prijsaanpassing van de budgetsubsidies met 2,13%, beide cf. Kadernota 2018.

Hogere kosten informatie

Vanaf 2017 hebben we hogere kosten door uitbreiding van diverse modules voor een bedrag van € 34.000. Daarnaast is structureel € 20.000 benodigd voor informatiebeveiliging (o.a. datalek) en € 5.500 in verband met de aanschaf van een tool voor online media monitoring en webcare. Ook voor nieuwe ontwikkelingen als E-facturen, berichtenverkeer WOZ en Mijnoverheid Datab zijn aanvullend bedragen geraamd.

Tenslotte wordt in 2018 incidenteel een bedrag van € 20.000 geraamd voor begeleiding rond de aanbesteding van telefonie.

Peuterspeelzalen

Het structurele voordeel wordt met name veroorzaakt doordat er minder subsidie verstrekt wordt. Bij de berekening van het subsidie wordt rekening gehouden met de bijdrage die ouders van de Belastingdienst ontvangen. In de praktijk blijken meer ouders een bijdrage van de Belastingdienst te krijgen, dan oorspronkelijk geraamd. Hierdoor wordt ruim € 100.000 minder uitgegeven aan subsidie.

Vervallen bijdrage topsportevenementen

Ter compensatie van de overschrijding van het budget NK wielrennen is het budget voor 2018 en 2019 afgeraamd met € 100.000. In de bestuursrapportage 2017 is een stelpost opgenomen van € 400.000 als gevolg van de organisatie van het NK Wielrennen. De budgetten voor de komende jaren zijn reeds in 2017 ingezet. Daarom wordt zowel het budget voor 2018 als voor 2019 afgeraamd.

Extra uitgaven wegenbeleidsplan

In de jaren 2015 en 2016 is, als bezuinigingsmaatregel, respectievelijk € 200.000 en € 300.000 minder toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud wegen. In 2017 is het beheerplan geactualiseerd, mede ook om de consequenties van de bezuinigingsmaatregel inzichtelijk te maken. De éénmalige kosten voor het actualiseren van de wegenlegger bedragen € 25.000 in 2018. De jaarlijkse investering van € 530.000 voor het vervangen / herinrichten van verhardingen is betrokken bij het onderdeel nieuw beleid begroting 2018. De bijbehorende kapitaallasten bedragen € 37.100 in 2019, € 74.200 in 2020 en € 111.300 in 2021.

Realistisch ramen WMO-oude taken (incl. gevolgen doelgroepenvervoer)

Betreft hier m.n. uitgaven voor de vm. gehandicaptenvoorzieningen. De afgelopen jaren zijn deze uitgaven gedaald en is de raming aangepast. Helaas zien we nu weer een stijging van de uitgaven. We schatten de structurele bijstelling in op € 100.000. Daarnaast zorgt het nieuwe Doelgroepenvervoer regio Arnhem-Nijmegen (DRAN) voor meerkosten: voorlopig ramen we € 140.000 bij.

Bijstelling WMO-HbH

O.b.v. het eerste halfjaar 2017 hebben we zicht gekregen op de uitgavenontwikkeling, dus na het loslaten van de resultaatfinanciering bij een "Schoon en leefbaar huis". De reeds ingecalculeerde netto meerkosten van € 500.000 zijn nog ca. € 325.000 hoger. Via de Integratie-uitkering HbH (onderdeel van Gemeentefonds) wordt een hogere uitkering ontvangen van ca. € 125.000. Netto meerkosten derhalve € 200.000.

Uitvoering WSW: begeleid werken groenploeg / dekkingsbijdrage doelgroep Presikhaaf

Begeleid werken groenploeg

De lasten en baten van de begeleid werken constructie voor de groenploeg zijn afgezet tegen de huidige lasten en baten van de detacheringsovereenkomst van de groenploeg. Door te kiezen voor begeleid werken vervallen de bestaande lasten van de detacheringsovereenkomst. Daar komen de salariskosten en werkgeverslasten (samen: loonkosten) voor in de plaats. Naast loonkosten, brengt begeleid werken ook kosten voor begeleiding met zich mee en kosten voor ondersteunende diensten. Voorbeelden hiervan zijn P&O, bedrijfsmaatschappelijk werk en Arbo-ondersteuning. Een inschatting van deze kosten is opgesteld. Tot slot ontvangt Montferland bij begeleid werken een loonkostensubsidie van Laborijn. Er is uitgegaan van een gemiddelde loonkostensubsidie van 50% voor de hele groenploeg. De meerkosten bedragen circa € 241.000 structureel. De kosten van de groenploeg zal de komende jaren afnemen, doordat het aantal Wsw-ers gestaag zal dalen. Nieuwe instroom vindt plaats vanuit de Participatiewet. Daarmee wordt de groenploeg een gemeentelijk instrument gericht op arbeidsintegratie van mensen met onder andere een arbeidsbeperking.

Dekkingsbijdrage doelgroep Presikhaaf

Met Laborijn is de principe-afsprake gemaakt dat de overgang van de Wsw-werknemers van Presikhaaf geen nadelige financiële effecten voor Laborijn mag opleveren. Omdat de verhouding tussen de opbrengsten en kosten van de Wsw-werknemers van Presikhaaf negatiever is in vergelijking met de doelgroep van Laborijn, moeten Laborijn en Montferland een aanvullende dekkingsbijdrage overeenkomen. Dit is momenteel onderwerp van gesprek. In de prognose wordt rekening gehouden met een voorlopige bandbreedte voor deze kosten van tussen de € 87.000 en de € 350.000. Voorlopig doen we in deze begroting een aanname voor een bedrag van € 159.000 voor 2018 en deze wordt de jaren erop afgebouwd met € 50.000 per jaar.

Doorberekening overhead investeringen / grondexploitatie

De verminderde ambtelijke inzet voor projectplannen Grondexploitatie en overige investeringsprojecten gaat gepaard met een verschuiving van deze inzet naar de exploitatiesfeer (dus reguliere begroting). Dientengevolge komen meer loonkosten en overhead voor rekening van de reguliere begroting.

Verschuivingen in de budgetten Masterplan Didam

In 2018 is € 200.000 beschikbaar voor de voorbereiding van het Masterplan Didam. Voor 2017 is het budget niet toereikend. Bij de bestuursrapportage 2017 wordt een bedrag van € 77.000 bijgeeraamd. In 2018 wordt hetzelfde bedrag afgeraamd.

Netto Algemene uitkering (excl. loon- en prijscorrecties 2018)

Voorlopig ziet het er financieel goed uit voor de gemeenten voor wat betreft de Algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Voor Montferland betekent de septembercirculaire de volgende netto positieve bijstellingen ten opzichte van de Kadernota 2018:

2018: € 846.000
2019: € 701.000
2020: € 522.000
2021: € 609.000

Afvalstoffenheffing

De bijstellingen (aantal ledigingen Diftar, aanwending reserve Afvalstoffenheffing) leiden er toe dat de heffing 100% kostendekkend is (was in 2017 96%). Hierdoor kunnen de volledige lasten worden gedekt uit de opbrengsten.

Incidentele afboeking risicostelpost Kerntakendiscussie (restant voor 2018)

In de begroting is een stelpost van € 250.000 structureel verwerkt als opvang voor de kerntakendiscussie. De laatste stap van de kerntakendiscussie stopt op enkele onderdelen, maar onveranderd wordt uitgegaan van realisering. Naar de huidige inzichten kan van de stelpost in 2018 € 73.000 vrijvallen.

Neerwaartse bijstelling ontvangsten begraafrechten

De begraafrechten zijn neerwaarts bijgesteld aangezien het aantal verlengingen lager ligt dan we oorspronkelijk hadden begroot. Deze ontwikkeling heeft zich ook in de eerste helft van 2017 laten zien en de verwachting is dat deze tendens structureel zal worden.

Screening begroting 2017 - 2020

Bij de Kadernota 2018 is gemeld dat er een screening heeft plaatsgevonden op beheersniveau (laagste niveau), waarbij geraamde budgetten zijn afgezet tegen de werkelijke uitgaven 2014 – 2016. Hierbij is gesteld dat enkele onderwerpen nog nader moesten worden onderzocht.

In de Kadernota is een bedrag van structureel € 250.000 hiervoor ingeboekt. Bij de begroting 2018 – 2021 is gebleken dat de screening hoger is uitgevallen, namelijk € 338.000. Ten opzichte van de Kadernota 2018 een voordeel van € 88.000.

1.3. Kerntakendiscussie - eindrapportage

1.3.1 Voorgeschiedenis

In 2014 werd duidelijk dat de begroting in meerjarig perspectief uit het lood ging lopen: er werden structurele tekorten begroot, waardoor het gemeentelijke huishoudboekje geen gezond perspectief meer bood. Om adequaat te reageren op die situatie is besloten een kerntakendiscussie te starten waaruit ombuigingen zouden voortvloeien die weer zouden leiden tot een evenwichtig financieel perspectief.

De afgelopen periode bent u – met name via de P&C-cyclus – telkens geïnformeerd over de vorderingen van de diverse activiteiten om de gestelde (financiële) doelstellingen te realiseren. Wij zijn van mening dat de tijd rijp is om de kerntakendiscussie 2014-2018 (KTD) financieel en bestuurlijk af te ronden.

Het besluit van de kerntakendiscussie en de bezuinigingstaakstelling is door uw raad geformuleerd tijdens de behandeling van de begroting 2015 en meerjarenbegroting 2016-2018. Het KTD-besluit is vooraf gegaan door een uitgebreid besluitvormingstraject waarbij uw raad ook een (vertegenwoordiging uit) de samenleving heeft betrokken.

In november 2014 heeft u uiteindelijk (geamendeerd) besloten in te stemmen met de hoofdpunten van de kerntakendiscussie. De taakstellingen die hieruit volgden zijn verwerkt in de begroting 2015 en verder. De totale te realiseren ombuigingen beliepen een bedrag van € 2,7 mln.

1.3.2 Resultaten

De taakstellingen vielen uiteen in zeven hoofdthema's. De hoofdlijnen van de resultaten van de kerntakendiscussie rapporteren wij in volgorde van de destijds gebruikte indeling. Voor een gedetailleerde rapportage verwijzen wij naar de monitor (zie 4 Bijlagen, 4.6 Monitor KTD 2014).

Accommodaties

Het thema accommodaties viel uiteen in zwembaden, accommodaties en voetbalaccommodaties. De boodschap was in feite tweeledig: het in eigendom hebben en beheren van vastgoed is geen gemeentelijke kerntaak en er dient een ombuiging te worden gerealiseerd van € 586.000 (structureel). De realisering (al dan niet) van de taakstellingen hebben veel aandacht gekregen binnen en buiten uw raad en hebben zeker ook veel inzet gevraagd. Als voorbeelden hiervan worden genoemd de discussie omtrent zwembad De Hoevert, de dorpshuizen in bijvoorbeeld Loil, Nieuw-Dijk en Zeddam, het Stichting Senioren Kontakt te Didam en de voetbalaccommodaties. Inmiddels zijn we zo ver dat door uw raad besluiten zijn genomen over vijf welzijnsaccommodaties en over zwembad De Hoevert. Uitwerking vindt op dit moment plaats.

Ook is een aantal van onze gebouwen afgestoten, waarbij bijvoorbeeld kunnen worden genoemd het mortuarium in Didam, de voormalige basisschool in Loerbeek en het voormalige NME-gebouw in 's-Heerenberg.

Helaas hebben we moeten constateren dat voor het realiseren van de taakstelling op de voetbalaccommodaties nog een lange weg te gaan is. Uw raad heeft de realisatiedatum doorgeschoven naar eind 2019. Het initiatief voor de volgende fase ligt bij de voetbalverenigingen. In deze meerjarenbegroting is de besparing ingaande 2020 nog steeds opgenomen.

De uitwerking van overdracht van accommodaties/gebouwen in en aan de kernen is zowel ambtelijk, bestuurlijk als maatschappelijk een weerbarstig proces. Er is geen blauwdruk, het is maatwerk per kern, het creëren van draagvlak vergt tijd en financiële mogelijkheden zijn beperkt. Het uitgangspunt dat het vervreemden van een gebouw ook een verkoopopbrengst genereert, is maar in een enkel geval gerealiseerd.

Subsidies

Binnen het gemeentelijke subsidiepakket is voor € 468.000 aan ombuigingen neergelegd. Deze zijn neergelegd bij zowel de vrijwilligers- als bij de professionele organisaties. Het leeuwendeel, circa € 319.000, is neergelegd bij instellingen als Welcom, de Bibliotheek en de Muziekschool. In dezelfde periode is ook de gemeentelijke subsidiesystematiek aan een update onderworpen. Uiteindelijk hebben beide acties geleid tot de realisering van 95% van de taakstelling als geformuleerd in de KTD. Met een enkele instelling bestaat nog discussie over de wijze van realisering (Muziekschool Oost-Gelderland), maar voor het overige zijn de bedragen gerealiseerd.

Openbare ruimte

Op het gebied van de openbare ruimte zijn diverse besluiten genomen die tot een kostenverlaging moesten leiden. Voorbeelden hiervan zijn iBor (waarover u nadien een afzonderlijk besluit heeft genomen), het terugbrengen van onderhoud en veegronde en minder reiniging (afval en hondenpoep). Deze acties zijn doorgevoerd in de werkprocessen van onze buitendienst. Dit heeft een besparing van € 235.000 gegenereerd.

Een drietal begrotingen verder zien we wel dat de budgetten wegenonderhoud weer stijgen. Dit baart ons vanuit een financieel perspectief zorgen.

Ruimtelijke ordening

Deregulering was het toverwoord binnen de ruimtelijke ordening; zo hebben we minder eisen gesteld aan archeologie en is de welstandscommissie opgeheven. Een administratieve lastenvermindering voor onze inwoners ging gepaard met een kostenverlaging van € 36.000.

Regionale samenwerking

Na een aantal jaren onderdeel te hebben uitgemaakt van twee regio's (Arnhem-Nijmegen en Achterhoek) is bij de KTD besloten hier een definitieve keuze in te maken. Inmiddels is met de regio-gemeenten overeenstemming bereikt over uittreding uit de GR Achterhoek. Daarnaast is de Stadsregio Arnhem-Nijmegen opgeheven. Daarvoor in de plaats is het gemeenschappelijk orgaan regio Arnhem-Nijmegen in het leven geroepen waaraan de gemeente deelneemt.

Overige

Tot slot is besloten op een aantal andere fronten besparingen te realiseren. Zo is op het minimabeleid een taakstelling van € 75.000 opgelegd en is de financiering ter grootte van € 67.000 van de NME beëindigd.

Bedrijfsvoering

Aan de organisatie is een taakstelling van € 800.000 opgelegd. Deze is per jaarschijf opgebouwd van € 200.000 in 2015 tot € 800.000 (structureel) vanaf 2018. Direct na vaststelling van uw besluit is het management van de organisatie aan de slag gegaan met deze uitdaging. Inmiddels kunnen wij stellen dat we geslaagd zijn in de opzet; het gevraagde bedrag is structureel vrijgeval- len, namelijk € 805.000. Invulling was mogelijk zonder frictiekosten door gebruik te maken van natuurlijk verloop, het intern opvullen van openstaande vacatures en het afscheid nemen van me- dewerkers. Hiervoor hebben wij de reserve kwaliteit personeel ingezet.

1.3.3 KTD – niet gerealiseerd

In eerste instantie was de bezuinigingstaakstelling op de taken € 2,0 miljoen. In de aanloop naar de begroting 2015 en gedurende de operationele fase van de KTD werd duidelijk dat een hogere taakstelling onvermijdelijk was. De meerjarencijfers toonden vanaf 2018 een begrotingstekort van ruim € 2,2 miljoen. Daarnaast was het noodzakelijk voldoende buffer in de taakstelling op te nemen om tegenvallende ombuigingen op te kunnen vangen. De taakstelling van de KTD is daarom minimaal op € 2,6 miljoen vastgesteld; het definitieve KTD-besluit kwam uit op € 2,7 miljoen.

In de onderstaande tabel is per thema de taakstelling, de realisatie en het resultaat weergegeven.

Tabel: Financiële uitkomsten KTD

Thema	KTD-besluit	Gerealiseerd	Resultaat
Accommodaties	554.000	274.000	49%
Subsidies	436.000	444.000	102%
Openbare Ruimte	235.000	235.000	100%
Ruimtelijke Ordening	36.000	36.000	100%
Regiokeuze	270.000	217.000	80%
Overige	326.000	200.000	61%
Bedrijfsvoering	800.000	805.000	101%
Totaal	2.657.000	2.211.000	83%

Op een aantal onderdelen is de taakstelling dus niet gerealiseerd. Het spreekt voor zich dat hier- over in het kader van de P&C-cyclus aan uw raad is gerapporteerd.

Het meest in het oog springen:

- VNOG:
 - korting van 5% € 55.000
 - 'inverdieneffecten MOED' € 50.000;
- Voetbalaccommodaties, de bundeling en/of kostenbesparing € 200.000;
- Zwembaden, de exploitatie van de sporthal annex zwembad te 's-Heerenberg is juridisch dicht getimmerd € 50.000;
- Regionale samenwerking, de stadsregio is opgeheven maar de gemeente neemt weer deel aan de opvolger, het gemeenschappelijk orgaan regio Arnhem-Nijmegen € 54.000.

Van een aantal ingeboekte bezuinigingen moet gemeld worden dat daaraan een risi- co voor de meerjarenbegroting 2019-2021 verbonden is. Er is daarom al bij de begro- ting 2017 een stelpost niet te realiseren KTD van € 250.000 opgenomen. Te noe- men zijn de voetbalaccommodaties (vanaf 2020), het zwembad te 's-Heerenberg (vanaf 2021) en de Muziek- school Oost-Gelderland. Wij gaan er thans van uit de stelpost voldoende dekking biedt.

1.3.4 Uitputting reserve ontvlechtingkosten KTD

Voor het dekken van frictie- en ontvlechtingkosten, desinvesteringen vervreemde gebouwen, verkoop- en verhuiskosten en overige éénmalige kosten te nemen maatregelen is een reserve gevormd van € 1,9 miljoen.

Tabel: *Uitputting reserve KTD*

	bedragen x € 1
Vorming reserve	1.900.000
· Vervreemden welzijnsaccommodaties/gebouwen	-1.075.000
· Zwembad de Hoevert; beëindiging en ontvlechting	-260.000
· Regio Achterhoek; uittreedvergoeding (afbouw 5 jaar)	-414.000
· Overige, diverse	-47.000
Saldo, eind juli 2017	104.000

1.3.5 Conclusie

De taakstellingen die voortvloeiden uit de KTD zijn voor een belangrijk deel (83%) gerealiseerd: een bedrag van € 2,2 miljoen. Op de onderdelen die niet zijn gerealiseerd zijn of worden heeft in elk geval besluitvorming plaatsgehad. Dit betekent dat wij u – als onderdeel van de besluitvorming bij de vaststelling van de begroting 2018 e.v. – voorstellen de KTD af te ronden.

B

leidsbegroting **2018-2021**

2.0 Inleiding

2.1 Programma's

2.2 Algemene dekkingsmiddelen

2.3 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

2.4 Paragrafen

I nleiding

2.0 Inleiding programma's

Vernieuwing op grond van BBV

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is per 1 april 2016 gewijzigd. De meeste aanpassingen waren reeds in de begroting 2017 verwerkt. In deze begroting is het verder verfijnd. Per programma is onder het kopje "Verbonden partijen" weergegeven welke bijdrage aan het programma geleverd wordt door de verbonden partij.

De vastgestelde programma's zijn:

- 1 Relatie inwoners en bestuur
- 2 Ruimtelijke ontwikkeling
- 3 Beheer leefomgeving
- 4 Economie en toerisme
- 5 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl
- 6 Jeugd, onderwijs en cultuur
- 7 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid
- 8 Werk en inkomen

De twee verplichte overzichten zijn:

- Algemene dekkingsmiddelen
- Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Vanaf 2017 is het uitgangspunt voor de bedrijfskosten dat deze kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de primaire taken/activiteiten/producten die gericht op de externe klant. De overheadkosten mogen niet meer toegerekend worden aan de programma's. De overheadkosten worden verzameld en verantwoord in bovengenoemd overzicht.

Samenstellen programmabegroting

Bij de voorbereiding van de programmabegroting speelt het programmateam een grote rol. De programmateams bestaan uit medewerkers die taakvelden beheren die in het betreffende programma zijn ondergebracht.

De programmacoördinatoren stemmen belangrijke onderdelen van hun programma met elkaar af. Een interne redactiecommissie doet een eerste screening van de voorstellen van de programmateams om de eenduidigheid waarmee de programmabegroting zelf wordt gevuld te bewaken. Er is wederom nadrukkelijk gestuurd op het formuleren van meetbare doelen bij de eerste W-vraag en het daarbij aangeven van relevante indicatoren voor het realiseren van deze doelen. Van een aantal indicatoren moet nog een nulmeting worden uitgevoerd om een startsituatie te kunnen ijkken. Dit speelt vooral in het sociaal domein omdat er nog veel nieuwe indicatoren moesten worden ontwikkeld waarvoor nog geen historische gegevens voorhanden zijn.

Daarnaast is getracht de, op grond van het gewijzigde BBV, verplichte indicatoren in te passen. De programmabegroting ontwikkelt zich op deze wijze steeds meer als een instrument voor de gemeenteraad om haar strategische en beleid vaststellende rol te kunnen invullen. Daarnaast ontwikkelt de programmabegroting zich als instrument voor het college en het management om daadwerkelijk te kunnen sturen op de door de gemeenteraad vastgestelde strategische doelen. De concrete activiteiten van de gemeente om deze doelen te realiseren zijn direct gekoppeld aan de individuele werkplannen van onze medewerkers. Aldus is resultaatgericht werken niet alleen in de HRM-cyclus, maar ook in de beleidscyclus geborgd.

Het budgetrecht in relatie tot de "dagelijkse-gang-van-zaken" en bouwgrondexploitatie

De raad heeft het budgetrecht. Door het vaststellen van de begroting worden de in de programma's opgenomen totale baten, lasten en mutaties in de reserves geautoriseerd. Deze totale baten, lasten en mutaties reserve hebben voor een groot deel betrekking op de "dagelijkse-gang-van-zaken" en niet op de geformuleerde doelstellingen (1e W-vraag) en activiteiten (2e W-vraag). Het is daardoor mogelijk dat een onderdeel van het programma niet voorzien is van een 1e en 2e W-vraag.

De bouwgrondexploitatie (verder: GREX) kent een cyclus van meerdere jaren. Bij het vaststellen van een exploitatieplan door de gemeenteraad wordt tevens de exploitatieopzet vastgesteld en stelt de gemeenteraad de benodigde kredieten voor de gehele exploitatieduur vast. De GREX past als zodanig niet in de jaarcyclus van de programmabegroting.

In de programma's 2 Ruimtelijke ontwikkeling t.b.v. de woningbouw en 4 Economie en toerisme t.b.v. bedrijventerreinen zijn daarom op voorhand geen jaarbudgetten voor de GREX geraamd. Het opnemen van de jaarbudgetten geschiedt in de loop van het begrotingsjaar op basis van de bij de jaarrekening (jaar t-2: voor 2018 de jaarrekening 2016) geactualiseerde exploitatieopzetten de herziene meerjarige kredieten voor grondverwerving, bouwrijp- en woonrijp maken herzien.

Het college is bevoegd dit uit te voeren met dien verstande dat er niet meer lasten of minder baten geraamd kunnen worden dan taakstellend door de gemeenteraad beschikbaar is gesteld via de vastgestelde (herziene) exploitatieopzetten.

P

rogramma's

2.1 Programma's

1. Relatie inwoners en bestuur
2. Ruimtelijke ontwikkeling
3. Beheer leefomgeving
4. Economie en toerisme
5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl
6. Jeugd, onderwijs en cultuur
7. Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid
8. Werk en Inkomen

R

elatie inwoners en bestuur

2.1.01 Relatie inwoners en bestuur

01.1 Missie

De gemeente streeft voor haar inwoners en bedrijven naar een goede dienstverlening, die de inwoners, bedrijven en instellingen centraal stelt. Open en uniforme communicatie met hen is van wezenlijk belang. Zij zullen zo veel mogelijk vooraf worden betrokken bij belangrijke beleidsvraagstukken. Waar nodig handhaaft de gemeente wet- en regelgeving. Initiatieven vanuit de samenleving worden waar mogelijk gefaciliteerd.

01.2 Context en achtergronden

Gemeentelijke producten en diensten

Onze organisatie levert ruim 250 verschillende producten en diensten. Deze producten en diensten zijn zeer divers. Zo verstrekken wij onder andere reisdocumenten, toetsen wij of mensen in aanmerking komen voor een uitkering, verlenen we beschikkingen voor bouwactiviteiten, leggen wij belastingaanslagen op, handhaven wij, behandelen wij meldingen openbare ruimte, ondersteunen we mensen die zorg nodig hebben, maken we bestemmingsplannen etc. etc.

Wetgeving zorgt er voor dat men onze producten en diensten soms nodig heeft. Burgers willen namelijk geen paspoort, maar ze willen gewoon reizen. Wetgeving bepaalt dat hier een reisdocument voor nodig is. Burgers en bedrijven willen geen vergunning op grond van de Wabo, maar men wil gewoon bouwen.

Belastingdienst

Leuker kunnen we 't niet maken. Wel makkelijker.

De belastingdienst voert de slogan 'leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker'. In Montferland staan we ook voor deze slogan. De afgelopen jaren hebben we, zoals u weet, namelijk flink ingezet op de digitale dienstverlening. Hierdoor is het voor veel burgers en bedrijven eenvoudiger en goedkoper geworden om onze producten en diensten aan te vragen. Recent is er bijvoorbeeld nog geïnvesteerd bij de afdeling Burgerzaken. Begravenisondernemers kunnen nu de aangifte van overlijden digitaal via onze website doen, maar ook een huwelijksdatum, -locatie en -tijdstip en de gewenste trouwambtenaar kan digitaal worden vastgelegd. Ook is het mogelijk om de geboorteaangifte digitaal te doen. Zo kan nu ook de moeder aangifte doen en kunnen de ouders bij hun pasgeboren kindje blijven. Uiteraard blijft het ook mogelijk om persoonlijk aangifte te doen. We blijven het persoonlijke contact namelijk hoog in het vaandel houden en digitaliseren waar dat kan (en sturen daar ook op) maar hebben persoonlijk contact waar gewenst en nodig. Hierin blijven wij zoeken naar de juiste balans. We zien, in onze dienstverleningsmonitor, ook dat de dienstverlening zich voor een groot deel richting dat kanaal verplaatst. De digitale aanvragen nemen jaarlijks toe en de dienstverlening via de traditionele kanalen als post, telefonie en balie neemt af.

Wij hanteren verder inmiddels servicenormen die wij ook monitoren. Deze servicenormen hebben betrekking op de bejegening van onze inwoners en bedrijven, bijvoorbeeld door middel van een telefoon- en e-mailprotocol, maar ook op de levertijden van de gemeentelijke producten en diensten. Het is wellicht een utopie om te veronderstellen dat burgers en bedrijven onze dienstverlening 'leuk' gaan vinden. Ons streven is er echter wel op gericht om deze, daar waar mogelijk, sneller, prettiger en duidelijker aan te bieden en in gevallen waar deregulering mogelijk is wellicht zelfs overbodig te maken.

Zo blijven we ook in 2018 streven naar het verminderen van regeldruk en blijven we onderzoeken of we geen gegevens aan burgers en bedrijven vragen waarover we reeds beschikken of kunnen beschikken. Daarnaast blijven we kijken of onze uitgaande correspondentie begrijpelijker/duidelijker kan en gaan we door met het vereenvoudigen van onze aanvraagformulieren indien dat nodig mocht zijn.

Programmadoel

Wij streven naar een verbetering van de dienstverlening m.b.t. de levering van producten en diensten, tot uiting komend in een hogere klantwaardering.

Communicatie en voorlichting

Naast het feit dat wij sturen op onze servicenormen zijn wij ook van mening dat goede communicatie van groot belang is voor de beleving van het imago en van de dienstverlening door de gemeente. Het is in veel gevallen namelijk de toon die de muziek maakt.

In het verlengde hiervan gaan we in 2018 het marketing- communicatiebeleid actualiseren.

Het project 'begrijpelijke taal' zetten we in 2018 door. We streven er naar dat onze teksten in eenvoudig Nederlands (zogenoemd B1-niveau) worden geschreven. Uit onderzoek blijkt dat 90% van de bevolking deze teksten begrijpelijk vindt.

Het eerste kwartaal van 2018 staat in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen en de start van de daarop volgende bestuursperiode. Gemeentelijke communicatie over de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen is gericht op een correct verloop van deze verkiezingen en op bevordering van de opkomst.

Gemeenteraadsverkiezingen 21 maart 2018

Inwoners betrekken bij beleidsontwikkeling en besluitvorming kan op diverse manieren. De afgelopen periode hebben er sessies plaatsgevonden met college, raad, medewerkers en inwoners om te kijken hoe Montferland maatwerkdemocratie in kan zetten. Op grond van de oriënterende bijeenkomsten mag worden verwacht dat versterking van maatwerkdemocratie in Montferland zal leiden tot meer toekomstgerichtheid, meer verantwoordelijkheid bij de samenleving zelf en meer eenheid in optreden van alle betrokken actoren. Hierdoor zullen draagvlak en betrokkenheid, ook van nieuwe doelgroepen toenemen en valt uiteindelijk meer tevredenheid te verwachten bij de inwoners over hun relatie met de gemeente. In die zin zal maatwerkdemocratie bijdragen aan versterking van de Montferlandse democratie en aan sterkere maatschappelijke en economische ontwikkeling. De (nieuwe) gemeenteraad wordt gevraagd om initiatieven op het gebied van maatwerkdemocratie te formuleren.

Programmadoel

Wij trachten door inzet van goede communicatie- en voorlichtingstrajecten en participatie het draagvlak en legitimiteit van het gemeentelijk handelen te vergroten.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

De Stadsregio Arnhem Nijmegen is als Wgr-plus in 2015 komen te vervallen. In 2015 hebben de achttien gemeenten in de regio besloten om het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Regio Arnhem Nijmegen op te richten om het regionale beleid aangaande economie, wonen, verkeer en duurzaamheid vorm te kunnen geven. Uit de bijdrage voor het GO wordt ook de Economic Board regio Arnhem Nijmegen (stichting met regionale partners uit de overheid, onderwijs- & onderzoek- en ondernemerswereld) en bureau Brussel (regionale vertegenwoordiging in de Europese hoofdstad) gefinancierd.

Euregio Rijn-Waal

De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam, waarbij 56 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie, maatschappij te verbeteren en te intensiveren. In het werkgebied van de Euregio Rijn-Waal bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten.

Euregio

De Euregio (gevestigd te Gronau) is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij 102 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio maakt zich sterk voor de samenwerking tussen Nederland en Duitsland te vereenvoudigen en te komen tot meerwaarde voor

beide zijden. Daarbij ziet de EUREGIO zich als draaischijf en als bemiddelende instantie tussen beide landen.

In het strategisch concept EURIO 2020 zijn de speerpunten uitgewerkt hoe men dat doel wil bereiken namelijk: (1) maatschappelijke ontwikkeling - sociaal-culturele ontmoetingen, gezondheid en openbare veiligheid; (2) economie- innovatie in MKB, arbeidsmarkt en -kwalificatie en toerisme; (3) duurzame ruimtelijke ontwikkeling - ruimtelijke ontwikkeling, infrastructuur en verkeer, energie.

Rekenkamercommissie Berkelland, Bronckhorst, Lochem en Montferland

De commissie voert voor de vier gemeenten onderzoeken naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van gemeentelijk beleid ter ondersteuning van de controlerende rol van de gemeenteraad uit. Conform de samenwerkingsovereenkomst is de rekenkamercommissie in 2017 geëvalueerd. De aanbevelingen zijn het startsein geweest voor de vier betrokken gemeenteraden om te gaan herbezinnen op rol, positie en vorm van een toekomstige rekenkamercommissie. De gemeenteraad zit nu midden in dat proces.

01.3 Overzicht kaderstellende (beleids)nota's

- Het raadsprogramma
- Kwaliteitshandvest "Dienstverleners doen we zo"
- Strategische visie Montferland 2025
- Sociale mediabeleid
- Webvisie gemeente Montferland

0.1.4 Programmaonderdelen

Binnen dit programma herkennen wij twee speerpunten op de volgende programmaonderdelen n.l.

- Gemeentelijke producten en diensten;
- Communicatie en voorlichting.

01.4.1 Gemeentelijke producten en diensten

Wat willen we bereiken?

- Bij het klanttevredenheidsonderzoek van het kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten 'Waar staat je gemeente' scoren wij een 7 op het onderdeel 'Gemeentelijke dienstverlening';
- Het aantal producten en diensten dat digitaal wordt aangevraagd stijgt naar 10.000 stuks;
- Dat wij in 90% van de gevallen de meetbare servicenormen naleven.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal producten dat digitaal wordt aangevraagd	10.000	8.758 (2016)	5.459 (2015)
Cijfer klanttevredenheidsonderzoek onderdeel 'gemeentelijke dienstverlening'	7	6,6	6,6
Percentage beantwoording binnenkomende e-mailberichten binnen de servicenorm	Streven 90%	0-meting in 2017	-
Percentage naleving servicenorm bij terugbellen	90%	70% (2016)	-
Percentage naleving servicenorm bij wachttijden in het geval van vooraf gemaakte afspraak	Streven 90%	0-meting in 2017	-

Wat gaan we daarvoor doen?

- Doorzetten van de campagne 'Montferland digitaal', aantal digitale producten uitbreiden, bezien of bestaande digitale producten vereenvoudigd kunnen worden;
- Klanttevredenheidsonderzoek uitvoeren;
- Monitoren van en sturen op onze servicenormen.

01.4.2 Communicatie en voorlichting

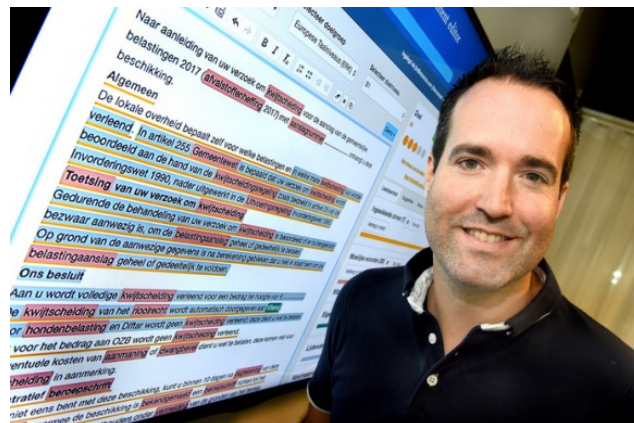
Wat willen we bereiken?

- Bij het klanttevredenheidsonderzoek van het kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten 'Waar staat je gemeente' scoren wij gelijk aan de benchmark op het onderdeel 'Relatie burger-gemeente', zijnde een 6,1;
- Van de personen die wij aanschrijven vindt 90% onze brieven begrijpelijk;
- De opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen bevorderen naar 55%.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Cijfer klanttevredenheidsonderzoek onderdeel 'relatie burger-gemeente'	6,1	5,9 (2015)	6,0 (2014)
Percentage van de personen die wij aanschrijven dat onze brieven begrijpelijk vindt	90%	0-meting in 2017	-
Bevordering opkomst gemeenteraadsverkiezingen	55%	53,31% (2014)	51,07% (2010)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Aandacht blijven schenken aan het project 'begrijpelijke taal' waarbij ook in 2018 kritisch wordt gekeken naar onze uitgaande correspondentie om deze indien nodig korter, leesbaarder en dus begrijpelijker op te stellen;
- Enquête houden om te onderzoeken welk percentage van de personen die wij aanschrijven onze brieven begrijpelijk vindt;
- Instellen van een burgerpanel op het terrein van zorg;
- Inzet van actuele communicatiemiddelen;
- Klanttevredenheidsonderzoeken uit laten voeren;
- Uitgebreid aandacht besteden aan het onderwerp burgerparticipatie.

01.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
Inwoners (per 31 december):				
Jonger dan 20 jaar	7.379	7.300	7.250	7.250
20 tot 65 jaar	20.079	20.139	20.170	20.170
65 jaar en ouder	7.715	7.877	7.930	7.930
Totaal	35.173	35.316	35.350	35.350

01.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Relatie inwoners en bestuur zijn:

- = nadelig

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	6.389	4.212	3.954	3.726	3.629	3.630
Baten	2.373	2.531	2.269	1.867	1.654	1.619
Saldo van lasten en baten	-4.015	-1.681	-1.685	-1.859	-1.975	-2.011
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	578	0	0	0	0	0
Resultaat	-3.437	-1.681	-1.685	-1.859	-1.975	-2.011

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

R

**uimtelijke
ontwikkeling**

2.1.02 Ruimtelijke Ontwikkeling

02.1 Missie

Wij willen samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties een aantrekkelijke en goede woon-, werk-, en leefomgeving creëren.

02.2 Context en achtergronden

Ruimtelijke Ordening

De nadruk bij dit programmaonderdeel ligt bij de leefbaarheid op het platteland en in de kernen, met speciale aandacht voor ontmoetingsplaatsen en de functie en verschijningsvorm van centrumgebieden. Het streven in het buitengebied is gericht op het leefbaarder en aantrekkelijker maken van het landelijk gebied.

In de bebouwde kom is het streven gericht op het aantrekkelijker maken van kernen, waarbij de focus – naast het ontwikkelen van woningbouw - met name gericht is op de centra van 's-Heerenberg en Didam.

De herontwikkeling van het centrum van 's-Heerenberg bevindt zich reeds in een vergevorderd stadium, terwijl de herinrichting van het centrum van Didam nog in de uitwerkingsfase verkeert. Doel voor beide centra is om een aantrekkelijker omgeving te creëren, waardoor winkelend en uitgaand publiek graag naar de centra van Didam en 's-Heerenberg komen en winkeliers en ondernemers beter worden ondersteund in hun commerciële activiteiten.

De verstedelijkingsvisie van de (voormalige) Stadsregio Arnhem-Nijmegen alsmede de omgevingsvisie van de provincie vormen een belangrijke leidraad voor het ruimtelijk beleid van onze gemeente. De gemeentelijke structuurvisie is hierop afgestemd.

Programmadoel

Het leefbaarder en aantrekkelijker maken van het landelijk gebied en het aantrekkelijker maken van kernen.

Volkshuisvesting

Onze bevolkingssamenstelling vergrijst en ontgroent. Daarnaast neemt de gemiddelde gezinsgrootte af. Dit betekent dat voor de huisvesting van onze bevolking een andere woonbehoefte ontstaat. De veranderingen in de bevolkingssamenstelling en de consequenties voor de woningbehoefte worden periodiek gemonitord. Daarom wordt er bv. gedifferentieerd naar senioren- en starterswoningen. Doel is om de woningbehoefte en het woningaanbod beter op elkaar aan te laten sluiten.

Vanuit hogere overheden wordt nadrukkelijk gestuurd op woningbouwproductie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin. Op basis van provinciale richtlijnen zijn in onderling overleg tussen gemeenten in de sub-regio Liemers afspraken gemaakt over te realiseren woningbouwplannen tot 2020, met een doorkijk naar de periode daarna.

Deze bouwplannen zijn opgenomen in een zogenaamd 'stoplichtmodel' dat onderdeel uitmaakt van de Regionale woningbouwafspraken 2015. Deze afspraken vormen een belangrijke leidraad voor het door ons uit te voeren volkshuisvestingsbeleid.

Met het convenant Wonen heeft de gemeente gezamenlijk met de woningbouwcorporatie de samenwerking op het gebied van wonen vastgelegd. Deze samenwerking wordt regelmatig geëvalueerd.

De visie 'Wonen, welzijn en zorg' is mede gebaseerd op de rol van de gemeente binnen de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Vanuit de gemeentelijke regierol heeft Montferland de ambitie geformuleerd om mensen langer (zo lang mogelijk) in hun eigen woning en woonomgeving te laten wonen.

Middels de subsidieregeling 'Woningaanpassingen, monumenten en landschapselementen' proberen we ouderen te stimuleren hun woning (tijdig) aan te passen zodat zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

Programmadoel:

De woningbehoefte en het woningaanbod beter op elkaar aan laten sluiten en inwoners in staat stellen langer zelfstandig thuis te wonen.

Natuur- en Landschapsontwikkeling

De gemeente Montferland wordt gekenmerkt door haar groene landschappelijke karakter. Teneinde dit karakter te behouden en te stimuleren heeft de gemeente samen met de gemeenten Doetinchem en Oude IJsselstreek een Landschapsontwikkelingsplan opgesteld (LOP).

Doel van dit plan is om de verscheidenheid in landschap en natuur te behouden en daar waar mogelijk te versterken, zodat hiermee wordt bijgedragen aan het welzijn van de inwoners en vooral ook ons toeristisch potentieel optimaal wordt benut.

Het LOP laat zien wat er allemaal kan en op welke manier.

Het stimuleert gewenste ontwikkelingen, zoals het (opnieuw) aanleggen en beheren van landschapselementen, het realiseren van Groene Ontwikkelzones, het verbinden van recreatieve en economische activiteiten en het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen. Daarnaast is het LOP het kader om subsidies aan te vragen c.q. te verstrekken.

Eén van de ontwikkelingen uit het LOP is het aanleggen van de klimaatcorridor tussen Veluwe en Montferland. Natuur en recreatie in Montferland houdt niet op bij de grens. Het gebied op en rond de stuwwal biedt mogelijkheden voor grensoverschrijdende ontwikkelingen. Om hier meer vorm aan te geven, is samen met de gemeente Stadt Emmerich en Natuurmonumenten een visie/projectplan opgesteld met concrete maatregelen (Interreg). Hieraan willen wij de komende jaren uitvoering geven .

Programmadoel

De verscheidenheid in landschap en natuur behouden en daar waar mogelijk versterken.

Monumenten

Wij staan een actief monumenten- en archeologiebeleid voor. Dit doen we door het behoud, de ontwikkeling en het herstel van karakteristieke en cultuurhistorisch belangwekkende elementen te stimuleren en te ondersteunen en de kennis van en belangstelling voor cultureel erfgoed te verbreden.

De uitvoering van dit beleid is vastgelegd in de door de raad in 2012 vastgestelde nota 'Cultuurhistorie - Cultuurhistorisch beleid voor Montferland'.

Voor de instandhouding van gemeentelijke monumenten in Montferland zijn subsidieverordeningen voor onderhoud en restauratie vastgesteld. Deze verordeningen zijn gericht op het duurzaam in stand houden en verbeteren van ons lokale erfgoed door het stimuleren van monumenteneigenaren in de vorm van het verstrekken van een aanvullende bijdrage bij instandhoudingswerkzaamheden.

Programmadoel

Het duurzaam in stand houden en verbeteren van ons lokale erfgoed.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

De Stadsregio Arnhem Nijmegen is als Wgr-plus in 2015 komen te vervallen. In 2015 hebben de achttien gemeenten in de regio besloten om het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Regio Arnhem Nijmegen op te richten om het regionale beleid aangaande economie, wonen, verkeer en duurzaamheid vorm te kunnen geven.

Uit de bijdrage voor het GO wordt ook de Economic Board regio Arnhem Nijmegen (stichting met regionale partners uit de overheid, onderwijs- & onderzoek- en ondernemerswereld) en bureau Brussel (regionale vertegenwoordiging in de Europese hoofdstad) gefinancierd.

02.3 Kaderstellende (beleids) nota's

- Raadsprogramma
- Leidraad cultuurhistorie regio Achterhoek
- Cultuurhistorisch beleid voor Montferland (2012)
- Structuurvisie Montferland (2009)
- Masterplan 's-Heerenberg (2004)
- Masterplan Didam (2016)
- Structuurvisie Didam (2009)
- Notitie Ruimte voor vernieuwing in het buitengebied (2008)
- Notitie Ruimte voor wonen in het buitengebied (2007)
- Beleidsnotitie woningbouw op inbreidingslocaties (2016)
- Nota Grondbeleid (2011)
- Nota Grip op Verandering
- Van nieuwe naobers en brood op de plank, landschapsontwikkelingsplan+ (Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek)
- Montferland: Visie op de woningbouw 2005-2015 (actualisatie 2010-2020);
- Verstedelijkingsvisie Stadsregio Arnhem Nijmegen (2011)
- Regionale structuurvisie Achterhoek (2012)
- Omgevingsvisie Provincie Gelderland (2014)
- Stoplichtmodel voor woningbouw/programmering Stadsregio Arnhem Nijmegen (2015)
- Woonvisie (2016)

02.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Ruimtelijke ordening
- Volkshuisvesting
- Natuur- en landschapsontwikkeling
- Monumenten

2.4.1 Ruimtelijke ordening

Wat willen we bereiken?

- Goede landschappelijke inpassing: bij minimaal 50% van de functieveranderingsinitiatieven landschappelijke inpassing toepassen;
- Afname leegstand gebouwen buitengebied (woningen en niet-woningen);
- Door functieverandering wordt jaarlijks 1.000 m² bebouwing in het buitengebied gesloopt;
- Vitale bebouwing in kernen: minder leegstaande panden in het centrum;
- Revitalisering centrum Didam: herinrichtingsplan deelgebied 1.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Afname leegstand gebouwen (woningen en niet-woningen)	nulmeting	-	-
Bebouwing gesloopt door functieverandering	1.000 m2	-	-
Functieveranderingsinitiatieven met landschappelijke paragraaf	50%	100%	-
Herinrichtingsplan deelgebied	1	-	-
Vermindering leegstaande panden	3	-	-

Wat gaan we daarvoor doen?

- Grondtransacties en kaveluitgifte begeleiden;
- Invulling geven aan functieveranderingsinitiatieven en landgoederenbeleid;
- Planologische procedures voeren;
- Transformatie- en herontwikkelingsplannen begeleiden;
- Uitwerken herinrichtingsplan openbaar gebied voor het centrum van Didam.

2.4.2 Volkshuisvesting

Wat willen we bereiken?

- Een positief migratiesaldo: > 0;
- Evenwicht in woningvraag en woningaanbod: door uitbreiding woningvoorraad met 75 eenheden;
- Inwoners stimuleren om langer zelfstandig te blijven wonen met voldoende aangepaste (levensloopbestendige) woningen;
- Door toepassing te blijven geven aan de starterslening blijven we de woningmarkt in Montferland stimuleren door meer koopwoningen bereikbaar te maken voor jonge en startende woningzoekenden.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Migratiesaldo	>0	205 (2016)	90 (2015)
Uitbreiding woningvoorraad	75	86 (2016)	85 (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- De bouw van circa 75 woningen faciliteren;
- Continueren van de starterslening op basis van een 'revolving fund';
- Vanaf 2018 maken we gebruik van de blijverslening van Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn);
- Op sub regionaal niveau (Liemers) overleg voeren en input leveren voor afstemming en monitoring woningbouwprogramma.

2.4.3 Natuur- en landschapontwikkeling

Wat willen we bereiken?

- Uitbreiding natuur- en landschapselementen met minimaal 1 ha;
- Toename van belevingsmogelijkheden van landschap en natuur;
- Ruimtelijke initiatieven in het buitengebied die passen in het landschap.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Ontwikkeling kenmerkende natuur en landschapselementen op basis van het LOP in ha.	1	1,5 (2016)	0,5 (2015)
Ruimtelijke initiatieven	5	nulmeting	
Toename belevingsmogelijkheden	1	1	nvt

Wat gaan we daarvoor doen?

- Faciliteren particuliere initiatieven;
- Invulling geven aan landschappelijk inpassingsbeleid;
- Realisatie 1 Interreg project.

2.4.4 Monumenten

Wat willen we bereiken?

- Uitbreiding van het aantal eigenaren van monumenten dat lid is van de monumentenwacht;
- Het aantal monumenten dat een goede staat van onderhoud heeft neemt met 5% toe.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Toename monumenten met een goede staat van onderhoud	> 5%	3%	-
Uitbreiding leden monumentenwacht	5%	4%	-

Wat gaan we daarvoor doen?

- Bij aanvragen instandhoudingssubsidie eigenaren wijzen op nut/noodzaak inspectierapport monumentenwacht en de gemeentelijke vergoeding (abonnement) en bijdrage (subsidie) hierin;
- Stimuleren instandhouding monumenten door het bieden van diverse subsidiemogelijkheden (koppelsubsidie gemeente en subsidie);
- Stimuleren van het herbestemmen van historische gebouwen;
- Verbeteren van de voorlichting via de gemeentelijke website;
- Voorlichting geven aan monumenteneigenaren over actualiteiten - waaronder energiebesparende maatregelen - bij het hebben en houden van monumenten.

02.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
01. Ruimtelijke ordening				
Aantal Bestemmingsplannen voorbereid (1)	20	16	7	15
02 Volkshuisvesting				
Totaal aantal te bouwen woningen	85	86	80	75
Aandeel betaalbaar (>=50% van totaal) (prijs maximaal €172.000,- von)	60%	50%	60%	50%
Aantal woonruimten (incl. woningen met logiesfunctie)	15.236	15.531	15.664	15.744
Aantal verleende startersleningen	18	18	20	20
03 Natuur- en landschapontwikkeling				
Aantal verleende subsidies voor aanleg landschapselementen	15	16	-	10
04 Monumenten				
Uitbreiding monumentenlijst	33	0	2	2
Aantal verleende monumentensubsidies (2)	20	20	20	20
Aantal verleende monumentenvergunningen (2)	10	4	10	10

Toelichting bij de kengetallen

1. Het aantal voorbereide bestemmingsplannen is de laatste jaren afgenomen als gevolg van het feit dat meer en meer met verzamelplannen wordt gewerkt, bijv. bestemmingsplan kernen en veegplannen Buitengebied. Daarnaast wordt vaker gebruik gemaakt van een omgevingsvergunning in combinatie met een projectprocedure.
2. Voor deze prestatiegegevens geldt dat zij mede afhankelijk zijn van initiatieven vanuit de samenleving. Daarmee hebben zij een meer indicatief karakter.

02.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Wonen zijn:

- = nadelig

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	4.931	1.384	1.424	1.284	1.299	1.353
Baten	3.332	196	157	157	157	157
Saldo van lasten en baten	-1.599	-1.188	-1.267	-1.127	-1.142	-1.196
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	1.471	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	1.065	56	56	56	62	116
Resultaat	-2.005	-1.132	-1.211	-1.071	-1.081	-1.081

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

B

eheer leefomgeving

2.1.03 Beheer leefomgeving

03.1 Missie

De gemeente draagt zorg voor de inrichting en instandhouding van de openbare ruimte op een maatschappelijk verantwoorde en aanvaardbare wijze. Naast het in stand houden van de openbare ruimte is het bevorderen van een duurzaam goede kwaliteit van de leefomgeving voor mensen, dieren en planten een kerntaak.

03.2 Context en achtergrond

Afval

Het (gescheiden) inzamelen en verwijderen van huishoudelijk afval is een wettelijke zorgplicht voor de gemeente. Binnen dit wettelijk kader bevorderen we preventie en hergebruik (recycling) van het huishoudelijk afval. Goed scheiden is beter recyclen. De landelijke doelstelling is (tenminste) 75% recycling van het huishoudelijk afval in 2020, met verdere groei daarna. Dit betekent max. 100 kg restafval/inwoner per jaar.

In 2013 lag landelijk de hoeveelheid huishoudelijk restafval nog op gemiddeld 240-250 kg/inwoner per jaar. In Montferland bedroeg dit 132 kg in 2016.

In verband met de herindeling Zevenaar/Rijnwaarden (1/1/2018) worden door de RDL eventuele grotere investeringen en/of wijzigingen m.b.t. de inzamelstructuur e.d. uitgesteld tot de effecten van de herindeling bekend en verwerkt zijn (2018/2019). Dit geldt dus ook voor eventuele invoering van diftar bij hoogbouw in Montferland.

De uitvoering inzamelen en verwijderen op basis van de huidige kwaliteit geschiedt tegen zo laag mogelijke kosten. Deze kosten worden voor honderd procent (op begrotingsbasis) gedekt door de afvalstoffenheffing. De verdeling van de kosten naar de huishoudens wordt, onder het motto "de vervuiler betaalt", gedaan door het differentiëren van de tarieven. Wie afvalzuiniger leeft en het afval beter scheidt, wordt daarvoor financieel beloond om ook hiermee de hoeveelheid afval te reduceren en het scheiden en hergebruiken van afval te stimuleren.

Programmadoel

De gemeente streeft naar het terugdringen van de hoeveelheid huishoudelijk restafval en een toename van recycling van het huishoudelijk afval.

Milieu

Het voorkomen, beperken en herstellen van aantasting of verontreiniging van de leefomgeving door menselijk handelen of nalaten zijn belangrijke uitgangspunten van onze samenleving. Zo belangrijk dat vrijwel alle gemeentelijke taken m.b.t. de leefomgeving zijn ingekaderd door internationale, nationale en provinciale wetten, regelgeving en beleid (o.a. Wet algemene bepalingen omgevingsrecht). De vertaling hiervan naar gemeentelijk beleid en uitvoering vindt jaarlijks plaats in het gemeentelijke milieuprogramma. De inhoud en ambitie hiervan wordt afgestemd op de beschikbare personele en financiële middelen.

De centrale doelstelling voor het klimaatbeleid is minder klimaatverandering. Om klimaatverandering te beperken is meer bewuste omgang van burgers, bedrijven en instellingen met energie noodzakelijk. Hierbij wordt met name ingezet op meer duurzame energie opwekking en meer energiebesparing.

In Achterhoeks verband komt dit tot uitdrukking in het streven naar 100% energieneutraliteit in het jaar 2030. Om deze doelstelling te kunnen behalen is o.a. de Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (AGEM) opgericht, waarin o.a. Montferland participeert. De door de AGEM en de gemeente te ontwikkelen uitvoeringsagenda, projecten en activiteiten spelen een belangrijke rol bij het nastreven en monitoren van de centrale doelstelling. Naast de AGEM faciliteert en stimuleert de gemeente ook andere partners bij duurzame initiatieven en wordt waar mogelijk invulling gegeven aan de eigen voorbeeldfunctie.

Door een raadsbrede werkgroep is in samenwerking met de AGEM de notitie "Montferland op weg naar energieneutraal 2030" opgesteld. Deze notitie maakt de Montferlandse opgave m.b.t. energiebesparing en opwekking van (diverse vormen van) duurzame energie meer inzichtelijk. Om de doelstelling te realiseren zijn extra financiële middelen beschikbaar gesteld om als gemeente partners en projecten te kunnen aanjagen en faciliteren.

Programmadoel

De gemeente streeft naar beperking van de klimaatverandering. De gemeente wil vanuit haar verantwoordelijkheid maatregelen nemen die naar verwachting aan de beperking van klimaatverandering een positieve bijdrage zullen leveren.

Openbare ruimte

IBOR

Het beheer van de diverse onderdelen van de openbare ruimte wordt in samenhang met elkaar uitgevoerd. Hierbij moet gedacht worden aan boven- en ondergrondse infrastructuur, zoals wegen, riolering, openbare verlichting, openbaar groen, bebording, speelvoorzieningen en straatmeubilair. Omdat de nadruk ligt op een financieel verantwoord en duurzaam beheer van de openbare ruimte is het project "integraal beheer openbare ruimte (IBOR)" opgestart. Inmiddels is het IBOR-plan door de gemeenteraad vastgesteld en zijn in 2016 voorbereidingen getroffen zodat in 2017 de openbare ruimte volgens IBOR onderhouden wordt. Ultimo 2017 worden de resultaten aan de gemeenteraad bekend gemaakt.

Water

De klimaatverandering en de snelheid waarmee deze gepaard gaat, baart ons zorg. Buien, die qua intensiteit slechts 1 x in de 50 of 100 jaar geprognostiseerd waren, blijken dan toch 2 x per jaar te vallen. Beelden van de wateroverlast in Nederland staan ons allen nu op het netvlies. Ook de Rijksoverheid anticipeert steeds meer op de onzekere toekomst door extra maatregelen te treffen voor het afvoeren van water. Te denken valt aan het Plan Ruimte voor de rivieren. Ook in Montferland zal in de komende jaren extra aandacht besteed gaan worden aan het tegengaan van wateroverlast.

Zo gaan we in 2018 verder met uitvoering van de maatregelen uit het GRP (gemeentelijk rioleringsplan) 2016-2020. In de kernen van Didam en 's-Heerenberg worden maatregelen genomen die de afvoer van water uit het gebied verbeteren waardoor de kans op wateroverlast vermindert. Deze aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk als gevolg van de geschetste klimaatontwikkeling waarbij de intensiteit van de regenbuien toeneemt.

Zonder maatregelen zal wateroverlast zich vaker en op meer plaatsen gaan voordoen. Het is daarom van belang om bij nieuwbouw, herinrichting of rioleringswerkzaamheden (vervangingen) rekening te houden met de verwachte gevolgen van klimaatverandering.

Nieuwe wateroverlast locaties zullen worden aangepakt waarvoor extra aanvullende financiële middelen worden gevraagd bij de raad in het geval het huidige GRP geen voldoende financiële ruimte biedt.

Verkeer

Daarnaast zetten we in op een betere, en veiligere openbare ruimte door invulling te geven aan het Integraal Verkeer en Vervoer Plan (IVVP). Door dit plan in uitvoer te brengen, gaan we er vanuit dat er daadwerkelijk minder ongevallen zullen plaatsvinden. Uiteraard zal er voldoende aandacht moeten zijn richting onze inwoners over verkeersveiligheid. Dit begint al bij de jongste verkeersdeelnemer, maar ook ouders die hun kind naar school brengen. Veilige schoolroutes zijn daarbij noodzakelijk, maar veiligheid zit ook in iedere verkeersdeelnemer. In 2017 is gestart met de uitvoering van het door de raad vastgestelde plan toegankelijkheid openbare ruimte. Hierbij worden routes in de openbare ruimte naar specifieke bestemmingen toegankelijk gemaakt voor mensen met een functiebeperking.

Communicatie

Ook willen we door goede communicatie met onze inwoners en belanghebbenden via de bekende communicatiekanalen bereiken dat er minder klachten komen en meer begrip is voor de werkzaamheden op het gebied van de openbare ruimte. Dit betekent voor ons dat we bij groot onderhoudsprojecten (asfalt, elementen en inboet en ook bij andere projecten zoals de afwaardering van de Drieheuvelenweg) ook informatie aan de burgers en bedrijven verschaffen over de omvang en tijdsduur.

Energiezuinig

Wij streven ook naar een energie zuinigere openbare ruimte. Dit doen we door traditionele verlichting om te zetten naar LED en bij nieuwe projecten rekening te houden met LED verlichting, daarnaast verwerken we houtig restmateriaal duurzaam en hergebruiken het bijvoorbeeld als energiebron.

Programmadoel

De gemeente streeft naar een efficiënter /effectiever beheer van de openbare ruimte, waarbij rekening wordt gehouden met participatie, veiligheid en duurzaamheid.

Verbonden partijen

Reinigingsdienst de Liemers (RDL)

Met de gemeente Zevenaar wordt in deze gemeenschappelijke regeling RDL samengewerkt om de huishoudelijke afvalstoffen in de beide gemeenten op een efficiënte en kwalitatieve wijze tegen aanvaardbare kosten in te zamelen.

Omgevingsdienst Achterhoek (ODA)

De ODA voert voor de tien deelnemende gemeenten en de provincie Gelderland de vergunningverlening, toezichthouden en handhaving van de milieuregelgeving uit. De ODA draagt samen met haar opdrachtgevers zorg voor een gezonde, schone, veilige en duurzame leefomgeving.

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen

In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (vooralsnog WMO-vervoer en Leerlingenvervoer).

Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (AGEM)

Wij nemen deel aan de deze coöperatie om samen met de zeven andere gemeenten in de Achterhoek in 2030 de energieneutraliteit in de Achterhoek te bereiken. De AGEM jaagt de opwekking en het verbruik van groene energie in de Achterhoek aan te jagen. Hierbij streeft men ook na het geld en de werkgelegenheid in de Achterhoek te houden door samen met lokale partners aan de opwekking van groene energie te werken.

03.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma
- Milieuprogramma
- Beleidsnota integrale handhaving Montferland (fysieke leefomgeving) (2013)
- Handhavingsprogramma
- Gemeentelijk Rioleringsplan Montferland (Verbreed GRP 2016 – 2020)
- Waterplan
- Groenstructuurplan "Groen met karakter" (2010)
- Integraal Gemeentelijk verkeer en Vervoerplan
- Hondenbeleidsplan
- Boombeleidsplan (2017)
- Speelbeleid (in voorbereiding)
- Wegenbeleidsplan (2018-2021)
- Wegenbeheersplan (2014 - 2018)
- Beleidsplan Civiele Kunstwerken (2015 - 2018)
- Beleidsplan Openbare Verlichting (2014 - 2018)
- Beleidsplan Toegankelijkheid Openbare Ruimte (2017 - 2021)
- Beleidsplan Gladheidsbestrijding (2016 - 2021)
- Uitvoeringsplan Gladheidsbestrijding (2017 - 2018)

03.4 Programmaonderdelen

Dit programma bevat de volgende programmaonderdelen:

- Duurzaamheid (Milieu & Afval);
- Openbare ruimte.

3.4.1 Afval

Wat willen we bereiken?

- Van de ingezamelde huishoudelijke afvalstoffen wordt tenminste 67% hergebruikt of nuttig toegepast
- Meer dan 89% hergebruik/nuttige toepassing afvalstromen aanbestedstation

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
hergebruik/nuttige toepassing afvalstromen aanbestedstation	>89% (2018)	89% (2017)	89% (2016)
hergebruik/nuttige toepassing van huishoudelijke afvalstoffen	>67% (2018)	67% (2017)	67% (2016)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Informatievoorzieningen (website, afvalapp) optimaliseren, beheer en regievoeren op de inzamelstructuur huishoudelijk afval inclusief aanbestedingen;
- Tijdens de jaarlijkse lokale opschoondag worden scholen, verenigingen, wijk- en dorpsraden, ondersteund met het beschikbaar stellen van inzamelmiddelen, zoals hesjes, grijpers en zakken en een attentie;
- Via inhuur van Technotrend worden daarnaast scholen ondersteund in de educatie op gebied van zwerfafval en afval scheiden;
- Zoveel mogelijk afval verzamelen dat geschikt is voor hergebruik en dus zo min mogelijk restafval, waarbij de kosten van afvalinzameling zo laag mogelijk zijn.

3.4.2 Milieu

Wat willen we bereiken?

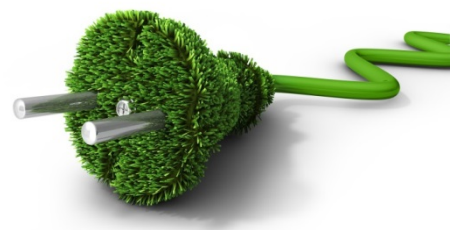
- Montferland energieneutraal in 2030; in 2020 is de energieneutraliteit 20%;
- Verduurzaming van woningen en/of opwekking van duurzame energie door inwoners om zo invulling te geven aan de gemeentelijke klimaatambitie;
- Sanering van asbestdaken en asbest uit woningen;
- Beter naleving van wet- en regelgeving (handhaving).

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal postcoderoosprojecten	tenminste 1	1 (in voorbereiding)	-
Aantal publicaties	15	17	-
Percentage inkoop groene stroom door gemeente	100%	100%	100%
Uitgeleende bedrag duurzaamheidsleningen	€ 1.000.000	€ 1.000.000	-

Wat gaan we daarvoor doen?

- Inkoop groene energie;
- Participeren in Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (AGEM) t.b.v. opwekken duurzame energie;
- Duurzaamheidsleningen verstrekken aan inwoners;
- Stimuleringslening opzetten waarbij woningeigenaren een lening kunnen aanvragen voor het verwijderen van asbest;
- Uitbreiden personele capaciteit (m.n. BOA's) om personele capaciteit beter af te stemmen op toegomen werkaanbod (handhaving);
- Plaatsen van publicaties over duurzaamheid;
- Stimuleren en faciliteren van initiatieven van particulieren, instellingen en bedrijven m.b.t. duurzaamheid.

3.4.3 Openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

- 10% minder klachten in de openbare ruimte (KCC);
- 100% houtig restmateriaal gebruiken voor duurzaam verwerken;
- 100% van alle projecten en grote onderhoudsrondes in de openbare ruimte betrekken bij de wijk- en dorpsraden;
- 10% energiebesparing bereiken in de openbare verlichting;
- 10% minder verkeersbewegingen in de kern Didam;
- 5% minder verkeersongevallen;
- Aantrekkelijk en goed woon- en leefomgeving creëren aan de Graaf Hendrikstraat in Braamt;
- Veilige begaanbare weg voor voetgangers en andere weggebruikers;
- Een bomenbestand dat voldoet aan de veiligheidseisen;
- Het openbaar groen moet voldoen aan de vastgestelde beeldkwaliteit (IBOR).

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Betrekken specifieke doelgroepen bij grote aanpassingen in de openbare ruimte	100% (eind 2017)	100% (1e halfjaar 2016)	100% (2015)
Energie besparing OV (7.318 lampen met berekend vermogen op 01-01-2009 1.422 MWh) streefwaarde is 1.280 Mwh (2020)	1.330 Mwh (eind 2016)	1.335 Mwh (2015)	1365 Mwh (2014)
Houtig restmateriaal duurzaam hergebruik 5% (2018)	5%	4%	4%
Houtig restmateriaal t.b.v. co2 compensatie 95% (2018)	97%	95%	95%
Klachten in de openbare ruimte (KCC) verkleinen met 10% in 2018 (Test)	2.200 (eind 2018)	1.004 (eind mei 2017)	2.359 (2016)
Vermindering van het aantal ongevallen van 5% ten opzichte van laatste meting (20% in 2020)	160 (2017)	175 (2015)	179 (2014)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Als uitwerking van het Masterplan Didam wordt onderzocht of de Pittelderstraat afgesloten kan worden voor gemotoriseerd verkeer tussen de Bergvredestraat en de Dijksestraat;
- De 10 technisch gedateerde woningen aan de Graaf Hendrikstraat worden gesloopt. Hiervoor worden 12 tot maximaal 16 duurzame levensloopbestendige en eengezinswoningen teruggebouwd. Ook de omliggende straatbeeld wordt aangepakt;
- Reconstructie van de Sint Jansgildestraat, waarbij de bestaande bomen worden vervangen door een nieuwe bomenstructuur;
- Bij alle nieuwe inrichtingen van de openbare ruimte in deze raadsperiode willen we de uitgangspunten van het Integraal Verkeer en Vervoer Plan hanteren;
- Bij vervangen van de huidige armaturen LED toepassen (493 stuks t/m 2018);
- IBOR verder professionaliseren en gemeten resultaten interpreteren omzetten naar verbetermaatregelen;

- Inhuur van extra personeel om het groen te onderhouden en verouderd openbaar groen te vervangen volgens het IBOR;
- Vervangen van straatmateriaal dat 'op' is;
- Wegwerken achterstand onderhoud bomen en uitvoeren van het noodzakelijke onderhoud;
- Projecten en groot onderhoud publiceren in de gemeentelijke media. (website, krant, facebook en twitter);
- Starten Kerkwijk fase 3 Didam;
- Voorbereiden plan afwaardering van de drie Heuvelenweg na aanbesteding van de ontbrekende schakel N316 in 2017, zodat na gereedkomen N316 de afwaardering kan worden uitgevoerd.

03.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
01. Milieu				
Aantal duurzaamheidsleningen (vanaf 2016), 2018: mits nieuw beleid vastgesteld door raad	n.v.t.	140	60	100
Aantal projecten zonne-energie (postcoderoos vanaf 2017/2018)	n.v.t.	n.v.t.	1	1
02. Afval				
Tonnage ingezameld huishoudelijk afval:				
Restafval	4.905	4.833	4.700	4.700
Groente-, Fruit- en Tuinafval	2.475	2.699	2.800	2.800
Papier/Karton	2.531	2.506	2.200	2.200
Glas	846	859	845	864
PMD (plastic, metaal en drankenkartons)	634	792	700	700
03. Openbare ruimte				
Wegen, paden etc. buiten de bebouwde kom (in km.)				
verharde wegen	182	183	183	183
onverharde wegen	48	48	48	48
fietspaden	36,2	37,2	37,2	37,2
Wegen, paden etc. binnen de bebouwde kom (in km.)				
verharde wegen	167	167	168	168
fietspaden	9,3	9,3	9,7	9,7
Bermen (in m2)	871.9976	886.976	886.976	1.001.739
Sloten (in m1)	107.669	109.669	109.669	149.467
Te inspecteren en reinigingen riolering (5% van het totaal van 308 km)	15 km	15 km	15 km	15 km
Totaal aantal ongevallen, waarvan met				
dodelijke slachtoffers	3	0	0	0
ziekenhuis opname	26	31	33	25
overige ongevallen	139	139	125	120
uitsluitend materiële schade			185	150

03.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Beheer leefomgeving zijn:

- = nadelig

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	14.116	11.731	11.737	12.082	12.289	12.535
Baten	6.738	7.589	7.337	7.562	7.787	7.934
Saldo van lasten en baten	-7.379	-4.142	-4.400	-4.520	-4.502	-4.601
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	558	166	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	662	125	300	100	50	50
Resultaat	-7.275	-4.183	-4.100	-4.420	-4.452	-4.551

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

E

conomie & toerisme

2.1.04 Economie en toerisme

04.1 Missie

Wij streven naar een goed ondernemersklimaat voor alle ondernemers. De unieke ligging en landschappelijke kwaliteiten van onze gemeente worden maximaal benut, waarbij er specifieke aandacht is voor logistiek en toerisme.

04.2 Context en achtergronden

Economie

De algemene doelstelling van het economisch beleid is het scheppen van duurzame en excellente voorwaarden en het bieden van stimulansen voor bedrijven met als resultaat een duurzame economische ontwikkeling van de gemeente Montferland en het behoud en versterking van werkgelegenheid voor de inwoners van Montferland en de directe omgeving. Wij staan voor een goed ondernemersklimaat voor alle ondernemers.

Montferland is uniek gelegen aan de A12/A3, één van de belangrijkste transportassen naar het

Europese achterland. Met name door deze ligging is het gebied interessant voor de vestiging van logistieke functies.

Door de doortrekking van de A15 naar de A12 wordt het gebied op termijn nog beter bereikbaar. De relatief korte afstand tot de containerhaven en het goederenspoor van Emmerich geeft mogelijkheden voor multimodaal vervoer.

De gemeente vormt een schakel tussen de Achterhoek en het stedelijk gebied Arnhem Nijmegen. De gemeente werkt in beide regio's samen voor de ontwikkeling en afstemming van nieuwe bedrijventerreinen. Samen met de gemeenten Doetinchem, Bronckhorst en Oude IJsselstreek is zowel het regionale bedrijventerrein van Doetinchem (A18 Bedrijvenpark) als Docks NLD in 's-Heerenberg in ontwikkeling.

Voor het behoud en versterking van de werkgelegenheidsfunctie is het van belang dat bestaande bedrijventerreinen voldoende vitaal blijven en vitaal worden gemaakt en dat zo nodig, afhankelijk van de vraag, voldoende nieuwe bedrijventerreinen worden ontwikkeld, conform het principe van de zogeheten Ladder van duurzame verstedelijking (SER-ladder).

In 's-Heerenberg en Beek zijn per direct bedrijfsterreinen beschikbaar voor plaatselijke bedrijven tot grote internationale bedrijven in met name de sectoren transport en logistiek. De aanleg van glasvezel op de bedrijventerreinen wordt gestimuleerd.

Met de Duitse gemeente Emmerich am Rhein is regelmatig contact over de grensoverschrijdende economische aspecten. Verder werken Montferland en Emmerich samen om de combinatie 's-Heerenberg - Emmerich als logistieke vestigingsplaats verder te ontwikkelen als trimodaal knooppunt.

In het kader van communicatie met het bedrijfsleven worden door het college veelvuldig bedrijfsbezoeken afgelegd. De bedrijfscontactfunctionaris is het vaste aanspreekpunt voor de bedrijven. Met de ondernemersverenigingen zijn er vaste overleggen waarbij met name de winkelvoorzieningen aan de orde komen. In goed overleg met het bedrijfsleven, waaronder ook het MKB, wordt gewerkt aan een visie, gericht op de ontwikkeling van de economische toekomst van onze gemeente.

Wij stimuleren het sociaal ondernemerschap, hetgeen in de Nota 'Grip op Verandering' is verwoord, waardoor meer mensen met een arbeidshandicap kunnen participeren op de arbeidsmarkt. Ook de afstand tussen onderwijs en arbeidsmarkt vergt een inspanning. Wij benaderen de werkgevers actief om meer werk- en stageplekken te realiseren waardoor deze afstand wordt verkleind.

Als gemeente zijn we een partij die veel opdrachten uitzet. Wij willen binnen de mogelijkheden zoveel mogelijk lokaal en regionaal inkopen, om ook hiermee de lokale economie te versterken. Zowel direct, onder andere in de vorm van het uitnodigen van lokale en regionale bedrijven bij aanbestedingen, als indirect, bijvoorbeeld acties in het kader van armoedebeleid verplicht lokaal te besteden.

Programmadoel

Het scheppen van optimale voorwaarden en mogelijkheden voor de vestiging van bedrijven. Meer werkgelegenheid en beter ondernemersklimaat.

Recreatie & Toerisme

Voor Montferland is toerisme een belangrijke economische drager (werkgelegenheid, impulsen voor het midden- en kleinbedrijf en de voorzieningen en het starten van nieuwe activiteiten). Voor een vitale toekomst van de gemeente is daarom ontwikkeling en groei van toerisme een uitgangspunt voor het ruimtelijk - economisch beleid.

De kansen worden mede bepaald door een marktgerichte houding en integrale benadering door het beleid. Het gaat niet alleen om ratio's maar ook om de samenhang van de ontwikkeling vanuit een gezamenlijke visie hoe Montferland nog beter op de kaart te zetten.

Montferland heeft voldoende kracht en kansen om impulsen te creëren die het gebied blijvend op de toeristische kaart zetten. Voorwaarde is dat er meer samenhang ontstaat en maatregelen marktgericht worden opgepakt. De gemeente zal hierin blijven faciliteren.

Het Toeristisch-recreatief ontwikkelingsplan (verder: TROP) 'Bestemming Montferland', is vastgesteld in 2007. Het plan speelt in op de ontwikkelingen en trends die er zijn en stelt een aantal opgaven. In 2015 is in afstemming met de adviescommissie en de Montferlandse vereniging voor Toerisme opnieuw gekeken wat Montferland uniek maakt en hoe wij haar op de kaart willen zetten. Gebleken is dat dit plan nog steeds actueel is en daarom als basis kan blijven dienen voor de inspanningen die in 2018 en daarna geleverd zullen worden.

Teneinde de toeristische waarde van onze gemeente meer bekendheid te geven zal worden ingezet op promotie en marketing van het toeristisch product 'Montferland'. Onze eigen VVV zal daarin een belangrijke rol blijven spelen.

Programmadoel

Het scheppen van betere voorwaarden en mogelijkheden voor de vestiging van bedrijven. Meer werkgelegenheid en beter ondernemersklimaat. Specifiek gericht op recreatie en toerisme.

Verbonden partijen

Economic Board Regio Arnhem Nijmegen

De Economic Board (rechtsvorm is stichting) houdt zich bezig met het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren Health, Energy en Food en de kruisverbanden daartussen. Het doel van de samenwerking is om de regio Arnhem Nijmegen economisch sterk te houden en te krijgen. De stichting wordt gefinancierd via het GO Regio Arnhem Nijmegen.

Stichting Achterhoek Toerisme

De kernactiviteit van de stichting is het verder uitbouwen van de marktpositie van de toeristische-recreatieve sector in de Achterhoek om maximaal rendement te halen uit de werkgelegenheids- en bestedingseffecten voor de regio. De stichting vervult ook de functie van routeontwikkelaar en -beheerder

Samenwerkingsovereenkomst bedrijventerreinen West Achterhoek (SOK)

Met de gemeenten Brockhorst, Doetinchem en Oude IJsselstreek ontwikkelen en beheren we het A18 Bedrijvenpark te Doetinchem en DocksNLD te 's-Heerenberg. Een positief saldo na verevening tussen beide bedrijvenparken genereert trekkingsrechten voor de gemeenten voor herstructureren, revitaliseren en transformeren van bedrijventerreinen in de gemeenten.

04.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma
- Toeristisch-recreatief ontwikkelingsplan Montferland "Bestemming Montferland" (2007)
- Toeristisch-recreatief ontwikkelingsplan Achterhoek "Samen meer bereiken" (2006)
- Structuurvisie Bedrijventerreinen en werklocaties 2010, Provincie Gelderland (2010)
- Verstedelijkingsvisie Stadsregio Arnhem Nijmegen (2011)
- Regionale structuurvisie Achterhoek (2012)
- Structuurvisie Montferland
- Nota 'Grip op verandering'

04.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Economie
- Toerisme

4.4.1 Economie

Wat willen we bereiken?

- Jaarlijkse toename van het aantal arbeidsplaatsen tot tenminste 650 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64
- Jaarlijkse toename van het aantal bedrijfsvestigingen tot tenminste 120 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64
- Toename van het aandeel lokale/regionale inkopen tot ten minste 45%

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	650	627 (2016)	619 (2015)
Aantal bedrijfsvestigingen	120	123 (2016)	119 (2015)
Funciemenging	50	47,9 (2016)	-
Toename aandeel lokale/regionale inkopen op totaal	45%	42% (2016)	45% (2015)
Waarderingscijfer ondernemingsklimaat	0-meting in 2017	-	-
Waarderingscijfer vestigingsklimaat	0-meting in 2017	-	-

Wat gaan we daarvoor doen?

- Bestuurlijk en ambtelijk overleg en gezamenlijke activiteiten met (m.n.) onze bureaus uit Emmerich;
- Bevorderen van het voorzien in voldoende werk- en stageplekken bij het bedrijfsleven;
- Interne voorlichting over mogelijkheden lokale inkoop;
- Lokale/regionale bedrijven actief benaderen om mee te doen aan onze aanbestedingen;
- Opstellen van een economische visie op de ontwikkeling van Montferland;
- Structureel in overleg met (o.a.) MKB over mogelijkheden toename werkgelegenheid;
- Verkoop van Docks NLD;
- Via actieve acquisitie stimuleren van verkoop van bedrijfsterreinen;
- Voorbereidingen treffen voor realisering van dubbel spoor tussen Zevenaar en Didam.

4.4.2 Toerisme

Wat willen we bereiken?

- Toename van het aantal toeristische overnachtingen met tenminste 5% per jaar
- Toename van het aantal arbeidsplaatsen in de sector T&R (Toerisme en Recreatie) tot tenminste 55 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64
- Ontwikkeling van tenminste 2 nieuwe T&R producten per jaar

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	55	55,2 (2015)	-
Aantal ontwikkelde nieuwe T&R producten per jaar	2	1 (2016)	-
Aantal overnachtingen	345.000	303.784 (2016)	312.301 (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Geen verhoging van de toeristenbelasting t/m 2018;
- Ontwikkeling en promotie van het TR-product Montferland i.s.m. de VVV;
- Verminderen van beperkingen van T&R activiteiten.

04.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
01 Economie				
Aantal bedrijfscontacten verkoop bedrijventerreinen	70	50	50	50
Aantal ha bouwrijp gemaakte bedrijventerreinen	0	34	34	0
Economische visie op ontwikkeling Montferland	1	0	1	1
Overzicht mutaties voorraad bedrijventerreinen (in m2)				
Voorraad per 1/1		72.830	336.501	229.259
Toevoegingen		266.511	0	0
Verkopen		2.840	107.242	PM
Voorraad per 31/12		336.501	229.259	PM

04.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Economie en toerisme zijn:

- = *nadelig*

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	11.485	1.149	790	753	753	753
Baten	11.006	409	402	402	402	402
Saldo van lasten en baten	-479	-740	-388	-351	-351	-351
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	30	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	155	0	0	0	0	0
Resultaat	-354	-740	-388	-351	-351	-351

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen

G

**ezondheid en
bevordering leefstijl**

2.1.05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl

5.1 Missie

Inwoners van de gemeente Montferland zijn zich bewust van het belang van een mentaal en fysiek gezonde leefstijl, en integreren dit in hun dagelijkse leven. Inwoners kunnen daarbij gebruik maken van een adequaat voorzieningenniveau.

5.2 Context en achtergronden

Een goede gezondheid is voor inwoners, maar ook voor de gemeente, belangrijk. Gezondheid kan door een bepaalde leefstijl beïnvloed worden. In negatieve zin, door o.a. een ongezonde leefstijl en een onveilige fysieke omgeving, maar ook positief, door bijvoorbeeld voldoende te bewegen en door een positieve sociale omgeving. Hierbij geldt dat onze gemeente relatief veel mensen met een lage Sociaal Economische Status (SES) kent. Deze groep heeft een verhoogd risico op ongezond gedrag.

De gemeente is hierbij één speler te midden van veel partijen, zoals de individuele burger zelf, de lokale gemeenschappen, bedrijven, de verenigingen, andere overheden en zorgpartijen. Dit vraagt om samenwerking en integraal werken, soms over gemeentegrenzen heen. Een voorbeeld daarvan zijn de beleidskaders Volksgezondheid voor de periode 2017-2020. Bij de totstandkoming daarvan is regionaal samengewerkt. Zowel wat betreft de Achterhoekse gemeenten als ook met diverse regionale partners in het gezondheids- en sociaal domein.

Uitgangspunt voor de kaders is het begrip "*positieve gezondheid*" (Machteld Huber): *'het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven'*.

Sportbevordering/sportstimulering

Het besef dat sport en bewegen een belangrijk middel is om andere doelen te bereiken dan een prettige vrijetijdsbesteding is sterk gegroeid. Sport bevordert de fysieke en mentale gezondheid, het verbindt mensen, versterkt lokale gemeenschappen en vergoot het welzijn. De gemeente Montferland hanteert een actieve houding t.a.v. sport, zichtbaar in investeringen en subsidies.

Combinatiefunctionarissen en Sportbuurtcoaches

Op alle basisscholen in Montferland zijn zgn. combinatiefunctionarissen actief als vakleerkrachten bewegonderwijs en als verbindingsofficier naar de sportverenigingen, sportevenementen en sportprojecten. Hiermee krijgt het bewegonderwijs een kwalitatieve impuls en bewegen leerlingen meer en beter. Voor de doelgroep "senioren" zijn sportbuurtcoaches actief, spelen een belangrijke uitvoerende rol bij leefstijlprojecten gericht op beweegstimulering bij senioren.

Sportverenigingen

In Montferland zijn tientallen sportverenigingen actief, die een breed pallet aan sportactiviteiten aanbieden. Meer dan 40 van hen ontvangen een structurele subsidie, bedoeld om de kosten van de vereniging voor een deel te betalen. Met sportevenementen kunnen meerdere doelen behaald worden zoals beweegstimulering, promotie toerisme en recreatie.

Sport voor mensen met een beperking

Voor mensen met een beperking is sport van groot belang voor hun dagelijks functioneren. Voor hen kan gelden dat het reguliere sportaanbod niet passend is en dat er drempels bestaan ten gevolge van de beperking. De gemeente Montferland kiest er voor deze doelgroep extra aandacht te geven, lokaal en regionaal.

Programmadoel

De gemeente streeft naar een toename van het aantal mensen dat sport/beweegt, met nadruk op jeugd, senioren en mensen met een beperking.

Sportaccommodaties en Speellocaties

Wil de gemeente sport bevorderen dan is één van de randvoorwaarden daarvoor dat de gemeente beschikt over goede, veilige en betaalbare sportvoorzieningen, die voor iedereen toegankelijk zijn. In nagenoeg elke kern is/zijn één of meerdere sportaccommodatie(s) aanwezig.

De demografische veranderingen (ontgroening en vergrijzing) hebben invloed op het gebruik van deze sportaccommodaties

Ook speelplekken zijn een middel om kinderen te laten bewegen. Ook hier zijn trends zichtbaar: Spelen kan veel uitdagender, zodat kinderen meer en beter spelen. Ook in het ontwikkelen van speelplekken spelen ontgroening en vergrijzing een rol.

Hallen, zalen en zwembaden

De gemeente Montferland is vaak verantwoordelijk voor het onderhoud en het beheer van sportaccommodaties.

Belangrijk is dat het aanbod van sportaccommodaties goed aansluit bij de vraag aangezien de leeftijdsopbouw van de bevolking verandert. Dit heeft gevolgen voor sportverenigingen en daarmee ook voor de sportaccommodaties. Bezettingspercentages spelen een rol. In 2018 krijgt het zgn. Clusteringsbeleid van de gemeente meer vorm en kan van invloed zijn op en aantal sportzalen.

De kernen Didam en 's-Heerenberg beschikken beide over een overdekt zwembad. Voor de exploitatie subsidieert de gemeente beide exploitanten, zodat zij het zwembad beschikbaar kunnen houden voor de gebruikers. Daarnaast is de gemeente eigenaar van beide gebouwen en verantwoordelijk voor onderhoud en vervangingsinvesteringen. De gemeente gaat in de toekomst financieel minder bij te dragen aan beide zwembaden.

Voetbalaccommodaties

Montferland beschikt over 21 voetbalvelden, waarvan 4 kunstgrasvelden (2 kunstgrasvelden in eigendom bij de vereniging), beschikbaar voor 11 voetbalverenigingen. De gemeente onderhoudt deze velden. De voetbalverenigingen en de KNVB werken aan een plan om met minder gemeentelijke middelen de voetbalsport te kunnen blijven uitoefenen. Ook hier zal het clusteringsbeleid van de gemeente invloed hebben op het aantal door de gemeente onderhouden sportvelden.

Speellocaties

Ook speellocaties zijn van groot belang voor de ontwikkeling van kinderen, zowel motorisch als sociaal. Er is een verschuiving gaande naar avontuurlijke, toegankelijke en natuurlijke plekken (zoals Cool Nature), waarbij de speelplaatsen bewoners de mogelijkheid bieden om te spelen, te bewegen en elkaar te ontmoeten ongeacht de leeftijd (integraal spelen). Logisch gevolg hiervan is dat bestaande traditionele speellocaties voor een deel zullen verdwijnen.

Programmadoel

De gemeente streeft naar:

- *een bij de vraag passend aanbod van sportaccommodaties, die veilig en goed bereikbaar zijn en een voldoende bezetting kennen;*
- *een groter aanbod van speelvoorzieningen, die door kinderen, maar ook andere leeftijdsgroepen als uitdagend beoordeeld worden.*

Leefstijlprojecten

Leefstijlprojecten hebben betrekking op het stimuleren van een gezonde leefstijl bij de bevolking van de gemeente Montferland. Om te voorkomen dat gezondheidsproblemen op latere leeftijd manifest worden, wil de gemeente de aandacht vestigen op overgewicht, gezonde voeding, overmatig alcoholgebruik en roken. Tevens wil de gemeente "meer bewegen" stimuleren.

De gemeente richt haar activiteiten ter bevordering van een gezonde leefstijl vooral op bevolkingsgroepen met een relatief ongezond gedrag of een hoge kwetsbaarheid op dit punt, namelijk jongeren, ouderen en personen met een lage SES.

De voortdurende stijging van overgewicht bij kinderen krijgt extra aandacht in Montferland via het project "Ketenaanpak Overgewicht Montferland" (zorgprogramma's voor kinderen met overgewicht op en screent kinderen specifiek op overgewicht) en het project "Gezonde Kinderen in een Gezonde Kind omgeving" (extra beweegactiviteiten, gezonde voeding en voorlichting voor kinderen en ouders).

Het beweeggedrag van kleine kinderen wordt extra gestimuleerd via uitvoering van het project "Nijntje Beweegdiploma" voor kleuters. De gemeente investeert in extra beweegactiviteiten op basisscholen en laat dit uitvoeren door de combinatiefunctionarissen.

Het project "Vitaal Veilig Wonen Montferland" heeft tot doel via 600 huisbezoeken senioren, een programma voor een jaar te starten gericht op valpreventie en val breken, en op beweegstimulering. Het project "Slimmer" richt zich op ouderen, met een verhoogde kans op diabetes. Alcoholgebruik en roken door jongeren krijgt in Montferland aandacht met name via de GGD (schoolartsen en -verpleegkundigen). Voor het tegengaan van alcoholgebruik onder 18-minners wordt extra geïnvesteerd door instellingen, ondernemers, politie en Boa's middels voorlichting, handhaving en sanctionering.

Programmadoel

De gemeente streeft naar een aanbod van leefstijlprojecten voor specifieke doelgroepen om daarmee gezond gedrag te bevorderen.

Gezondheidsbeleid

Algemeen

De basis voor 'meedoen' is dat burgers gezond zijn. "Voorkomen is daarbij beter (en goedkoper) dan genezen" (preventie i.p.v. curatie). Daarom is de aandacht van de gemeente hierbij vooral gericht op de eerstelijns gezondheidszorg, gezondheidsvoorlichting en projecten gericht op de bevordering van een gezonde leefstijl. Het wettelijk kader hieromtrent wordt gevormd door de Wet publieke gezondheid. Gezonde leefstijl-projecten zijn hiervoor al beschreven. Met de invoering van het project "Hartveilig wonen" en de "First Responder Brandweer" wordt er snel eerste hulp verleend na een melding van een hartstilstand. Echt een verbetering, die levensreddend kan zijn.

Preventief gezondheidsbeleid

De GGD is zowel de eerste adviseur van gemeenten alsook een van de uitvoerders, denk aan de Jeugdgezondheidszorg (4-18 jaar), van preventieve gezondheidstaken. Vierjaarlijks monitort de GGD de gezondheidstoestand van een bevolkingsgroep. In 2017 was dat de Jeugdmonitor (0-12 jarigen). De resultaten daarvan worden in de eerste helft van 2018 gepubliceerd. In 2018 wordt er geen monitor (onderzoek) uitgevoerd omdat de volwassenenmonitor gecombineerd wordt met de ouderenmonitor. Dat heeft plaatsgevonden in 2016. Resultaten daarvan zijn gepubliceerd in de eerste helft van 2017.

Bereikbaarheid en beschikbaarheid van gezondheidsvoorzieningen en geneeskundige hulpverlening zijn voor de inwoners van evident belang. Spoedeisende hulpverlening dient goed georganiseerd te zijn. Wat dat laatste betreft is een project van start gegaan van grensoverschrijdende samenwerking waar het de spoedeisende ambulancezorg betreft.

Programmadoel

De gemeente streeft naar een integraal aanbod van activiteiten gericht op gezondheidsvoorlichting, leefstijlprojecten en eerste hulp, waardoor meer mensen de eigen regie over het leven kunnen voeren.

Verbonden partijen

GGD Noord- en Oost-Gelderland

De GGD NOG is de - wettelijk verplichte - gezondheidsdienst van en voor 22 gemeenten. Het doel van de GGD is het uitvoeren van taken die de gezondheid van onze inwoners bevorderen en vallend onder de Wet publieke gezondheid. De reguliere taken die de GGD uitvoert worden gefinancierd vanuit de inwonersbijdrage.

5.3 kaderstellende (beleids) nota's

- Kaderverordening Subsidies Montferland
- Subsidieregeling Maatschappelijk Welzijn Montferland
- Raadsprogramma
- Regionale beleidsvisie "Achterhoek in beweging"
- Nota grip op Verandering.
- Nota Lokaal Gezondheidsbeleid (oktober 2017 komt nieuwe Gezondheidsnota 2017-2020 in de raad).
- Beleidsplan "Spelen in Montferland"

5.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Sportbevordering
- Sportaccommodaties en speellocaties
- Leefstijlprojecten
- Gezondheid

5.4.1 Sportbevordering

Wat willen we bereiken?

- Percentage volwassenen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen stabili- seert op 52%;
- Percentage inwoners dat sport blijft gelijk (50%).

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Percentage inwoners dat sport	50% (2018)	50% (2014)	-
Percentage volwassenen dat voldoet aan de Neder- landse Norm Gezond Bewegen	52% (2018)	52% (2016)	53% (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Inzet van combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches;
- Regionaal coördinator inzetten om mensen met een beperking te ondersteunen bij het vinden van een passend sportaanbod en/of evenement;
- Sportinitiatieven van verenigingen, combinatiefunctionarissen, scholen ondersteunen met financiële middelen en promotie;
- Sportverenigingen ondersteunen met subsidie, informatie en samenwerkingsmogelijkheden.

5.4.2 Sportaccommodaties en speellocaties

Wat willen we bereiken?

- Onderzoek moet een gedegen resultaat opleveren ten aanzien van de vraag of hoe en waar een nieuw zwembad in Didam gebouwd moet worden;
- De aankomende jaren wil de gemeente 11 voetbalaccommodaties clusteren;
- Aandeel speellocaties dat voldoet aan de nieuwe visie op spelen stijgt naar 30% in 2018.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Percentage speellocaties van het totaalaanbod dat voldoet aan de nieuwe visie op spelen	30%	18% (2016)	15% (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Met inbreng van een extern gespecialiseerd bedrijf onderzoek uitvoeren en daarbij in ieder geval de zwemverenigingen bij betrekken. Na een "go or na go" voorbereidingen treffen voor de bouw van een zwembad in 2020;
- Met een extern bureau voetbalaccommodaties clusteren in samenwerking met de verenigingen en de gemeente;
- (Bestaande) speellocaties opheffen en (her)inrichten tot groene, natuurlijke speelplekken en/of waarbij de actieve leefstijl voor alle leeftijden wordt gestimuleerd.

5.4.3 Leefstijlprojecten

Wat willen we bereiken?

- Percentage kinderen met overgewicht in de leeftijd tot 12 jaar daalt met 1%;
- Percentage senioren (65-75 jaar) dat voldoende beweegt (NNGB-norm) stabiliseert op 81%;
- Het percentage valongelukken onder ouderen boven de 65 jaar daalt met 10%;
- Het percentage jongeren van 12 tot 16 jaar dat op tenminste 5 dagen minstens 1 uur beweegt stabiliseert op 65%.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal valongelukken met ziekenhuisopname per 10.000 inwoners vanaf 65 jaar	110	135 (2014)	-
Percentage jongeren (13 t/m 16 jaar) dat op tenminste 5 dagen minstens 1 uur beweegt	65 (2019)	65 (2015)	58 (2011)
Percentage kinderen in de leeftijd 0-12 jaar met overgewicht	17 (2017)	15 (2013)	-
Percentage senioren 65-75 dat de NNGB behaalt	81	81 (2016)	81 (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Het regisseren van het GKGK-project;
- Het regisseren van de “Ketenaanpak Overgewicht”;
- Regisseren van het project “Slimmer” (verhoogd risico op diabetes);
- Senioren stimuleren tot gezonde leefstijl en veilig huis via ontwikkeling en uitvoering project “Vitaal Veilig Wonen Montferland”.

5.4.4 Gezondheid

Wat willen we bereiken?

- Het percentage inwoners dat de eigen gezondheid als goed beoordeelt is 76%;
- Het percentage volwassen inwoners dat meer alcohol gebruikt dan geadviseerd door Gezondheidsraad daalt met 2%;
- Het percentage jongeren (klas 2 en 4 voortgezet onderwijs) dat recentelijk alcohol heeft gedronken daalt met 5%;
- Percentage van gevallen, waarbij binnen 6 minuten na hartstilstand reanimatie en AED inzetbaar is, blijft 95%;
- Het percentage oproepen die voldoen aan de normen van de aanrijtiden van de ambulances stijgt met 5%.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Het percentage dat de aanrijtijd van de ambulances voldeed aan de normtijd	95% (2018)	90% (2016)	89% (2015)
Het percentage jongeren (klas 2 en 4 voortgezet onderwijs) dat recentelijk alcohol heeft gedronken.	34% (2019)	39% (2015)	38% (2011)
Het percentage volwassen inwoners dat de gezondheid als goed ervaart	78% (2020)	75% (2016)	78% (2012)
Het percentage volwassen inwoners dat meer alcohol gebruikt dan geadviseerd door de Gezondheidsraad	27% (2020)	29% (2016)	23% (2012)
Percentage inzetten AED/reanimaties die binnen 6 minuten aanwezig zijn	95% (2018)	95% (2016)	85% (2015)

Wat gaan we daar voor doen?

- Gerichte voorlichting geven o.a. door de GGD op scholen;
- Met het opstellen van een ‘Preventie –en Handhavingplan Drank –en Horecawet’ het alcoholgebruik beïnvloeden;
- Organiseren van voorlichtingsactiviteiten over leefgewoonten;
- Overleg organiseren met ambulancevervoerders over hun resultaten t.a.v. de aanrijtiden;
- Uitvoering geven aan Project Hartveilig wonen en first-respondertaak brandweer.

5.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
01 Sportbevordering				
Aantal verleende sportevenementsubsidies (1)	15	13	15	15
Aantal verleende subsidies sportverenigingen (2)	44	45	44	44
Aantal verenigingen dat deelneemt aan de Nationale Sportweek (3)	33	5	20	10
02 Speellocaties en sportaccommodaties				
Aantal bijeenkomsten met gezamenlijke voetbalverenigingen	6	4	6	6
Aantal nieuw ontwikkelde kunstgrasvelden	0	0	2	2
Aantal speellocaties dat opgeheven of heringericht wordt	0	7	6	6
03 Leefstijlprojecten				
Aantal bijeenkomsten i.v.m. aanpak overgewicht Jeugd (4)	7	2	6	4
Aantal door de gemeente geregisseerde beweegcursussen voor beweegaanbieders in Beveegtuinten	6	4	6	6
Aantal senioren dat thuis bezocht wordt in verband met project Vitaal Veilig Wonen Montferland			600	600
04 Gezondheid				
Aantal voorlichtingsactiviteiten over leefgewoontes	4	4	4	4
Aantal goedgekeurde en gecontroleerde AED's	14	22	25	25
Aantal geregistreerde vrijwilligers Project "Hartveilig Wonen"	n.v.t.	260	300	350

Toelichting bij de kengetallen

1. Aanvraag, onderzoek, toekenning, ondersteuning en promotie
2. Doelgroepsubsidies, onderhoudssubsidies, accommodatiesubsidies
3. Afstemming activiteit, coördinatie en promotie
4. Zgn. Ronde tafelconferenties GKGK ("Gezonde Kinderen in een Gezonde Kinderomgeving"), bijeenkomsten Vitakom (samenwerkingsproject met Emmerich) en Project Ketenaanpak Overgewicht Jeugd.

5.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Leefbaarheid, veiligheid en cultuur zijn:

- = *nadelig*

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	4.550	3.929	3.643	3.696	3.526	3.476
Baten	493	529	529	529	530	530
Saldo van lasten en baten	-4.057	-3.400	-3.114	-3.167	-2.996	-2.946
Mutaties reserves						
Toevoegingen reserves	19	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	1.165	180	0	0	0	0
Resultaat	-2.912	-3.220	-3.114	-3.167	-2.996	-2.946

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

J eugd, onderwijs en cultuur

2.1.06 Jeugd, onderwijs en cultuur

6.1 Missie

De gemeente Montferland wil dat inwoners een pedagogisch leefklimaat ervaren, waarin jeugdigen gezond en veilig kunnen opgroeien, waarin ruimte is om hun talenten te ontwikkelen, om een goed opleidingsniveau te behalen en om perspectief te hebben op een eigen inkomen.

De gemeente Montferland streeft naar een verhoging van het leefklimaat van haar inwoners door het optimaliseren van het aanbod van voorzieningen en activiteiten op het terrein van ontmoeting en cultuur.

6.2 Context en achtergronden

Jeugd

Onder jeugd wordt verstaan de bevolkingsgroep in de leeftijd van 0 tot en met 18 jaar. Het is van essentieel belang om deze groep kansen te geven om zich op een goede manier te ontwikkelen. Tijdens de jeugdijaren worden kennis en vaardigheden aangeleerd, die nodig zijn in het verdere leven. Ook het kunnen ontmoeten van andere leeftijdgenoten is voor de ontwikkeling van jeugdigen van belang. Deze groep neemt door de ontgroening, zoals al voorspeld in de Nota Grip op verandering de komende jaren af. Ook zal de afname gevolgen hebben voor het voorzieningenniveau voor de jeugdigen. Het beleid op het terrein van de jeugd kan onderverdeeld worden in preventie en jeugdhulp. Preventie richt zich op de totale doelgroep.

Preventie

Onder preventie vallen in dit kader: Voor- en vroegschoolse educatie, toezicht op het leerplichtverzuim, de integrale jeugdgezondheidszorg, het jongerenwerk in de jongerencentra en preventie activiteiten van het Sociaal Team Jeugd.

Voor en Vroegschoolse Educatie

De laatste jaren was het percentage jongeren, dat een voorschools traject bezoekt afgenomen. Vanaf 2016 werken we met het gekanteld beleid "geld volgt kind" met als doel: Leerlingen starten zonder achterstand op het basisschool. Tevens wordt het geïnvesteerd in de behalen van de 3F taal niveau voor alle in de gemeente Montferland werkende pedagogische medewerkers. Dit is gedeeltelijke een opdracht van het Rijk waarvoor ook budgetten ontvangen worden.

Jeugdhulp

De jeugdhulp richt zich op een kleine groep, ca 8% van het totaal aantal jongeren. Deze jongeren hebben wat extra hulp nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Sinds 1 januari 2015 heeft de gemeente de taak om de gehele jeugdhulpverlening te verzorgen. Dit betekent de zorg te financieren, te indiceren en voor een deel zelf uit te voeren. Hiervoor heeft de gemeente van het Rijk een budget ontvangen. Bij de toerekening van de budgetten is er rekening gehouden met de veronderstelling dat de gemeente de taken efficiënter kan uitvoeren en is er dus een **forse** korting doorgevoerd op het budget. Dit houdt in dat de gemeente ervoor moet zorgen dat er goede hulpverlening moet plaatsvinden maar ook dat er een efficiencyslag moet plaatsvinden om de hulpverlening goedkoper te maken. Er zal dan ook meer ingezet worden op preventie en kortdurende ambulante zorg, om duurdere zorg te vermijden.

De toegangspoort voor de inwoners van Montferland vindt plaats in het Sociaal Team, en met betrekking tot de jeugd in het Sociaal Team, team Jeugd. Hier kunnen dan alle inwoners terecht en wordt de problematiek vanuit de jongere en zijn omgeving (gezin) bekeken.

Programmadoel

De gemeente streeft naar:

- de afname van het aantal kinderen in een kwetsbare positie.
- een effectiever en efficiënter georganiseerd aanbod van jeugdhulp.

Onderwijs

Onderwijs is van essentieel belang voor de jeugd en volwassenen om hun talenten te ontwikkelen. Onderwijs is ook een onderdeel van de opvoeding van kinderen om uit te groeien tot volwaardige deelnemers aan de samenleving. Op 1 januari 2017 bedroeg het aantal leerplichtige inwoners in de leeftijd van 5 tot en met 16 jaar 4609 (t.o.v. 4741 het jaar daarvoor).

Dit aantal zal de komende jaren door de ontgroening afnemen.

De gemeente heeft op 1 januari 2017 14 basisscholen. De scholen in Loerbeek (2013) en Stokkum (2015) zijn inmiddels gesloten vanwege het geringe aantal leerlingen. Het aantal scholen zal op termijn nog verder dalen omdat de basisgeneratie met 30% afneemt. In de periode 2010-2016 was de afname al ruim 27%.

Dit zorgt er voor dat er in de onderwijsgebouwen sprake is van leegstand: overcapaciteit in m². Dit is niet wenselijk, omdat geld dat bedoeld is voor het geven van onderwijs besteed wordt aan huisvesting. Door de daling van de basisgeneratie komt er druk op de instandhouding van een aantal scholen in de kleine kernen. Met de terugloop van het leerlingenaantal zal de overcapaciteit stijgen, door sluiting/fusie van scholen zal de overcapaciteit dalen. In augustus 2017 sluit de Antoniussschool in Nieuw-Dijk haar deuren. Hierdoor zal het totale aanbod m² dalen.

Om er voor te zorgen, dat ieder kind in Montferland een school in de nabijheid (ca. 3 kilometer afstand) kan bezoeken is er samen met de schoolbesturen een huisvestingsvisie opgesteld. In de visie wordt gewerkt met spreidingsgebieden, waarbij Montferland is verdeeld in 5 gebieden. In deze gebieden zullen op termijn 1 of meerdere scholen aanwezig zijn. De visie is gebaseerd op de zorg voor kwalitatief goed onderwijs, bereikbaar en goed verdeeld over de gemeente.

Passend Onderwijs

Een andere ontwikkeling binnen het onderwijs is de invoering van het Passend Onderwijs. Om hier uitvoering aan te geven, worden door de samenwerkingsverbanden ondersteuningsplannen opgesteld. Deze plannen behoeven de goedkeuring van de gemeente. De gemeente heeft hier een sturingsinstrument in handen om invulling te geven aan de ondersteuning die aan kinderen uit Montferland geboden wordt. Daarnaast linkt Passend Onderwijs met jeugdzorg. Kinderen in het basisonderwijs met bepaalde problematiek behoeven specifieke aandacht op het terrein van onderwijs, maar soms ook op het terrein van zorg. Dit zal afgestemd moeten worden tussen het onderwijs en de gemeente. Op basis hiervan zullen de leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen veel meer dan voorheen naar de basisschool in de eigen gemeente of de school voor voortgezet onderwijs in de omgeving gaan, met de nodige zorg van de school. Hierdoor zal er ook sprake zijn van minder vervoer naar de scholen voor speciaal onderwijs. Er wordt rekening gehouden met een afname van het aantal te vervoeren leerlingen en dus ook de kosten van vervoer. De kosten zullen tevens afnemen doordat er ingezet wordt op zelfstandig leren reizen.

Programmadoel

De gemeente streeft naar:

- *het optimaliseren van de huisvesting van het basisonderwijs.*
- *het beperken van het aantal leerlingen dat het speciaal onderwijs bezoekt.*

Ontmoeting en Cultuur

De inwoners van de gemeente vormen niet alleen een woongemeenschap, maar ook een leefgemeenschap. Ontmoetingsmogelijkheden en deelname aan culturele activiteiten dragen niet alleen bij aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen, maar zijn ook van belang voor de sociale cohesie in de gemeenschap. Cultuur is een middel om mensen te betrekken bij de samenleving. Daarom willen we bereiken dat bekendheid over en deelname van de bevolking aan activiteiten op het gebied van kunst en cultuur toeneemt, in het onderwijs liggen hiervoor kansen. De combinatiefunctie van Cultuur vervult hierbij een belangrijke rol.

In Montferland rekenen wij tot het taakveld cultuur de activiteiten van muziek-, zang- en dansverenigingen, het muziekonderwijs, het theateraanbod, musea en het openbaar bibliotheekwerk.

De bibliotheek draagt bij aan het verminderen van laaggeletterdheid onder de bevolking, het verminderen van taalachterstand en de toename van het aantal inwoners dat leest (leesbevordering). Op het gebied van mediawijsheid vervult de bibliotheek een taak, net als bij het ontwikkelen van digitale vaardigheden van inwoners die daar behoefte aan hebben. De bibliotheken in Nederland staan voor nieuwe uitdagingen. De klassieke, en veruit meest bekende, uitleenfunctie zal minder en minder worden. Zelfontplooiing van burgers staat voorop. De bibliotheek kan door laagdrempelige toegang de middelen daartoe leveren.

Ook activiteiten als carnaval en kermis hebben een belangrijke verbindende functie. De culturele infrastructuur is vooral kleinschalig en dicht bij huis. Dat betekent dat de inwoners van Montferland voor een meer professioneel cultuur- en theateraanbod zijn aangewezen op voorzieningen in de regio.

Stimulering van activiteiten rondom kunst en cultuur heeft als vertrekpunt de eigen kracht van de betreffende verenigingen en de Montferlandse samenleving

De gemeente beschikt over een uitgebreid netwerk van accommodaties waarin de gemeenschappen hun sociale activiteiten kunnen organiseren. Deze accommodaties zijn verschillend als het gaat om eigendom, beheer en exploitatie. Als uitgangspunt is gekozen dat de gemeenschappen zo veel mogelijk zelf de verantwoordelijkheid dragen voor de instandhouding van dergelijke accommodaties. Hierover zal nader overleg plaatsvinden met de vertegenwoordigers van de gemeenschappen.

Programmadoel

De gemeente streeft naar goede leefbaarheid en sociale samenhang in de kernen, door het verder vormgeven en versterken van het cultuuraanbod in de gemeente. Wij willen daarom stimuleren dat meer inwoners meedoen aan culturele (in de brede zin) activiteiten. De gemeenschappen worden meer eigen verantwoordelijkheid gegeven om huisvesting te organiseren waar ook ontmoetingsactiviteiten plaatsvinden.

Verbonden partijen

GGD Noord- en Oost-Gelderland

De GGD NOG is de - wettelijk verplichte - gezondheidsdienst van en voor 22 gemeenten. Het doel van de GGD is het uitvoeren van taken die de gezondheid van onze inwoners bevorderen en valend onder de Wet publieke gezondheid. De reguliere taken die de GGD uitvoert worden gefinancierd vanuit de inwonersbijdrage.

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (ECAL)

Het ECAL is een gemeenschappelijke regeling voor de gemeenten in de Achterhoek en voert de wettelijke archieftaken uit conform de Archiefwet. Daarnaast voert de ECAL ook voor de provincie en drie andere gemeenten overige erfgoedtaken uit, zoals documentatie en onderzoek en heeft een publieksfunctie.

Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers

De uitvoering, financiering en bekostiging van de huisvesting van het voortgezet onderwijs in de gemeenten Duiven, Montferland en Zevenaar is aan deze gemeenschappelijke regeling opgedragen.

NV Cultureel Centrum Amphion

Amphion is een belangrijk cultureel centrum voor Doetinchem en de regio en bevordert het culturele leven in oostelijk Gelderland.

6.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma 2014-2018
- Nota "Wijk- en kerngericht werken"
- Integraal Veiligheidsbeleid 2016-2019
- Subsidieregeling Jeugd en Onderwijs Montferland 2016
- Raadsprogramma 2014-2018
- Nota Grip op Verandering
- Beleidsplan Jeugdbeleid
- Huisvestingsvisie 2015-2023 gemeente Montferland

6.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Jeugd
- Onderwijs
- Cultuur en ontmoeting

6.4.1 Jeugd

Wat willen we bereiken?

- Het percentage jeugdigen dat een beroep doet op de geïndiceerde jeugdhulp neemt af met 2% in de periode 2017-2020. Daarbinnen een verschuiving laten plaatsvinden van dure naar goedkope zorg;
- Het percentage kinderen dat gebruik maakt van VVE stabiliseren op 95%;
- Het percentage vroegtijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie neemt af met 0,3%;
- Het percentage meldingen van overlast door jongeren neemt af met 10%.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal meldingen over overlast gevende jeugdigen (tot 18)	200 (2018)	221 (2016)	240 (2015)
Aantal relatief verzuimers per 1.000 leerlingen	45 (2018)	51 (2016)	-
Het aantal kinderen dat een VVE-traject volgt	95% (2018)	94% (2016)	72% (2015)
Percentage jeugdigen dat door huisartsen rechtstreeks verwezen is naar niet vrij toegankelijke jeugdhulp	Afname met 10%	Nulmeting 2017	-
Percentage jeugdigen dat niet vrij toegankelijke jeugdhulp met verblijf ontvangt	1,1% (2020)	1,5% (2016)	1,3% (2015)
Percentage jeugdigen dat niet vrij toegankelijke jeugdhulp ontvangt	10% in 2020	11,6% (2016)	11,1% (2015)
Percentage jeugdigen dat vrij toegankelijke hulp van het Sociaal Team jeugd ontvangt. (licht)	Toename met 2%	Nulmeting 2017	-
Percentage vroegtijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie	1,0% (2018)	1,3% (2016)	1,9% (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Binnen het sociaal team-afdeling Jeugd en gezin gespecialiseerde kennis inzetten op het terrein van GGZ;
- Controles uitvoeren in de openbare ruimte, op plekken waar veel jongeren tezamen komen;
- De gemeente gaat investeren op lichte en goedkopere zorgvormen en voorlichtingen, om zo de vraag naar duurdere zorg te verminderen;
- De gemeente subsidieert deelname aan VVE voor kinderen met een indicatie;
- De gemeente subsidieert het bezoek van een voor- en vroegschoolse voorziening, aan ouders van een VVE-doelgroepkind;
- De gemeente voert gesprekken met de jongeren en ouders als er sprake is van relatief of absoluut verzuim;
- De huisartsen informeren over de hulpverleningstrajecten binnen het sociaal team, en de mogelijkheden om snel hulp in te zetten;
- Kortdurende ambulante hulp door het sociaal team inzetten.

6.4.2 Onderwijs

Wat willen we bereiken?

- Afname van de leegstand in de basisscholen met 1.100 m2 op termijn;
- Het aantal leerlingen dat verwezen wordt naar het speciaal onderwijs neemt af;
- Het percentage leerlingen, dat vervoerd wordt naar scholen voor speciaal onderwijs neemt af met 10%.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Minder leerlingen maken gebruik van vervoer	180 (2018)	189 (2016)	240 (2015)
Minder leerlingen op speciaal onderwijs	200 (2020)	228 (2016)	243 (2015)
Minder overcapaciteit	3.500 m2 (2020)	4.600 m2 (2016)	4.600 m2 (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- De mogelijkheden onderzoeken voor centrale huisvesting in 's-Heerenberg voor de 3 basisscholen;
- Leerlingen extra ondersteuning bieden op het reguliere onderwijs, zodat verwijzing naar speciaal onderwijs indien mogelijk voorkomen wordt;
- Met de ouders van leerlingen die recht hebben op leerlingenvervoer, kijken naar alternatieve vormen: eigen vervoer, per fiets etc.

6.4.3 Cultuur & ontmoeting

Wat willen we bereiken?

- Het percentage Montferlandse leerlingen dat onderwijs volgt op de muziekscholen neemt toe.
- Het percentage leden van de Bibliotheek Montferland blijft stabiel (niveau 2016).
- De taalachterstand van onze inwoners neemt af en de digitale vaardigheden nemen toe.
- Het aantal welzijnsaccommodaties dat door de gemeenschap wordt beheerd neemt met één toe.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
% bevolking dat lid is van de basisbibliotheek	23,35%	23,35% (2016)	24,17% (2015)
Aantal gemeenschapsaccommodaties in beheer van de gemeenschap.	8	7 (2017)	3 (2016)
Aantal leerlingen muziekschool (bron: jaarrekeningen muziekscholen)	0-meting	-	-
Meer deelnemers aan projecten gericht op verbetering digitale vaardigheden	0-meting	-	-
Meer deelnemers aan projecten gericht op vermindering taalachterstanden	0-meting	-	-

Wat gaan we daarvoor doen?

- De gemeenschappen motiveren om het beheer van de gemeenschapshuizen over te nemen en daar de randvoorwaarden voor scheppen;
- Wij ondersteunen de bibliotheek t.b.v. de Taalhuizen en Digisterker;
- Wij ondersteunen de bibliotheek zodat zij activiteiten kan uitvoeren ten behoeve van leesbevordering, vnl. onder de doelgroep jeugd. Daarnaast het organiseren van activiteiten voor volwassenen om mee te kunnen doen in de maatschappij;
- Wij ondersteunen de muziekscholen om daarmee muziek-educatie in het primair onderwijs te verzorgen en toegankelijk muziekonderwijs voor de jeugd aan te bieden.

6.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
01 Jeugd				
Aantal ingezette jeugdhulptrajecten (in 2015 nog niet specifiek gemeten en geregi- streerd vanwege 1e jaar uitvoering van deze taak)	575	1105	1100	1100
<ul style="list-style-type: none"> • Sociaal team jeugd 		340	395	400
<ul style="list-style-type: none"> • Huisarts 		350	550	345 (POH- jeugd: 250)
<ul style="list-style-type: none"> • Jeugd of kinderarts 		0	10	10
<ul style="list-style-type: none"> • Medisch specialist 		40	40	40
<ul style="list-style-type: none"> • Gedwongen kader 		50	50	50
<ul style="list-style-type: none"> • Verwijzer onbekend 		255	100	0
<ul style="list-style-type: none"> • Geen verwijzer 		65	55	45
<ul style="list-style-type: none"> • Waardering cliënten over het sociaal team jeugd 		7,9	8	8
<ul style="list-style-type: none"> • Aantal preventie activiteiten 			15	20
<ul style="list-style-type: none"> • Afname rechtstreekse doorverwijzingen van huisartsen naar jeugdhulp 		350	550	300
<ul style="list-style-type: none"> • Aantal gesubsidieerde plekken VVE 			55	55
<ul style="list-style-type: none"> • Aantal gesubsidieerde reguliere plekken peu- teropvang 			40	40
<ul style="list-style-type: none"> • Aantal verzuimgesprekken 			115	110
<ul style="list-style-type: none"> • Uitgevoerde controles in de openbare ruimte 			45	45
02 Onderwijs				
Aantal leerlingen, dat het speciaal onderwijs bezoekt	258	255	210	205
Aantal leerlingen, dat vervoerd wordt	189	197	195	190

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
03 Cultuur & ontmoeting				
Percentage scholen dat de combinatiefunctionaris bezoekt	100%	100%	100%	100%
Percentage scholen dat de bibliotheek bezoekt	100%	100%	100%	100%
Aantal projecten gericht op vermindering taalachterstand-laaggeletterdheid	2	2	3	3
Aantal projecten gericht op verbetering digitale vaardigheden		2	2	2
Beheren welzijnsaccommodaties in gemeentelijk beheer	6	6	0	0

6.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Bevordering gezonde leefstijl zijn:

- = nadelig

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	20.902	19.052	16.281	16.035	16.078	16.093
Baten	2.116	1.694	1.709	1.888	1.719	1.719
Saldo van lasten en baten	-18.786	-17.358	-14.572	-14.148	-14.359	-14.373
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	28	50	50	50	50	50
Onttrekkingen reserves	404	2.318	127	127	127	127
Resultaat	-18.410	-15.090	-14.494	-14.070	-14.281	-14.296

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

M

Maatschappelijke ondersteuning
en veiligheid

2.1.07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid

7.1 Missie

In de gemeente Montferland kunnen alle inwoners meedoen in de samenleving. Wie daar niet op eigen kracht in slaagt kan rekenen op ondersteuning van de gemeente. Daarnaast streeft de gemeente naar verhoging van de veiligheid in zowel objectieve als subjectieve zin.

7.2 Context en achtergronden

Algemeen

De kern van de Wet maatschappelijke ondersteuning is dat er uitgegaan wordt van de eigen kracht van burgers en netwerken daarom heen. Het stimuleren en ondersteunen van vrijwilligers, mantelzorgers en burgerinitiatieven op het vlak van ondersteuning is daarom belangrijk. Dit doen wij samen met onze maatschappelijke partners.

Ondersteuning vindt bij voorkeur dicht bij de mensen plaats en via een vrij toegankelijke voorziening. Voor burgers die aangewezen zijn op ondersteuning biedt de gemeente algemene voorzieningen, zijn deze niet toereikend dan kan een maatwerkvoorziening uitkomst bieden.

Maatschappelijke opvang en beschermd wonen zijn ook voorzieningen met een belangrijke waarde voor burgers die niet op eigen kracht kunnen participeren.

Het domein veiligheid wordt voor een groot gedeelte bovenlokaal vormgegeven. Lokaal ligt de focus op preventieve activiteiten. De visie op de maatschappelijke ondersteuning past ook bij onze visie op veiligheid, primair heeft de burger ook zelf een verantwoordelijkheid voor een veilige leefomgeving.

Vrijwilligerswerk en Mantelzorg

Vrijwilligers en mantelzorgers zijn belangrijke steunpilaren voor een samenleving waar zorg, hulp en aandacht voor elkaar als basiswaarden gelden. Vrijwilligers en mantelzorgers halen hun motivatie hiervoor uit zichzelf en uit hun directe omgeving. De gemeente steunt en waardeert hen hierin.

Vanaf 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de jaarlijkse blijk van waardering van mantelzorgers. Voor een groot deel is de ondersteuningstaak uitbesteed aan de Stichting Welcom die hiervoor een Steunpunt Mantelzorg heeft ingericht.

Het Sociaal Team Montferland heeft ook een rol in het signaleren van mogelijke overbelasting bij mantelzorgers en in het stimuleren van inwoners dat zij de helpende hand bieden aan mensen die dit nodig hebben.

Vrijwilligers voeren veel en belangrijke taken uit. Zij moeten daarbij de zekerheid hebben dat zij tijdens hun vrijwilligerswerk goed verzekerd zijn. De gemeente heeft hiervoor een vrijwilligersverzekering afgesloten.

Daarnaast is het belangrijk dat vrijwilligers zich zeker voelen om hun taak uit te voeren. Begeleiding en scholing kunnen daarin voorzien. Om vrijwilligersorganisaties te ondersteunen bij het uitvoeren van hun taken continueren wij de inzet van het Vrijwilligersplein bij Welcom.

Programmadoel

De gemeente streeft naar een gemeenschap die meer (vrijwillig) ondersteuning biedt aan elkaar in buurten en sociale netwerken (lichte hulp en mantelzorg).

Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen

Een zeer kwetsbare groep wordt gevormd door mensen die met psychische problemen, verslavingsproblemen en complexe zorgsituaties te maken hebben. Symptomen hiervan kunnen zijn: overlast, dakloosheid, huiselijk geweld, onaangepast gedrag en sociaal isolement.

De gemeente wil deze problematiek allereerst voorkomen. De Sociale Teams spelen hierbij een belangrijke rol door lokale en regionale zorg- en hulpverleners hierbij te betrekken. Soms lukt het niet om dit te voorkomen, dan zorgt de gemeente in regionaal verband voor goede en voldoende opvang, hulp en maatregelen tot herstel.

Primair gaat de indicering via de lokale Sociale Teams. De uiteindelijke beslissing tot toewijzing ligt bij de centrumgemeente, die ook de financiering hiervoor vanuit het rijk ontvangt.

De 'Commissie Toekomst Beschermd Wonen' heeft eind 2015 haar advies uitgebracht aan de VNG over de toekomst van Beschermd Wonen. Dit advies raakt ook de Maatschappelijke Opvang. Dit rapport is de opmaat om de komende jaren een visie te gaan vormen op beide terreinen. In 2017 wordt onderzocht of de gemeenten in de Achterhoek deze taken gezamenlijk blijven uitvoeren of dit toch lokaal gaan doen.

Programmadoel

Wij streven naar een veilige en zo zelfstandig mogelijk woonsituatie van onze inwoners.

Algemene en maatwerkvoorzieningen Wmo

Inwoners die niet op eigen kracht of met behulp van het sociale netwerk kunnen deelnemen aan de samenleving, ontvangen ondersteuning om zo snel mogelijk weer zelfstandig deel te kunnen nemen.

Ons uitgangspunt is om niet de regie over te nemen, maar het zo veel mogelijk weer terugleggen van de regie bij de inwoner.

De ondersteuning vindt individueel of groepsgewijs plaats en is aangepast aan de vraag van de inwoner. Daarnaast zijn er algemene voorzieningen die laagdrempelig zijn en waarvoor geen indicatie nodig is. De gemeente zet in op uitbreiding van deze algemene voorzieningen en laat zich daarbij leiden door de vraag en behoefte van inwoners. Door versterking van algemene voorzieningen kan een beroep op (dure) maatwerkvoorzieningen uitgesteld of voorkomen worden. Met name inwoners met een beperkt eigen sociaal netwerk en weinig dagstructuur kunnen hier baat bij hebben.

Programmadoel

De gemeente streeft naar stabilisering van het aantal inwoners dat zelfstandig in staat is deel te nemen aan de samenleving zonder aangewezen te zijn op maatwerkvoorzieningen vanuit de Wmo.

Veiligheid

Veiligheid kan worden gedefinieerd als het aanwezig zijn van een zekere mate van orde en rust in het publiek domein en van bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen acute en dreigende aantastingen. In feite in een situatie verkeren die zo veel mogelijk vrij is van gevaar. Het is van belang dat inwoners veilig zijn (objectieve veiligheid) en zich veilig voelen (subjectieve veiligheid).

Veilig voelen en veilig zijn hoeven niet perse gelijk op te gaan. Zo houdt het terugdringen van feitelijke aantastingen van de veiligheid niet per definitie meteen een verbetering van het veiligheidsgevoel in.

In eerste instantie is de burger zelf aan zet en neemt daarbij zijn/haar verantwoordelijkheid voor de veiligheid en leefbaarheid in de eigen woonomgeving. Het handhaven van de openbare orde is primair een taak van de politie. De gemeente werkt samen met politie en andere netwerkpartners aan de randvoorwaarden om de openbare orde en veiligheid voor de inwoners te bevorderen. Daarnaast zet de gemeente zich in om de gemeentelijke organisatie toe te rusten op de bestrijding van rampen en calamiteiten.

Programmadoel

De gemeente streeft naar het terugdringen van de feitelijke aantastingen van de veiligheid, het verkleinen van de veiligheidsrisico's en het verminderen van onveiligheidsgevoelens bij de burgers.

Verbonden partijen

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen

In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoering organisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (vooral nog WMO-vervoer en Leerlingenvervoer).

Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (VNOG)

De gemeente maakt, samen met 21 andere gemeenten, deel uit van de VNOG. De VNOG draagt zorg voor een adequate uitvoering van de brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening zoals is vastgelegd in de Wet Veiligheidsregio's

7.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Kadernota subsidiebeleid 2016-2017
- Wmo beleidsplan 2017 - 2018 (in ontwikkeling)
- Subsidieregeling Ondersteuning bij maatschappelijke Participatie
- Nota lokaal Gezondheidsbeleid
- Integraal Veiligheidsbeleid 2016-2019
- Regionaal Beleids- en crisisplan

7.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Vrijwilligerswerk en mantelzorg
- Maatschappelijke opvang
- Voorzieningen WMO
- Veiligheid

7.4.1 Vrijwilligerswerk en mantelzorg

Wat willen we bereiken?

- Het % van de bevolking dat hulp biedt aan burens stijgt met 2% t.o.v. 2016;
- Het % van de bevolking dat hulp biedt aan een hulpbehoevende naaste (mantelzorg) stijgt met 2%;
- Het % van de bevolking dat vrijwilligerswerk stijgt met 2% t.o.v. 2016.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
% hulp aan burens	70%	68% (2016)	73% (2015)
% hulp aan burens in zorgwekkende situatie	46%	46% (2016)	42% (2015)
% hulp aan hulpbehoevende naaste	50%	48% (2016)	50% (2015)
% vrijwilligers	47%	45% (2016)	47% (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Faciliteren van mantelzorgondersteuning in de vorm van begeleiding, educatie en lotgenotencontact;
- Het ondersteunen van bewonersinitiatieven die informele ondersteuning door buurtgenoten bevorderen;
- Stimuleren van vrijwilligerswerk door het faciliteren van een vacaturebank, promotieactiviteiten en het aanbieden van begeleiding bij het vinden van passend vrijwilligerswerk.

7.4.2 Maatschappelijke opvang

Wat willen we bereiken?

- Het handhaven van een regionaal aanbod van tenminste 60 plaatsen maatschappelijke opvang;
- Het aantal inwoners dat aangewezen is op Beschermd wonen neemt met 5% af.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal Beschermd wonen cliënten lokaal	85	90	n.v.t.
Aantal regionaal gerealiseerde opvangplaatsen maatschappelijke opvang	60	60	60

Wat gaan we daarvoor doen?

- In regionaal verband afspraken maken met Centrumgemeente Doetinchem over opvangplaatsen maatschappelijke opvang;
- Sluitende afspraken over financiering en taakverdeling tussen centrumgemeente Doetinchem en de regiogemeenten rondom Beschermd Wonen.

7.4.3 Voorzieningen WMO (algemeen en individueel)

Wat willen we bereiken?

- Het aantal unieke inwoners met geïndiceerde ondersteuning op grond van de Wmo blijft stabiel;
- Het aantal maatwerkvoorzieningen op grond van de Wmo blijft stabiel;
- Het aanbod van algemene voorzieningen wordt versterkt en sluit aan bij de vraag;
- Minimaal 85% van de inwoners ervaart de kwaliteit van de ondersteuning als goed en passend bij de hulpvraag.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal maatwerkvoorzieningen Wmo (ondersteuning individueel/groep, kortdurend verblijf, vervoersvoorzieningen, rolstoelen, hulp bij het huishouden en woonvoorzieningen)	4.200	4.278 (01-04-2017)	4.070 (01-07-2016)
Aantal personen dat de kwaliteit van de ondersteuning als goed ervaart	85%	81%	eerste meting 2016
Aantal personen dat de ondersteuning als passend ervaart	85%	80%	eerste meting 2016
Aantal toekenningen Thuis in Montferland	35	13 (1-6-2017)	22
Aantal unieke inwoners met een maatwerkvoorziening Wmo	2.180	2.180 (1-4-2017)	2.384 (1-7-2016)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Bij de inkoop van ondersteuning en de gesprekken met aanbieders streven wij naar kwaliteitsverbetering van de geboden ondersteuning;
- De gemeente biedt kortdurende ondersteuning zelf aan om daarmee doorverwijzing naar duurdere vormen van zorg te voorkomen;
- De gemeente zet in op inzet van eigen kracht, het sociaal netwerk en algemene voorzieningen;
- Het voorliggend veld waaronder de algemene voorzieningen wordt in samenwerking met de partners versterkt.

7.4.4 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

- Het aantal woninginbraken en diefstallen van fietsen neemt met 2% af;
- Het % inwoners dat zich veilig voelt neemt met 2% toe;
- Tenminste 80% gemeentelijke functionarissen binnen de rampenbestrijding en crisisbeheersing hebben hiervoor een opleiding, training of oefening gevolgd.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
% inwoners dat zich veilig voelt	87%	85%	89%
% Poolmedewerkers	80%	80%	80%
Diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners	minder dan 2,7	2,7	2,9
Fietsdiefstallen per 1.000 inwoners	minder dan 2,3	2,3	3,0
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	minder dan 3,0	3,0	3,0
Harde kern jongeren per 10.000 inwoners	minder dan 0,4	Nog onbekend	0,4 (lft 12-24 jr)
Vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	minder dan 4,6	4,6	3,9
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners	minder dan 29,3	Nog onbekend	29,3 (lft 12-17 jr)
Winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	minder dan 0,7	0,7	1,0 (per 1000 inwoners)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Actief communiceren over en met burgers over preventie om veiligheidsbewustzijn en zelfredzaamheid te vergroten;
- Binnen de regionale context inzetten op het vakbekwaam worden en blijven van de functionarissen in de crisisbeheersing (college en medewerkers) uit de gemeentelijke organisatie;
- Continueren van de samenwerking met de politie voor een vroegtijdige signalering van mogelijke trends om daarop actief te kunnen inzetten;
- Vanuit veiligheid samenwerken in het bestaande project toezicht openbare ruimte en participeren in het Donkere Dagen Offensief (preventieve maatregelen tegen woninginbraak oktober - december) van de politie.

7.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
01 Vrijwilligerswerk en mantelzorg				
Aantal bemiddelingen naar vrijwilligerswerk	119	180	100	150
Aantal vacatures vrijwilligerswerk	79	86	60	75
Aantal begeleidingstrajecten mantelzorgonder- steuning	260	275	120	250
02 Maatschappelijke opvang				
Aantal gestarte procedures huisverbod	6	11	10	10
Aantal opgelegde huisverboden	5	8	6	8
03 Voorzieningen Wmo				
Aantal meldingen Wmo			0-meting	-
Aantal gesprekken			0-meting	-
Aantal inzet kortdurende begeleiding			0-meting	-
04 Veiligheid				
Aantal succesvolle bemiddelingen Stichting Wel- com	32	30	32	32
Communicatie over preventie uitgevoerd	1	1	1	1
Landelijk percentage van inwoners dat zich vei- lig voelt in de buurt	68%	89%		

* Vanaf 2016 is er een gemeentelijke monitor vastgesteld. Vanaf komend jaar zullen werkelijke cijfers en streefwaardes kunnen worden bepaald.

7.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Jeugd en onderwijs zijn:

- = nadelig

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	11.320	11.727	11.594	11.744	11.740	11.787
Baten	428	839	839	839	839	839
Saldo van lasten en baten	-10.892	-10.888	-10.755	-10.905	-10.901	-10.948
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	59	220	1.809	1.809	1.809	1.809
Onttrekkingen reserves	635	354	1.982	1.933	1.901	1.855
Resultaat	-10.316	-10.754	-10.581	-10.781	-10.809	-10.902

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

Werk en inkomen

2.1.08 Werk en inkomen

8.1 Missie

De gemeente streeft ernaar zo veel mogelijk mensen zowel sociaal als economisch te laten deelnemen aan de samenleving. Economische zelfredzaamheid is daarbij het uitgangspunt.

8.2 Context en achtergronden

Algemeen

Het aanvragen van een uitkering leidt niet automatisch tot een toekenning. De aanvrager is immers in principe zelf verantwoordelijk om zijn/haar eigen inkomen te verdienen. De gemeente doet daarom een beroep op de eigen kracht van mensen die een uitkering aanvragen en vraagt hen om zich optimaal in te zetten om zelf in hun levensonderhoud te voorzien. Lukt dit niet, dan ondersteunt de gemeente hen tijdelijk met een uitkering. Wij zetten ons in om mensen met een uitkering zo snel mogelijk aan een betaalde baan te helpen. We doen dit bijvoorbeeld door bedrijven aan te trekken, werkgevers te benaderen en bijstandsgerechtigden op te leiden.

Voor mensen voor wie betaalde arbeid op korte termijn niet haalbaar is, kunnen maatschappelijk nuttige activiteiten een uitkomst bieden. Denk in dit verband aan de voormalige Sociale Werkvoorziening, nieuwkomers en andere mensen die een uitkering ontvangen van de gemeente.

Naast inkomens- en re-integratieondersteuning bestaat een deel van ons werk uit het bestrijden van misbruik van uitkeringen. Door inzet van sociale rechercheurs en de fraude alertheid van de medewerkers bestrijden we zwart werk en andere vormen van uitkeringsfraude.

Wij ondersteunen mensen met een laag inkomen niet alleen in hun levensonderhoud. Ons armoedebeleid is erop gericht de kwetsbaren ook te ondersteunen om te kunnen participeren. Komt men in de problemen door schulden dan bieden wij schuldhelpverlening aan, waarbij wij oog hebben voor de eigen verantwoordelijkheid.

Participatie en activering

De gemeente heeft op grond van de Participatiewet de taak om mensen met een bijstandsuitkering toe te leiden naar werk. Per 1 januari 2015 bestaat deze groep ook uit mensen met een (gedeeltelijke) arbeidsbeperking. Om dit doel te bereiken zetten wij verschillende instrumenten in, zoals een financiële compensatie voor de werkgever bij gedeeltelijke arbeidscapaciteit (loonkostensubsidie), social return bij aanbestedingen, het bieden van scholing en werkervaringsplekken voor onze doelgroep en andere instrumenten. Op regionale schaal wordt samengewerkt aan een gezamenlijke werkgeversbenadering.

Naast de toeleiding naar werk leiden wij de groep waarvoor betaald werk nog niet haalbaar is toe naar maatschappelijk nuttige activiteiten. Hierbij wordt samengewerkt met maatschappelijke partners, waaronder de stichting Welcom.

Programmadoel

Meer inwoners uit de gemeentelijke doelgroep participeren naar vermogen en zijn onafhankelijk van een bijstandsuitkering.

Armoedebeleid en schuldhelpverlening

Wij willen dat onze inwoners ondanks een laag inkomen kunnen participeren in de samenleving. Hierbij hanteren wij het principe van maatwerk en doelgerichte ondersteuning. In geval er ondersteuning nodig is, vindt er individuele toetsing plaats en worden enkele daadwerkelijk gemaakte kosten vergoed.

Via de regeling 'Meedoen in Montferland' en diverse maatschappelijke organisaties, zoals Leergeld De Liers, wordt ondersteuning in natura geboden.

Inwoners met een laag inkomen kunnen in dit kader ook gebruik maken van financiële ondersteuning. Hierop kan men een beroep doen door kwijtschelding van lokale belastingen aan te vragen of een financiële bijdrage in geval van bijzondere kosten of langdurig laag inkomen.

Programmadoel

Meer inwoners met een laag inkomen kunnen participeren en kunnen, indien noodzakelijk, een beroep doen op aanvullende financiële ondersteuning.

Daarnaast ondersteunen wij inwoners met problematische schulden. Daarbij houden wij wel rekening met de eigen verantwoordelijkheid van de schuldenaren.

Voor de kaders is het beleidsplan schuldhulpverlening 2016-2020 vastgesteld. Hierin is ook aandacht geschonken aan het voorkomen van schulden via lichte ondersteuning of door jongeren financieel zelfredzamer te maken.

Naast schuldhulpverlening aan natuurlijke personen via de gemeenschappelijke regeling Stadsbank Oost Nederland, ondersteunen wij ook (kleine) ondernemingen met financiële problemen. Hiervoor bieden wij financiële ondersteuning op basis van het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen aan.

Programmadoel

Meer inwoners zijn economisch zelfstandig en schulden vormen geen belemmering voor de participatie.

Nieuwkomers

Een goede integratie van (het toenemende aantal) nieuwkomers is een belangrijk speerpunt binnen dit programma, in het bijzonder nu de instroom verhoogd is. De samenwerking tussen de gemeente, professionals en vrijwilligers van Welcom, de bibliotheek, Taalhuis en het Graafschap college is geïntensiveerd en wordt voortgezet in 2018.

Taal is de grootste barrière gebleken om in de maatschappij te participeren en te integreren. Door het ontbreken van een voldoende taalkwalificatie is het moeilijk om aan het werk te komen. In het Taalhuis wordt op verschillende plaatsen taalcursussen aangeboden. Momenteel wordt een dagvullend programma, denk aan vrijwilligerswerk en workshops over de Nederlandse cultuur, ontwikkeld omdat vooral de Nederlandse taal en werknemersvaardigheden na het inburgeringstraject nog onvoldoende zijn.

Programmadoel

Meer nieuwkomers participeren naar vermogen en de zelfredzaamheid wordt versterkt.

Uitvoering Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw)

Doelstellingen van de Wsw zijn:

- het realiseren van werk onder aangepaste omstandigheden voor inwoners die daarop zijn aangewezen en daarvoor zijn geïndiceerd;
- het bevorderen van de arbeidscapaciteit en arbeidsbekwaamheid van mensen met een Wsw-indicatie;
- het zo mogelijk realiseren van uitstroom naar een reguliere baan.

Als gevolg van de invoering van de participatiewet is nieuwe instroom in de Wsw vanaf 1 januari 2015 niet meer mogelijk. Alle inwoners die op 31 december 2014 een arbeidscontract onder de Wsw hadden, behouden hun bestaande rechten en plichten tot het bereiken van de pensioenge-rechtigde leeftijd. Dit betrof bij de invoering van de participatiewet ongeveer 250 personen, waarvan 190 werkzaam bij Laborijn en 60 bij Presikhaaf. Dit aantal zal de komende jaren geleidelijk afnemen tot 0.

In 2016 is besloten het aanwijzingsbesluit voor de uitvoering van de Wsw in te trekken en uit te treden uit de gemeenschappelijke regeling uitvoeringsorganisatie Laborijn. Begin 2017 is dit besluit echter herroepen en is besloten te blijven deelnemen aan gemeenschappelijke regeling uitvoeringsorganisatie Laborijn. Ook het Wsw-personeel van Presikhaaf zal uiterlijk per 1 januari 2018 in dienst komen bij Laborijn. De gemeente zal aan de medewerkers van de groenploeg (nu nog in dienst bij Laborijn) onder voorbehoud een aanbod doen om in dienst te treden bij de gemeente onder begeleid werken. Dit houdt o.a. in dat deze werknemers een terugkeergarantie bij Laborijn hebben.

Wij achten het van belang dat bij de uitvoering van de Wsw zo veel mogelijk gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden die de reguliere arbeidsmarkt biedt.

De gemeente wil daarbij een voorbeeldrol vervullen door het aanbieden van een reguliere baan aan een grote groep Wsw-medewerkers, werkzaam in de groenploeg.

Programmadoel

Meer inwoners met een Wsw-indicatie zijn extern geplaatst bij reguliere werkgevers (via detachering of begeleid werken).

Verbonden partijen

Laborijn

Laborijn is de uitvoeringsorganisatie van arbeidsparticipatie, arbeidsondersteuning en bijstand. De gemeente Montferland neemt alleen deel aan deze gemeenschappelijke regeling voor uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening.

Stadsbank Oost Nederland

De bank is een kredietbank en heeft tot doel om een, zowel vanuit een bedrijfseconomische als ook maatschappelijke optiek gezien, verantwoord pakket van financiële dienstverlening gericht op schuldhulpverlening aan te bieden aan de inwoners van de deelnemende gemeenten.

8.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Het beleidsplan Participatie 2015-2018
- De verordeningen en beleidsregels Participatiewet 2017
- Het uitvoeringsplan re-integratie 2018
- Het Beleidsplan Handhaving Participatiewet (2015)
- Het Armoedebeleid 2016-2020
- Het beleidsplan integrale schuldhulpverlening 2016-2020

8.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Participatie en activering
- Minimabeleid en schuldhulpverlening
- Nieuwkomers
- Voormalige WSW

8.4.1 Participatie en activering

Wat willen we bereiken?

- Het aantal uitkeringen daalt met 5 gezinnen t.o.v. 2017;
- Het aantal mensen dat met langdurige loonkostensubsidie arbeid verricht neemt jaarlijks toe met 10 personen;
- Het aantal uitkeringsgerechtigden dat parttime inkomsten uit arbeid heeft stijgt t.o.v. 2017;
- Het aantal mensen dat een tegenprestatie levert voor de uitkering stijgt met 5% t.o.v. 2017.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal inwoners met een bijstandsuitkering die een tegenprestatie leveren	229	218	209
Aantal mensen dat parttime inkomsten uit arbeid heeft.	254	242	224
Aantal personen werkzaam met langdurige loonkostensubsidie	39	14 (2016)	5 (2015)
Aantal uitkeringen Participatiewet, IOAW en IOAZ	446	451 (2017)	506 (2016)

Wat gaan we daarvoor doen?

- Het instrument loonkostensubsidie profileren als instrument bij werkgevers om inwoners met een arbeidsbeperking ook deel te laten nemen aan het arbeidsproces;
- In samenwerking met onze maatschappelijke instelling en gemeentelijke serviceteams inwoners uit de doelgroep toeleiden tot maatschappelijk nuttige activiteiten;
- Instroom beperken door een uitgebreid onderzoek bij een aanvraag voor een uitkering;
- Re-integratie instrumenten benutten om mensen in de gelegenheid te stellen parttime inkomsten te verwerven;
- Uitstroom bevorderen door inzet van re-integratie instrumenten.

8.4.2 Minimabeleid en schuldhulpverlening

Wat willen we bereiken?

- Het aantal personen dat gebruik maakt van de regeling 'Meedoen in Montferland' neemt toe met 5% t.o.v. 2017;
- Tenminste 80 aanbieders op de webshop "meedoen in Montferland";
- Het percentage succesvol afgeronde minnelijke schuldregelingen stabiliseert op het niveau van 2017;
- Indien noodzakelijk worden inwoners aanvullend financieel ondersteund op basis van maatwerk.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal aanbieders webshop "meedoen in Montferland"	80	-	-
Aantal deelnemers Meedoen in Montferland	1.008	914	n.v.t.
	100%	91% (2016)	86% (2015)

Wat gaan we daarvoor doen?

- De regeling 'Meedoen in Montferland' promoten bij de aanbieders van maatschappelijke activiteiten;
- De regeling 'Meedoen in Montferland' promoten bij de doelgroep met een laag inkomen;
- De schuldhulpverlening conform de gestelde kaders in het beleidsplan schuldhulpverlening 2016-2020 (i.o.) uitvoeren waarbij het project schuldhulpmaatje wordt uitgebreid;
- Onze financiële regelingen uitvoeren conform het vastgestelde beleidsplan en de samenwerking met maatschappelijke initiatieven als de Voedselbank, stichting Leergeld e.d. intensiveren.

8.4.3 Nieuwkomers

Wat willen we bereiken?

- De taakstelling voor 2018 (nog niet bekend) wordt gerealiseerd;
- Minimaal 40% van de nieuwkomers verricht tijdens de inburgeringsperiode (onbetaalde) maatschappelijk nuttige activiteiten en/of participeert in het arbeidsproces naar vermogen.

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Percentage nieuwkomers dat is uitgestroomd uit de uitkering als gevolg van het hebben van regulier werk	15%	11%	n.v.t.
Percentage nieuwkomers dat onbetaalde maatschappelijk nuttige activiteiten verricht	15%	8,5%	n.v.t.
Percentage nieuwkomers dat parttime inkomsten uit arbeid heeft	5%	0	n.v.t.
Taakstelling huisvesting statushouders	100%	100%	98%

Wat gaan we daarvoor doen?

- Wij gaan in samenwerking met COA, de woningstichting Plavei en mogelijke particuliere verhuurders de huisvesting van statushouders organiseren;
- Wij gaan in samenwerking met de maatschappelijke partners de toeleiding tot maatschappelijk nuttige activiteiten (bijv. vrijwilligerswerk) en betaalde arbeid organiseren;
- Wij gaan in samenwerking met Welcom, Graafschap college en de bibliotheek (waaronder het Taalhuis) de integratie optimaliseren.

8.4.4 Uitvoering Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw)

Wat willen we bereiken?

- Zoveel mogelijk inwoners met een Wsw-indicatie werken bij een reguliere werkgever (via detachering of begeleid werken).

Indicatoren	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste Meting
Aantal detacheringen / begeleid werken plaatsen extern	81% (begr.2018 Laborijn)	75% (1e kw2017 laborijn)	78% (jaarst.2016 Laborijn)

Wat gaan we daarvoor doen?

- De dienstverleningsovereenkomst voor het groenonderhoud wordt niet meer verlengd. De gemeente biedt de betrokken medewerkers van Laborijn een dienstverband aan onder begeleid werken;
- De gemeente heeft de gemeenschappelijke regeling Laborijn aangewezen als uitvoeringsorganisatie voor de Wsw. Het dienstverband van alle Wsw-werknemers van Presikhaaf zal uiterlijk per 01-01-2018 worden overgenomen door Laborijn.

8.5 Programmagegevens

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
01 Participatie en activering				
Instroom uitkeringen	195	180	160	160
Uitstroom uitkeringen totaal	213		180	185
Uitstroom naar werk	54		60	65
Instroom statushouders in uitkering (1)	28		50	40
02 Armoedebeleid en schuldhulpverlening				
Aantal aanvragen bijzondere bijstand	583		600	605
Aantal deelnemers van de Collectieve zorgkostenverzekering van Menzis	n.v.t.	344	700	905
Aantal kwijtscheldingen	662		675	680
Aantal aanbieders 'Meedoen in Montferland'	n.v.t.		80	90
Aantal afgeronde trajecten schuldhulpmaatje	94		60	80
Aantal schuldhulpverleningstrajecten	72		65	65
Aanvragen Bbz	31		30	30

Programmaonderdeel/ omschrijving prestatiegegevens	Werkelijk 2015	Werkelijk 2016	Raming 2017	Raming 2018
03 Nieuwkomers				
Aantal statushouders gehuisvest (individueen)	60		170	Niet bekend
04 Voormalig Wsw				
Aantal SE met een dienstverband voormalig Wsw (31 december)	227,86		209,34	201,63

8.6 Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Werk en Inkomen zijn:

- = nadelig

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	18.397	16.893	16.517	16.348	16.208	15.981
Baten	8.249	8.363	7.976	7.976	7.976	7.976
Saldo van lasten en baten	-10.148	-8.530	-8.542	-8.372	-8.232	-8.005
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	0	413	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	551	0	0	0	0
Resultaat	-10.148	-8.392	-8.542	-8.372	-8.232	-8.005

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

A

Ig emene dekkingsmiddelen

2.2 Algemene dekkingsmiddelen

Toelichting

Op grond van de BBV-voorschriften bevat het programmaplan ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien. In de begroting presenteren wij het overzicht tegelijk met de overige programma's.

Context en achtergronden

Onderdeel Algemene dekkingsmiddelen heeft, in tegenstelling tot de overige programma's, een algemeen karakter. Bij dit onderdeel worden de lasten, maar voornamelijk de baten geraamd van o.a. de algemene belastingen (de onroerende zaak belastingen, de hondenbelasting en toeristenbelasting) en de algemene uitkering. Tegenover deze inkomsten staan geen directe uitgaven; het zijn algemene, niet-geoormerkte, dekkingsmiddelen.

Ook de stelpost voor onvoorzien uitgaven valt onder dit onderdeel. Verder zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Wij streven naar optimale middelenverwerving, waarbij de mate van middelenverwerving op korte termijn maar zeer beperkt kan worden beïnvloed;
- De stijging van de heffingen (i.c. de afvalstoffen- en rioolheffing) is ingekaderd door het uitgangspunt van kostendekkendheid, zoals dat is vastgelegd in de Kadernota;
- Binnen de kaders van het Raadsprogramma 2014 – 2018, die uitgaat van een stijging van de OZB met maximaal het inflatiepercentage, een stijging van de OZB met 1%;
- Hetzelfde Raadsprogramma bepaalt dat de totale woonlasten (OZB, afvalstoffen- en rioolheffing) onder het landelijk gemiddelde blijven;
- De hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is enerzijds afhankelijk van de beschikbare rijksmiddelen en anderzijds afhankelijk van de specifieke kenmerken (bijv. aantal inwoners);
- De inkomsten uit beleggingen zijn afhankelijk van de bedrijfsresultaten van de betreffende ondernemingen. Daarbij en ook bij andere uitzettingen van gelden vormt het treasurystatuut een restrictief kader.

Verbonden partijen

De gemeente is aandeelhouder in de volgende NV's:

Alliander

Netwerkbedrijf Alliander is verantwoordelijk voor het distribueren van gas en elektriciteit en de aansluitingen van klanten op het netwerk in onze gemeente. Dit zijn wettelijk bepaalde taken.

Vitens

Vitens levert het drinkwater in onze gemeente met zorg voor de bescherming van natuur en milieu.

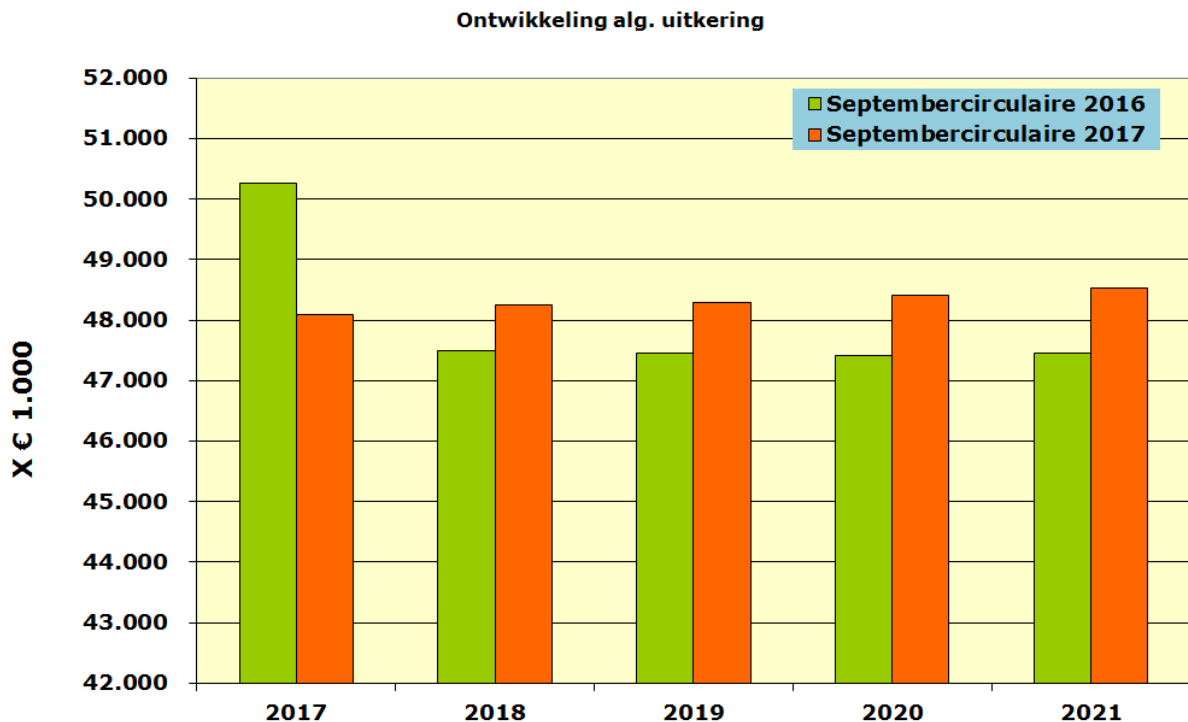
Bank Nederlandse Gemeenten

Dit is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De strategische doelstelling van de bank is het behoud van substantiële marktaandeelen in het Nederlandse publieke en semipublieke domein en het behalen van een redelijk rendement voor de aandeelhouders.

**BANK
NEDERLANDSE
GEMEENTEN**

Ontwikkelingen uitkering gemeentefonds

De Integratie-uitkering sociaal domein loopt in de periode 2017-2021 af van € 17,3 mln. in 2017 tot € 16,2 mln. in 2021. Overigens is het voornemen van het rijk om de integratie-uitkering sociaal domein deze periode over te hevelen naar de algemene uitkering.

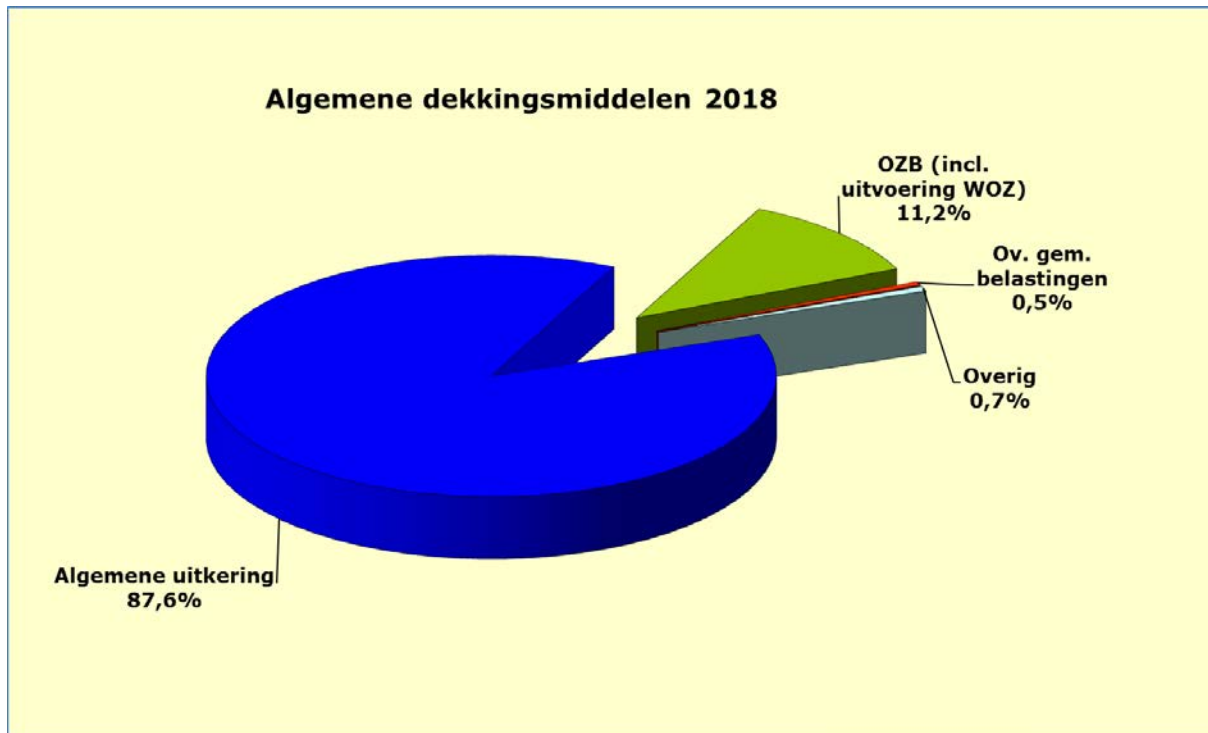
De afgelopen mei- en septembercirculaire zijn, in afwachting van de kabinetsformatie, beleidsarm. Wel zijn de accresramingen positief bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2018.

Overzicht geraamde algemene dekkingsmiddelen *)

(Bedragen x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Algemene uitkering	50.506	48.092	48.298	48.211	48.213	48.246
Baatbelasting	2	3	3	3	3	3
Deelnemingen/beleggingen/nutsbedrijven	424	523	381	299	328	315
Financiering	2.358	40	-6	-6	-6	-6
Hondenbelasting	184	204	223	217	223	223
Onvoorzien	0	0	-10	-10	-10	-10
Overige alg dekkingsmiddelen	-138	0	0	-85	-220	-235
OZB	523	1.866	1.885	1.885	1.885	1.885
Reclamebelasting	-2	-1	38	38	38	38
Uitvoering wet WOZ	5.354	4.233	4.304	4.289	4.304	4.289
Totaal algemene dekkingsmiddelen	59.211	54.959	55.115	54.841	54.758	54.747

*) De opbrengstramingen van de diverse belastingen in de tabel zijn inclusief de lasten van heffing en invordering.

Mutaties reserves

Het totaal van de toevoegingen en onttrekkingen per programma in deze begroting zijn als volgt:

(Bedragen x € 1.000)

	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Raming 2018	Mjb raming 2019	Mjb raming 2020	Mjb raming 2021
Toevoegingen						
02 Ruimtelijke ontwikkeling	€ 1.471	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
03 Beheer leefomgeving	€ 558	€ 166	€ -	€ -	€ -	€ -
04 Economie en toerisme	€ 30	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
05 Gezondheid en bevord. gezonde leefst	€ 19	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
06 Jeugd, onderwijs en cultuur	€ 28	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50	€ 50
07 Maatsch. ondersteuning en veiligheid	€ 59	€ 220	€ 1.809	€ 1.809	€ 1.809	€ 1.809
08 Werk en inkomen	€ -	€ 413	€ -	€ -	€ -	€ -
40 Algemene dekkingsmiddelen	€ 7.357	€ 2.990	€ 196	€ 231	€ 253	€ 266
Totaal toevoegingen	€ 9.523	€ 3.838	€ 2.054	€ 2.090	€ 2.111	€ 2.124
Onttrekkingen						
02 Ruimtelijke ontwikkeling	€ 1.065	€ 56	€ 56	€ 56	€ 62	€ 116
03 Beheer leefomgeving	€ 662	€ 125	€ 300	€ 100	€ 50	€ 50
04 Economie en toerisme	€ 155	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
05 Gezondheid en bevord. gezonde leefst	€ 1.165	€ 180	€ -	€ -	€ -	€ -
06 Jeugd, onderwijs en cultuur	€ 404	€ 2.318	€ 127	€ 127	€ 127	€ 127
07 Maatsch. ondersteuning en veiligheid	€ 635	€ 354	€ 1.982	€ 1.933	€ 1.901	€ 1.855
08 Werk en inkomen	€ -	€ 551	€ -	€ -	€ -	€ -
40 Algemene dekkingsmiddelen	€ 5.081	€ 3.512	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal onttrekkingen	€ 9.167	€ 7.097	€ 2.466	€ 2.217	€ 2.140	€ 2.148
Totaal mutaties reserves	€ 356	€ -3.258	€ -412	€ -127	€ -29	€ -24

Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Algemene dekkingsmiddelen zijn:

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	11.900	2.772	2.436	2.274	2.246	2.121
Baten	71.111	57.961	57.897	57.628	57.585	57.548
Saldo van lasten en baten	59.211	55.189	55.461	55.354	55.339	55.427
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	7.357	2.990	196	231	253	266
Onttrekkingen reserves	5.081	3.512	0	0	0	0
Resultaat	56.935	55.711	55.265	55.122	55.086	55.161

Voor een overzicht van de verwerkte bedragen voor nieuw beleid en investeringen wordt verwezen naar de bijlagen.

**verhead, ondersteuning
organisatie en bestuur**

2.3 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Inleiding

In het aangepaste Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn vanaf de begroting 2017 voorschriften opgenomen voor het toerekenen van kosten zoals de apparaats- en personeelskosten. Hiermee wordt getracht de financiële vergelijkbaarheid van gemeenten te verbeteren.

Uitgangspunt van de nieuwe voorschriften is dat de kosten zoveel mogelijk direct aan de programma's / taakvelden worden toegerekend. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan een taak dat gericht is op de externe klant in betreffende taakveld geregistreerd moeten worden. De bedrijfskosten die dus niet verbonden zijn aan een dergelijke taak mogen niet toegerekend worden maar worden verzameld in het overzicht kosten overhead.

Overhead: definitie

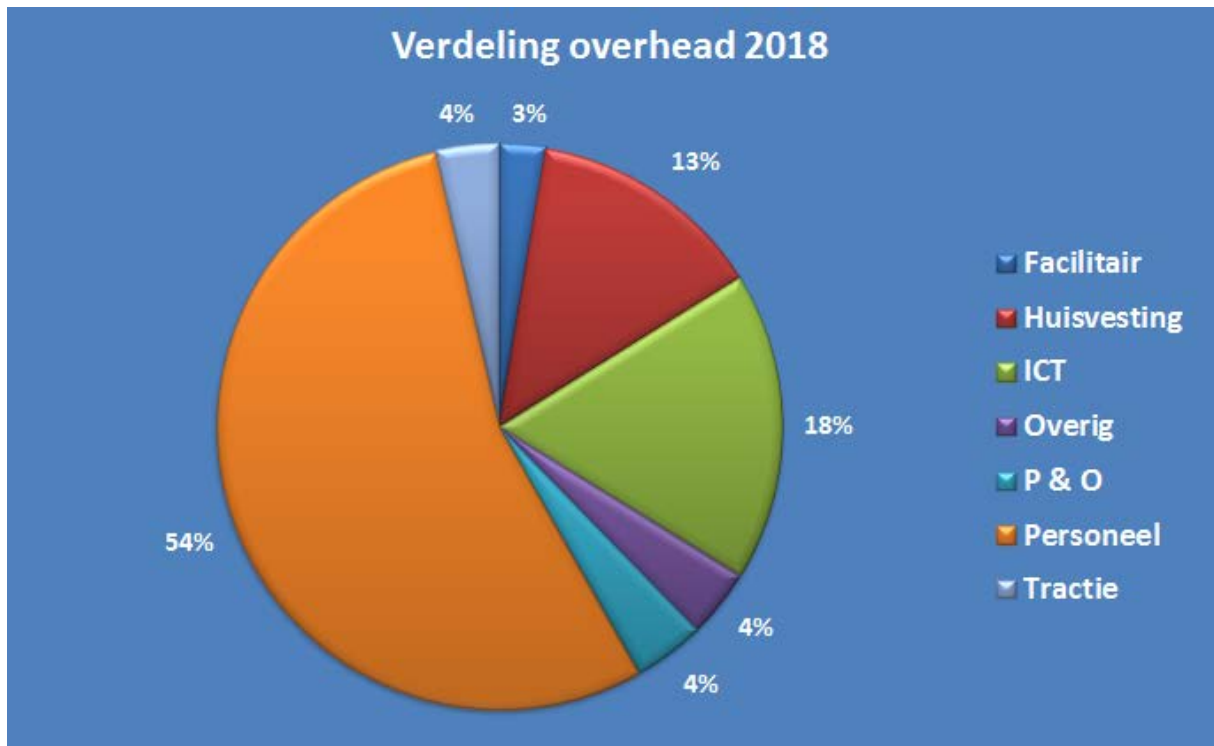
Overhead is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Alle functies die dit doel dienen behoren tot de overhead. Het betreffen de zogenaamde PIOFACH-taken (Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Automatisering, Communicatie en Huisvesting) en de taken m.b.t. bestuurszaken, bestuurs-ondersteuning en managementondersteuning in het primair proces.

Overheadkosten

De op basis van de definitie bepaalde kosten van overhead in Montferland zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Kosten voor:	x € 1.000
• Eigen en ingehuurd personeel	5.836
• ICT	1.888
• Huisvesting	1.446
• P&O/HRM	435
• Tractie	388
• Facilitair	280
• Overige	432
Totaal	10.706

Bovenstaande tabel heeft uitsluitend betrekking op de netto-lasten van de overhead, incl. ondersteuning. De kosten van het bestuur, die ook tot dit programma behoren, zijn hierin niet opgenomen. Zie ter vergelijking ook de tabel in het onderdeel "Financiën".

Kostprijsberekening

Een gevolg van de stelselwijziging is dat op de programma's / taakvelden niet meer de integrale kosten geregistreerd worden. Tot en met de begroting 2016 werden immers de overheadkosten via een opslag verdeeld aan alle taken en programma's.

Hierdoor kan per programma/taakveld/taak niet meer de mate van kostendekkendheid vastgesteld worden en kan een dekkingsprobleem ontstaan daar geen overheadkosten aan grondexploitatie en investeringen doorberekend zouden kunnen worden.

Er zijn door twee uitzonderingen m.b.t. de overhead opgenomen in de regelgeving namelijk:

1. aan lokale heffingen en leges kan fictief een aandeel in de kosten van overhead opgenomen worden (extra comptabel), en
2. aan de grondexploitatie, investeringen en projecten met een subsidiebijdrage/bijdrage van derden kan een aandeel in de overheadkosten toegerekend worden (intra-comptabel).

De methodiek van toerekenen is verankerd in de Financiële verordening en de toerekening moet consistent zijn (uitgegaan moet worden van één hoofdregel). Er is door de Commissie BBV een aantal methodieken van toerekening uitgewerkt. In de begroting 2018 is cf. de Financiële verordening de volgende methodiek toegepast:

de kosten van overhead worden naar rato van de personeelslasten en kosten van inhuur van de heffing, leges, GREX of Investering en de totale personeelslasten en kosten van inhuur van alle taakvelden exclusief overhead omgeslagen.

De formule is:

$$\frac{\text{personeelslasten betreffend taakveld}}{\text{totale personeelslasten excl bestuur en overhead}} \times \text{lasten overhead} = \text{aandeel overhead}$$

Op basis van deze formule is het overheadpercentage 79%.

Financiën

De financiële kaders, inclusief nieuw beleid en kapitaallasten investeringen, voor het programma Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur zijn:

- = *nadelig*

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Meerjarenramingen		
				2019	2020	2021
Lasten	28.298	10.741	11.246	11.188	11.229	11.216
Baten	26.220	221	198	198	198	198
Saldo van lasten en baten	-2.078	-10.520	-11.048	-10.990	-11.031	-11.018
<i>Mutaties reserves</i>						
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat	-2.078	-10.520	-11.048	-10.990	-11.031	-11.018

P

aragrafen

2.4 Paragrafen

- A. Weerstandsvermogen
- B. Onderhoud kapitaalgoederen
- C. Financiering
- D. Bedrijfsvoering
- E. Verbonden partijen
- F. Grondbeleid
- G. Lokale heffingen
- H. Transitie Sociaal Domein

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Missie

De missie van de gemeente Montferland is om over een weerstandsvermogen te beschikken van ten minste een ratio van 1,0 en maximaal 2,0.

2. Context en achtergronden

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen van de gemeente wordt bepaald door de mate waarin de gemeente in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

waardering	Ratio weerstandsvermogen	Kwalificatie
A	Groter dan 2,0	Uitstekend
B	1,4 tot 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 tot 1,4	Voldoende
D	0,8 tot 1,0	Matig
E	0,6 tot 0,8	Onvoldoende
F	Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Het financieel beleid van de gemeente Montferland is gebaseerd op drie kernindicatoren voor het nastreven van een gezonde financiële gemeente:

- een (materieel) sluitende meerjarenbegroting;
- voldoende weerstandsvermogen;
- een houdbare schuldpositie.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

- Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing (2014);
- Nota reserves en voorzieningen (2015).

4. Ontwikkelingen

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de volgende drie componenten:

1. Eigen vermogen;
2. Onbenutte belastingcapaciteit en andere onbenutte inkomstenbronnen;
3. Begrotingsruimte.

Op grond van de begroting 2018 (en de bijbehorende meerjarenbegroting 2019-2021) wordt de weerstandscapaciteit in Montferland als volgt berekend:

Verwachte weerstandscapaciteit	2018	2017
• algemene reserve	€ 4,5 mln.	€ 5,0 mln.
• reserve grondexploitatie	€ 0,0 mln.	€ 0,0 mln.
• bestemmingsreserves	€ 0,0 mln.	€ 0,0 mln.
• stille reserves	€ 0,0 mln.	€ 1,0 mln.
• onbenutte belastingcapaciteit	€ 1,7 mln.	€ 1,4 mln.
Totaal	€ 6,2 mln.	€ 7,4 mln.

Het saldo van de Algemene Reserve bedraagt per eind 2021 € 4,5 mln., dit is inclusief de verrekeningen van de begrotingssaldi in de komende jaren met de Algemene Reserve. Bovendien wordt in 2019 een bedrag van € 879.000 aan de Algemene Reserve onttrokken in verband met het tekort op de budgetneutraliteit van de transities. Het saldo van de Reserve Grondexploitatie bedraagt per ultimo 2021 € 3,2 mln. Deze stand is gebaseerd op het reële scenario.

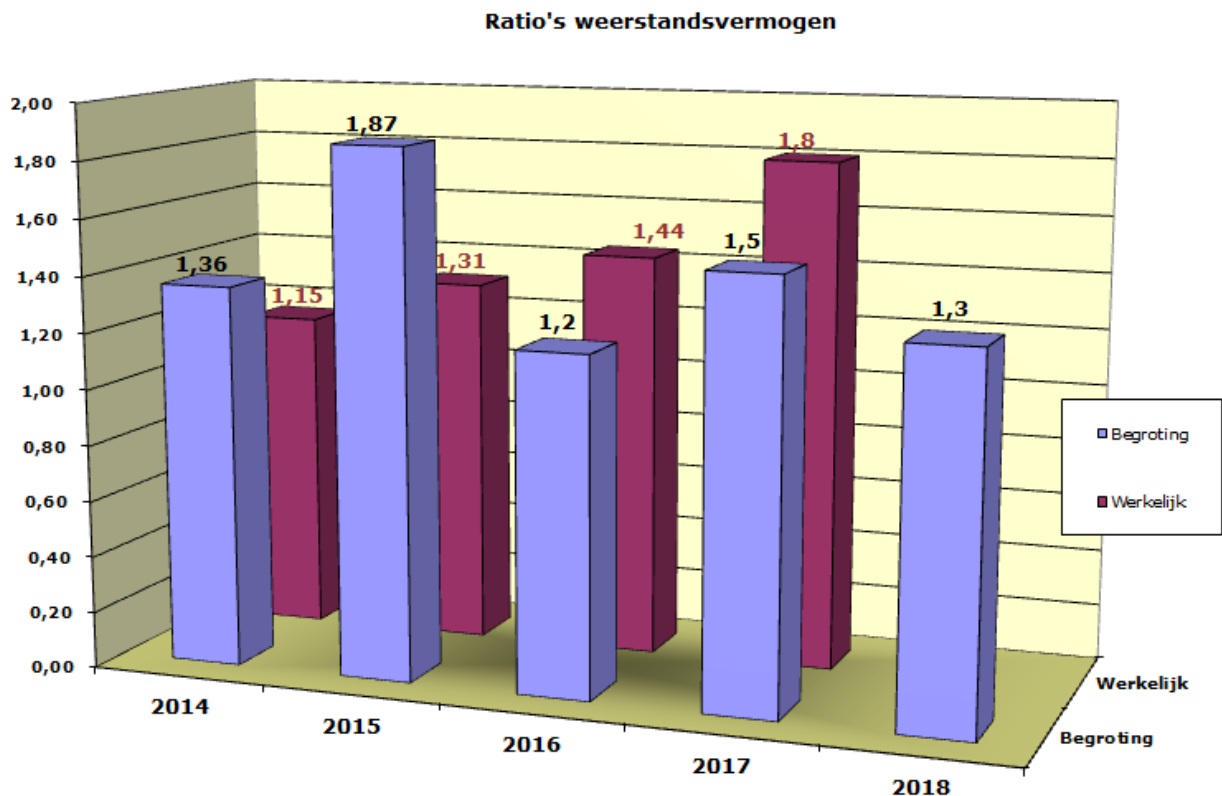
Alle opbrengsten moeten in de komende jaren nog wel worden gerealiseerd. Daarom vinden we het op dit moment te voorbarig om deze stand van de reserve te betrekken in de verwachte weerstandscapaciteit.

De stille reserves hebben we becijferd op € 1,0 mln., deze zitten met name in het gemeentelijk vastgoed. Omdat de stille reserves niet direct beschikbaar zijn om risico's op te kunnen vangen wordt deze ingaande de begroting 2018 niet meer in de weerstandscapaciteit betrokken. Ten opzichte van 2017 is de weerstandscapaciteit afgenomen met € 1,2 mln.

Benodigde weerstandscapaciteit

Voor de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit heeft er een inventarisatie van individuele risico's plaatsgevonden. Omdat niet alle risico's zich in de praktijk gelijktijdig en in volle omvang zullen voordoen is een minimaal risicobedrag berekend. Het reële risicobedrag is het gemiddeld verwachte risicobedrag dat nodig is op korte termijn. Op basis van de onlangs geactualiseerde risico-inventarisatie zijn 14 risico's in beeld gebracht. Uit deze risico-inventarisatie en -analyse blijkt een reële risicobedrag van afgerond € 4,8 mln. Dit is de benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente. Dit risicobedrag is uit te splitsen in incidentele risico's voor een bedrag van € 3,9 mln. en structurele risico's van € 0,9 mln.

Indien de berekende weerstandscapaciteit (€ 6,2 mln.) wordt afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit (€ 4,8 mln.) dan blijkt dat de ratio afgerond 1,3 is. Dit betekent dat de weerstandscapaciteit in Montferland per 1 januari 2018 het predicaat "voldoende" krijgt. De omvang van het eigen vermogen en de voorzieningen zijn dus op voldoende niveau om alle mogelijke risico's op te vangen. De ontwikkeling van de weerstandsratio over de afgelopen jaren is als volgt:

Risico's

Conform de nota "weerstandsvermogen en risicobeheersing 2014" vermelden wij hieronder de drie risico's met de grootste impact:

Decentralisaties sociaal domein

In de septembercirculaire 2017 is duidelijk geworden welke bedragen de gemeenten de komende jaren zullen ontvangen voor de decentralisaties in het sociaal domein. Voor onze gemeente betreft het de volgende budgetten:

- 2018: € 16,7 mln.
- 2019: € 16,4 mln.
- 2020: € 16,3 mln.
- 2021: € 16,2 mln.

Het budget loopt in de komende jaren nog met € 0,5 mln. terug, van € 16,7 mln. in 2018 tot € 16,2 mln. in 2021.

Met een amendement op de begroting 2017 heeft de gemeenteraad besloten om vast te houden aan de budgetneutraliteit voor transities in het sociaal domein. Zoals vermeld in de Kadernota 2018 hebben wij in oktober 2017 een plan van aanpak "Bezuinigingstaakstelling transities" aan de gemeenteraad voorgelegd. De taakstelling bedraagt ruim € 2 miljoen. Er blijft een risico bestaan dat de maatregelen die worden voorgesteld niet (volledig) zullen worden gerealiseerd. Bovendien blijft de uitgavenkant een openeindregeling. Het reëel risico blijven wij daarom inschatten op € 1 miljoen.

Beheersmaatregel:

Uitvoeren maatregelen in plan van aanpak "Bezuinigingstaakstelling transities".

Bouwgrondexploitaties

In februari 2015 hebben wij een scenariostudie vastgesteld met betrekking tot een zestal grondexploitaties. Deze studie is ook ter kennisneming gebracht aan de auditcommissie. In deze studie zijn m.b.t deze 6 complexen een realistisch, een positief en een negatief scenario verder uitgewerkt. In de begroting 2018 is bij de actualisatie van de grondexploitatie het realistisch scenario verwerkt. In het negatieve scenario bedraagt het maximale risico ca. € 4,5 mln. Aangezien zich ook kansen voordoen gaan we momenteel uit van maximaal € 2,5 mln. Deze risico's zijn van incidentele aard. Als reëel risico wordt een percentage van 20 van het maximale risico van € 2,5 mln. meegenomen, dus een bedrag van € 0,5 mln. Sinds de scenariostudie zijn de risico's afgenomen als gevolg van de aantrekkende economie. Het reëel risico schatten we voor de begroting 2018 € 100.000 lager in dan in de jaarstukken 2016.

Beheersmaatregel:

Stimulering woningbouw d.m.v. startersleningen en verstrekking van duurzaamheidscheques. Voor bedrijfsterreinen: marketing, acquisitie en prijsmaatregelen (Matjeskolk en Euregionaal Bedrijventerrein).

Intergemeentelijke samenwerking A18 bedrijvenpark/DocksNLD

De uitgifte van grond op het bedrijventerrein DocksNLD loopt volgens planning. Voor het A18 Bedrijvenpark ligt dat anders. De verkoopdoelstellingen zijn de afgelopen jaren niet gehaald. De aanname van 4 ha. per jaar voor het A18 Bedrijvenpark is te optimistisch gebleken. In samenspraak met de andere drie gemeenten heeft Doetinchem op 16 februari 2017 besloten een aantal maatregelen door te voeren in de grondexploitatie van het A18 bedrijvenpark. Deze maatregelen voorzien erin dat de grondexploitatie toekomst bestendig is en derhalve aansluit bij de huidige economische situatie. De voorgestelde maatregelen houden kortweg in dat de grondprijs, fasering en rekenrente worden aangepast in de grondexploitatie A18 Bedrijvenpark. De doorgevoerde maatregelen resulteren in een verhoging van het nadelig resultaat met € 0,5 mln. Het totale negatieve resultaat komt hiermee uit op € 7,6 mln. plus

€ 0,5 mln. is € 8,1 mln. Onze reeds gevormde voorziening wordt met 25% (percentage deelname in de samenwerking) van € 0,5 mln. verhoogd, zijn de € 0,125 mln. Deze verhoging is verwerkt in de jaarrekening 2016. In samenspraak met de andere drie gemeenten heeft Doetinchem tevens op 16 februari besloten het noordelijk deel niet af te waarderen. De komende vier jaar zullen de mogelijkheden van het noordelijk deel worden (her)beoordeeld. De vier WA gemeenten lopen het volgende risico voor de 2e fase: Rekening houden met een restwaarde en afwikkelingskosten lopen we nog een risico van € 4,8 mln. voor wat betreft het noordelijk deel. Ons aandeel bedraagt 25%. Voor de huidige risico's van het zuidelijk deel hebben we de bestaande voorziening getroffen. Aanvullend nemen we voor het zuidelijk deel nog een bedrag op van € 800.000 in onze risico-inventarisatie. Maximaal risico derhalve € 2 mln en het reëel risico schatten we in op € 1 mln. Ten opzichte van de jaarrekening 2016 is hier niets aan veranderd.

Beheersmaatregel:

Marketing en acquisitie zoals vermeld in de risicoanalyse Samenwerking Bedrijventerreinen West Achterhoek.

Ten opzichte van de vorige risico-inventarisatie (bij de jaarstukken 2016) is geen sprake van nieuw toegevoegde risico's met een reëel risico > € 250.000). Evenmin is sprake van stijgers en dalers (stijging/daling reëel risico > € 250.000).

5. Financiële kengetallen

Vanaf de begroting 2016 en de jaarrekening 2015 verplicht het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) gemeenten om kengetallen te presenteren over hun financiële positie. Deze kunnen worden vergeleken met waarden die het Ministerie van BZK samen met de provincies heeft opgesteld. Deze waarden zijn in drie categorieën verdeeld, waarbij categorie A het minst en categorie C het meest risicovol is. De kengetallen betreffen: schuldquota leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit. De eerste drie kengetallen gebaseerd op de geprognosticeerde balans. In de onderstaande schema's zijn deze financiële kengetallen nader toegelicht.

		Indeling categorieën (%)		
Kengetal		A 'Voldoende'	B 'Matig'	C 'Onvoldoende'
1a	Netto schuldquote	<100	100 > < 130	> 130
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<100	100 > < 130	> 130
2	Solvabiliteitsratio	>50	30 < > 50	<30
3	Structurele exploitatieruimte	>0,6	0 < > 0,6	<0
4	Grondexploitatie	geen norm		
5	Belastingcapaciteit	<100	100 > < 120	> 120

		Financiële kengetallen Montferland (%)					
Kengetal		Rek. 2016	Begr. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020	Begr. 2021
1a	Netto schuldquote	83%	87%	92%	90%	86%	83%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	78%	79%	81%	79%	75%	72%
2	Solvabiliteitsratio	23%	21%	23%	24%	25%	25%
3	Structurele exploitatieruimte	-0,29%	-0,11%	0,23%	0,07%	-0,12%	0%
4	Grondexploitatie	12%	4%	1%	0%	0%	0%
5	Belastingcapaciteit	103%	106%	101%	101%	101%	101%

De financiële kengetallen dienen in samenhang te worden gezien om onze financiële positie te beoordelen. Geconcludeerd kan worden dat de financiële positie van onze gemeente als voldoende kan worden gekwalificeerd. In 2018 vallen 3 van de 6 kengetallen structureel in deze categorie. Aandachtspunten blijven de solvabiliteitsratio en de structurele exploitatieruimte. De beoordeling van geen van de kengetallen valt structureel onder de categorie "meest risicovol".

B. Onderhoud kapitaalgoederen

1. Missie

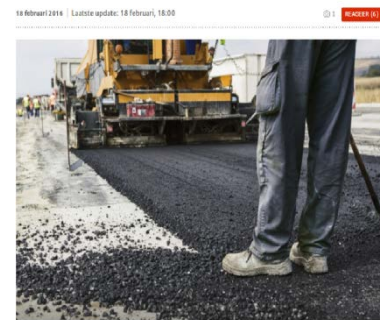
De gemeente Montferland heeft een grote oppervlakte aan openbare ruimte in beheer. Veel activiteiten vinden plaats zoals wonen, recreëren en werken. Daarvoor zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, rioleringen, kunstwerken, openbaar groen, verlichting en gebouwen. De kwaliteit van deze kapitaalgoederen en het onderhoudsniveau ervan is in grote mate bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard de (jaarlijkse) lasten. We streven hierbij naar een voldoende onderhoud van onze kapitaalgoederen.

2. Context en achtergronden

In het raadsprogramma 2014-2018 zijn de volgende onderwerpen opgenomen voor de jaren 2014 tot en met 2018 die betrekking hebben op onze kapitaalgoederen (onderdeel infrastructuur en bereikbaarheid) en die nog niet zijn afgerond:

- Aanleg ontbrekende schakel N316 bij Azewijn (onherroepelijk bestemmingsplan). Inmiddels is de provincie een onteigeningsprocedure voor de verwerving van de benodigde gronden gestart. Aanleg van de weg vindt op z'n vroegst plaats eind 2018. In het ongunstigste geval kan dit 12 maanden later zijn als de grondeigenaar alle juridische mogelijkheden gebruikt. Starten met de aanleg mag pas in het einde van een jaar in verband met de ecologische waarden in het gebied.
- Realisatie dubbel spoor. In augustus 2017 zijn alle beroepsgronden tegen het Provinciaal Inpassingsplan (bestemmingsplan) ongegrond verklaard door de Raad van State. Als gevolg van perikelen rondom de grondverwerving is de planning van de spoorverdubbeling bijgesteld van 2018 naar 2019. De werkzaamheden starten volgens de huidige inzichten in 2018. Het nieuwe viaduct in de A12 wordt pas gerealiseerd met de verbreding van deze snelweg, tot die tijd wordt het spoor in een tijdelijke ligging onder het viaduct doorgeleid. We merken hierbij wel op dat we, voor wat betreft de uitvoering van de werkzaamheden, afhankelijk zijn van de planning van de provincie.

Provincie zet onteigening in voor 'ontbrekende schakel' N316 Zeddam

3. Kaderstellende beleidsnota's

- Het raadsprogramma 2014-2018
- Nota reserves en voorzieningen 2015
- Budgetkader College 2014
- Beleidsplan wegen 2018-2021
- Beleidsplan civiele kunstwerken 2015-2018
- Beleidsplan openbare verlichting 2014-2018
- Groenstructuurplan 2011
- Nota kunstgrasvelden
- Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020
- Integraal Verkeer en Vervoersplan (i-VVP)

4. Ontwikkelingen

Onderstaand een korte toelichting per onderdeel.

Openbare ruimte

In november 2014 is het integraal beheersplan openbare ruimte (IBOR) gepresenteerd. In dit plan is het kwaliteitsniveau van onderhoud in de openbare ruimte beschreven en is een financiële vertaalslag geven tussen de kwaliteit van de buitenruimte en het onderhoudsniveau. In 2017 is gestart met het onderhouden van de openbare ruimte volgens de IBOR systematiek. Ultimo 2017 worden de resultaten van het schouwen van de openbare ruimte bekend gemaakt.

Wegenbeheersplan

Het beleidsplan voor de wegen is in 2017 geactualiseerd. In dit plan is het uitgangspunt voor verhardingen in onze gemeente een kwaliteitsniveau dat minimaal gelijk moet zijn aan "Sober" (R-). Dit niveau komt overeen met niveau "Matig/Laag" (C) uit de CROW publicatie. Bij dit onderhoudsniveau wordt precies op het juiste moment onderhoud uitgevoerd en vindt geen kapitaalvernietiging plaats. Met ingang van 2018 wordt een bedrag van € 871.000 toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud wegen.

Rioleringen

De financiële consequenties van het GRP 2016-2020 zijn in deze begroting vertaald. De grootste projecten die de komende jaren op de planning staan zijn:

- Maatregelen wateroverlast (€ 200.000 in de jaren 2018 tot en met 2021).
- Renovatie drukriolering (€ 275.000 in zowel de jaren 2018, 2019, 2020 als in 2021).
- Rioolvervanging/verruiming Raadhuisstraat (2018: € 454.000).
- Vervangingen vrijvervalrioleringen (€ 500.000 in 2021).

Openbare verlichting

Het beleidsplan Openbare Verlichting is in 2014 geactualiseerd. Het beleid gaat uit van het vervangen van lichtmasten in 40 jaar en armaturen in 20 jaar. Ook worden maatregelen doorgevoerd om te komen tot energiebesparingen en een duurzame verlichting.

In de komende jaren wordt een bedrag van € 124.000 toegevoegd aan de voorziening lichtmasten.

Civiele Kunstwerken

In 2015 is het beleidsplan civiele kunstwerken 2015-2018 vastgesteld. Hierin is een constructieve aanpak voor een verantwoord beheer geschetst. De financiële consequenties van dit beleidsplan voor de jaren 2018-2021 zijn financieel vertaald in deze begroting.

Met ingang van 2016 wordt jaarlijks een bedrag van € 9.000 toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud civiele kunstwerken.

Verkeer- en vervoersplan

De projecten uit het verkeer en vervoersplan worden jaarlijks geactualiseerd. In 2018 gaan we maatregelen treffen die bijdragen aan een maximale snelheid van het gemotoriseerd verkeer van 60 km/u. Dat betekent dat we de wegen gaan inrichten volgens geldende richtlijnen (gelijkwaardige kruispunten, maatregelen die logischerwijs de maximaal toegestane snelheid afdwingen).

Openbaar groen

De visie voor de inrichting van het openbaar groen in de kernen van de gemeente Montferland wordt beschreven in het groenstructuurplan (gsp). Iedere kern heeft zijn eigen werkboek, waarin een werkkaart is opgenomen, Deze werkkaart geeft de uitgangspunten voor verbetering van de groenkwaliteit in de kern.

In 2018 worden het bomenbeleidsplan en het groenbeleidsplan met de financiële kaders aan de raad ter besluitvorming voorgelegd. De beleidsplannen zijn een verantwoording van het gemeentelijk beleid met betrekking tot het beheer van haar eigen bomen en het openbaar groen.

Het bomenbeleidsplan geeft daarnaast een praktische wending aan plannen als het groen structuurplan, het integraal verkeer- en vervoersplan en het landschapsontwikkelingsplan. In het kader van nieuw beleid zijn met ingang van 2018 de volgende structurele bedragen in de begroting opgenomen: voor het bomenbeleidsplan € 70.000 en voor het beheerplan groen € 80.000. Hiermee wordt een voorschot genomen op de financiële uitkomsten van de genoemde plannen.

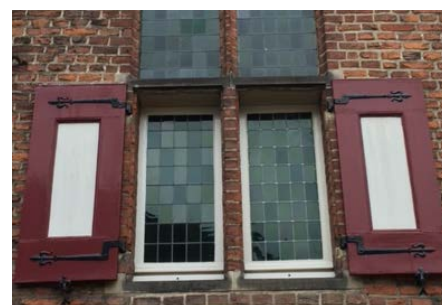
Sportvelden

Naast het regulier en groot onderhoud dat jaarlijks op de natuurvelden wordt uitgevoerd worden er jaarlijks een aantal velden gerenoveerd. De basis voor deze renovatie is een 0-meting die eens in de vier jaar wordt uitgevoerd. Hierbij worden alle velden beoordeeld, waarbij een nieuwe onderhoudsplanning wordt opgesteld. De laatste 0-meting is in 2015 uitgevoerd. De financiële consequenties hiervan zijn verwerkt in deze begroting. Bij de Kerntakendiscussie heeft u besloten tot een bezuiniging van € 200.000 op de voetbalaccommodaties ingaande 2018. Deze taakstelling is aan de voetbalvereniging opgelegd. In de raadsvergadering van februari 2017 is de bezuiniging aan de verenigingen in 2018 en 2019 verlaagd met € 125.000. De verenigingen zijn zich momenteel aan het oriënteren op welke wijze zij invulling kunnen geven aan de bezuiniging. Naast het proces van bezuinigingen speelt voor de verenigingen een proces van clustering en spreiding van voorzieningen. Ook dit proces vergt meerdere jaren. De voetbalverenigingen hebben aangegeven met ingang van 2018 een bedrag van € 75.000 te kunnen bezuinigen, dit bedrag is in deze begroting verwerkt. Echter in de raadsvergadering van september 2017 heeft u besloten om de volledige bezuiniging van € 200.000 in te laten gaan vanaf 2020. Dit laatste besluit zal bij een eerste begrotingswijziging worden verwerkt.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen

In 2018 zal de nieuwe 3-jaarlijkse inspectie van het gemeentelijk vastgoed plaats vinden. Dit zal dan leiden tot een nieuwe bijgestelde Meerjaren Onderhoudsplanning. De voorbereidingen voor de restauratie van 't Neije Raethuys zijn in volle gang. De uitvoering van de werkzaamheden zal plaatsvinden in het vierde kwartaal van 2017 en de eerste kwartalen van 2018.

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

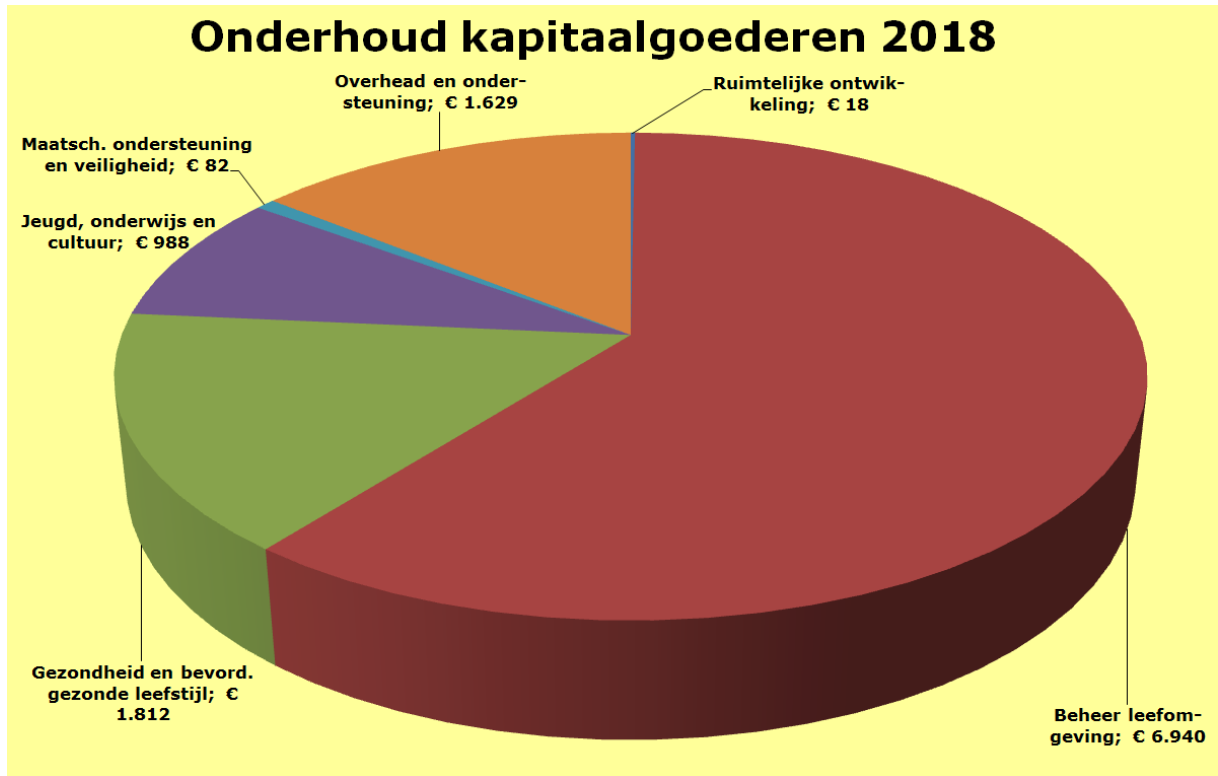
5. Uitgaven onderhoud kapitaalgoederen

De totale uitgaven voor het onderhoud van de verschillende soorten kapitaalgoederen worden in de begroting geraamd op:

(Bedragen x € 1.000,--)

Programma/product	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Overige gronden (niet in exploitatie)	51	18	18	18	18
Ruimtelijke ontwikkeling	51	18	18	18	18
Groenvoorzieningen	1.710	1.756	1.756	1.756	1.756
Openbare verlichting	441	440	440	440	440
Riolering	2.788	2.899	3.067	3.200	3.350
Wegen, straten en pleinen	1.827	1.844	1.940	2.030	2.126
Beheer leefomgeving	6.767	6.940	7.204	7.427	7.673
Groene sportvelden en terreinen	462	441	501	461	493
Sportaccommodaties	1.541	1.370	1.364	1.358	1.291
Gezondheid en bevord. gezonde leefstijl	2.003	1.812	1.865	1.819	1.784
Accommodatiebeheer	407	267	267	267	267
Bibliotheek Montferland	915	721	721	721	721
Jeugd, onderwijs en cultuur	1.322	988	988	988	988
Brandweezorg	81	82	82	82	82
Maatsch. ondersteuning en veiligheid	81	82	82	82	82
Huisvesting	1.496	1.482	1.459	1.446	1.433
Beheer ov. gebouwen en gronden	227	147	146	145	145
Overhead en ondersteuning	1.723	1.629	1.606	1.592	1.578
Totaal	11.947	11.469	11.763	11.926	12.124

Dit geeft voor het jaar 2018 de volgende verdeling.

C. Financiering

1. Missie

Voor de uitvoering van de programma's zijn financiële middelen nodig. De treasuryfunctie omvat het sturen en beheersen van, het verantwoording afleggen over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's. Binnen de treasuryfunctie wordt gestreefd naar beperking van de financiële risico's en de daaraan verbonden lasten.

2. Context en achtergronden

De missie en doelstellingen van het financieringsbeleid zijn vastgelegd in het treasurystatuut. De wettelijke basis ligt vast in de Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO). Naar aanleiding van de financiële crisis zijn begin 2009 de eisen verscherpt. Verdere regels met betrekking tot de treasury zijn vastgelegd in de financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet).

Eind 2013 is de wet Schatkistbankieren in werking getreden, die de gemeente verplicht om overtollige geldmiddelen, rekening houdend met een doelmatigheidsdrempel, te beleggen in de schatkist dan wel uit te zetten bij andere overheidsinstellingen (gemeenten, provincies, etc.). Tevens is eind 2013 de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF) in werking getreden. De wet HOF is een nadere uitwerking van de Europese afspraken over de beperking van het EMU-saldo (3% Bruto Binnenlands Product). Het gemeentelijk aandeel, voor alle gemeenten tezamen, is 0,32% BBP.

Het netto-financieringssaldo van alle gemeenten bij elkaar mag in een jaar niet boven dit plafond uitkomen. Indien decentrale overheden de afgesproken norm structureel overschrijden en het niet mogelijk blijkt met elkaar passende maatregelen af te spreken om terug te keren naar het verbeterpad, kan het kabinet maatregelen nemen. Wel is er op basis van het macroplafond voor het financieringstekort van alle gemeenten een referentiewaarde per gemeente vastgesteld. Op individuele overschrijdingen van die referentiewaarde staat geen directe sanctie.

3. Kaderstellende (beleids) nota's

- Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO)
- Wet Houdbare Overheidsfinanciën
- Wet Schatkistbankieren
- Financiële verordening (ex art. 212 Gemeentewet)
- Treasurystatuut 2016

4. Ontwikkelingen

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op:

- Renteontwikkeling
- Financieringsbehoefte
- Kasgeldlimiet
- Renterisiconorm
- Overige risico's

a. Renteontwikkeling

Mede als gevolg van de financiële crisis zien we in de afgelopen jaren een historisch laag renteniveau, waarbij de rente voor kortlopende leningen nog steeds aanzienlijk lager is dan de rente van

langlopende leningen. Voor de rest van 2017 is hier geen grote verandering meer te verwachten, mede gelet op het feit dat het ruime beleid van de ECB ter stimulering van de economie naar verwachting slechts geleidelijk wordt afgebouwd. Dat zou op termijn moeten leiden tot een toename van de inflatie tot 2%. Voor de middellange termijn is daarvan een opwaartse druk op de rentetarieven te verwachten. In de 1e helft van 2017 is de langlopende rente voor gemeenten geleidelijk opgelopen naar 1% (15-jr. leningen) tot 1,5% (30 jr. leningen). Voor 2018 gaan we uit van een geleidelijk verder oplopende rente. Deze zal echter nog onder het rentetarief voor langlopende geldleningen van 2% blijven, waarmee wordt gerekend bij nieuwe investeringen.

Bij de verdere noodzakelijke financiering zullen we, bij de huidige rentestructuur, tot het bedrag van de kasgeldlimiet kiezen voor kortlopende financiering. Bij vaste financiering zullen we, gelet op de genoemde discrepantie in termijnen van afschrijving versus aflossing kiezen voor leningen met langere looptijden. Daarbij is ook van belang dat de rente zich nog steeds op een historisch laag niveau bevindt. Daarmee wordt voor langere tijd zekerheid gegeven over de rentelasten.

Wijze van financiering	Rente	Toelichting
Rente rekening-courant	2,45%	BNG rekening-courant
Rente kasgeldleningen	0,0% tot 0,25%	BNG kasgeldlening 1 tot 12 maanden
Rente op te nemen vaste geldlening	1,20%	BNG lening met looptijd 20 jaar vast

Voor 2018 worden verder geen significante ontwikkelingen verwacht.

b. Financieringsbehoefte

In het voorjaar van 2018 vervalt een geldlening van € 10 miljoen. Gelet op de huidige ontwikkeling van de liquiditeiten zal dit leiden tot een gedeeltelijke herfinanciering. Het verwachte investeringsvolume voor 2018 is van relatief beperkte omvang. Dit betekent dat de behoefte aan financiering uit dat oogpunt beperkt zal zijn en gedekt kan worden uit de aanwezige middelen. Uit de grondexploitatie verwachten we een positieve bijdrage aan de financieringspositie. Door de verbeterde economische situatie is er een toename van de investeringsbereidheid van het bedrijfsleven. Autonoom is er een voortdurende financieringsbehoefte door een verschil tussen de gemiddelde afschrijvingstermijn en de gemiddelde resterende looptijd van de opgenomen financieringsmiddelen. Per saldo wordt voor 2018 een verbetering van de financieringspositie verwacht.

c. Kasgeldnorm

De Wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) geeft concrete richtlijnen voor gemeenten voor het beheersen van het renterisico in verband met de korte termijn financiering. De kasgeldlimiet is een wettelijk maximum (plafond) voor het volume geldleningen in de vorm van zogenaamde call- en kasgeldtransacties. De bovengrens is bij ministeriële regeling voor het jaar 2018 vastgesteld op 8,5% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting. De begroting van de gemeente Montferland voor het jaar 2018 heeft een omvang van € 81,6 miljoen en daarmee komt de kasgeldlimiet uit op € 6,9 miljoen. Het Rijk geeft gemeenten voldoende ruimte om maximaal gebruik te maken van (goedkope) financiering met kasgeld. Hoewel het gemeenten niet is toegestaan de kasgeldlimiet te overschrijden (Wet FIDO, art. 4, lid 1), hoeven deze pas aan de toezichthouder te rapporteren wanneer de kasgeldlimiet drie kwartalen op rij wordt overschreden (art. 4, lid 2). De gemeente Montferland stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

d. Renterisiconorm

Het renterisico betreft het risico dat de begroting van de gemeente geconfronteerd wordt met een verzwaring van de rentelasten als gevolg van herfinancieringen van bestaande activa of van herziening van rente van bestaande leningen.

Het doel van de renterisiconorm is om dit risico te beperken tot een aanvaardbaar niveau. Bij een goed (gelijkmatig) opgebouwde leningenportefeuille blijft het renterisico binnen verantwoorde

marges en zullen de renteaanpassingen zich geleidelijk voordoen en binnen de begroting opgevangen kunnen worden.

In de Wet FIDO is vastgelegd dat jaarlijks een volume ter grootte van 20% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting (peildatum 1 januari) mag worden geherfinancierd of een renteherziening mag ondergaan.

Omdat de gemeente voor de eigen financiering geen leningen heeft aangetrokken waarvan periodiek de rente wordt herzien, heeft voor Montferland de renterisiconorm alleen betrekking op herfinanciering van aflopende leningen. In Montferland ligt de omvang van de totale leningenportefeuille (€ 80 miljoen) op ongeveer 98% van het lastentotaal van de begroting (€ 81,6 miljoen). De renterisiconorm is 16,3 miljoen, hetgeen betekent dat in principe ongeveer 20,3% van de leningenportefeuille mag worden geherfinancierd. Dat betekent weer dat de gemiddelde looptijd van de aan te trekken leningen niet korter mag zijn dan vijf jaar.

	<i>Bedragen x € 1.000</i>			
	2018	2019	2020	2021
Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
Netto renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	0	0	0	0
Te betalen aflossingen	17.703	6.961	6.969	5.978
Te ontvangen aflossingen	197	205	214	222
Herfinanciering (2a-2b)	17.506	6.756	6.755	5.756
Renterisico op vaste schuld (1+2)	17.506	6.756	6.755	5.756
Begrotingstotaal	81.350	80.625	80.493	80.456
Het vastgesteld percentage	20	20	20	20
Renterisico norm	16.270	16.125	16.099	16.091
Toets renterisico norm				
Renterisico norm (4)	16.270	16.125	16.099	16.091
Renterisico op vaste schuld (3)	17.506	6.756	6.755	5.756
Ruimte onder renterisiconorm		9.369	9.344	10.335
Overschrijding renterisiconorm	1.236			

e. Overige risico's

Schatkistbankieren

In het najaar van 2013 is voor gemeenten en andere decentrale overheden verplicht schatkistbankieren ingevoerd. Decentrale overheden dienen banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën. Voor de gemeente Montferland bedraagt de drempelwaarde € 0,6 miljoen. Tegen deze drempelwaarde moet het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal worden afgezet. In 2017 zal erop worden gestuurd dat de drempelwaarde niet zal worden overschreden en dat de gemeente dus geen of heel beperkt financiële middelen hoeft te stalen bij het Rijk. Bij de controle van de jaarrekening zal de accountant de verplichting tot schatkistbankieren meenemen.

Overig

Gezien de samenstelling van de gemeentelijke leningenportefeuille en de kaderstelling vanuit de wet en het treasury statuut (alleen leningen in euro's) is er binnen de gemeente Montferland geen sprake van valutarisico en/of koersrisico.

D. Bedrijfsvoering

Inleiding

Ingaande de begroting 2017 is op grond van de gewijzigde voorschriften het "Overzicht overhead, ondersteuning organisatie en bestuur" een verplicht onderdeel van de programmabegroting. Hierin is een fors deel van de kosten van bedrijfsvoering opgenomen. In dit kader is de paragraaf bedrijfsvoering teruggebracht tot de kern.

Formatie en budget ambtelijke organisatie

De omvang van het salarisbudget en de formatie van de gehele ambtelijke organisatie is:

<i>Bedragen x € 1.000</i>			
Formatie en budget ambtelijke organisatie	Werkelijk 2016	Begroting na wijz. 2017	Begroting 2018
Budgetten (x € 1.000):			
salariskosten eigen personeel	16.481	17.528	18.482
kosten inhuur tijdelijk/extern personeel	2.137	1.565	1.079
	18.618	19.092	19.561
Formatie in fulltime eenheden (fte's):			
vast	241	258	262

In verband met de transitie is de organisatie ingaande 2015 aangepast om de nieuwe taken adequaat uit te voeren. De invulling en bezetting van de taken is een geleidelijk proces dat zich over meerdere jaren uitspreid. Aanvankelijk is een deel van het werk uitgevoerd door ingehuurde dan wel bij de gemeente gedetacheerde krachten. De stijging van de salariskosten is hiermee voor een belangrijk deel verklaard. Hiertegenover staat dus een verlaging van externe kosten.

Op 4 juli 2017 is er een principeakkoord gesloten over de nieuwe CAO Gemeenten met een looptijd van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. In totaal stijgen de salarissen met 3,25% (waarvan 1,75% in 2018).

Apparaatskosten

De apparaatskosten zijn alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur. De kosten eigen personeel bestaan uit de salariskosten (zie vorige tabel) en overige personeelskosten zoals kosten voor opleiding, bedrijfsgezondheidszorg, dienstkleding, enzovoort.

<i>Bedragen x € 1.000</i>			
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017 na wijz.	Begroting 2018
· kosten eigen personeel	16.417	17.742	18.482
· kosten externe inhuur	1.962	1.669	1.079
· ICT-kosten	1.821	1.705	1.888
· huisvestingskosten	1.814	1.627	1.549
· facilitaire kosten	296	349	280
· tractiekosten	359	369	388
· overige organisatiekosten	430	442	469
	23.099	23.902	24.135

Verdieping van enkele onderwerpen

Benchmark ambtelijk organisatie

Om de drie à vier jaar nemen we deel aan de benchmark ambtelijke organisaties van Berenschot. De laatste deelname dateert van 2014. Nu de nieuwe taken van de transitie in het sociaal domein in de organisatie zijn ingedaald inclusief de bemensing van de functies, willen wij in 2018 de benchmark weer uit laten voeren. De benchmark van Berenschot gaat uit van de apparaatskosten. Naast inzicht in deze kosten en de werklastbepalende indicatoren van de gemeente geeft het ook inzicht in de formatie van zowel het primaire proces als de overhead.

Integriteit

Het integriteitsbeleid wordt in 2018 verder ontwikkeld. Naast bewustwording staat hierbij het voorkomen van inbreuken op de integriteit voorop. Daarbij past een proactieve houding van bestuur en ambtelijke organisatie. In het verkiezingsjaar 2018 wordt nadrukkelijk en actief aandacht besteed aan integriteit in het proces van werving en selectie van de (kandidaat) raads- en collegeleden. De gemeenteraad besteedt ook in 2018 in een themabijeenkomst weer aandacht aan integriteit.

De lokale regelingen die binnen onze gemeente van toepassing zijn op het gebied van integriteit zijn:

- Gedragscode integriteit raadsleden, raadscommissieleden niet zijnde raadslid, wethouders en burgemeester van de gemeente Montferland;
- Protocol bij (een vermoeden van een) integriteitsschending raadsleden, raadscommissieleden niet zijnde raadslid, wethouders en burgemeester gemeente Montferland;
- Gedragscode integriteit medewerkers gemeente Montferland;
- Beleidsregels integriteit ambtelijke organisatie gemeente Montferland;
- Regeling melden van (het vermoeden van) een misstand en/of schending integriteit.

Het in 2017 ingezette traject met betrekking tot bewustwording voor ondermijning krijgt in 2018 een vervolg. Ondermijning is infiltratie van de (criminele) onderwereld in het lokaal bestuur en andere vitale sectoren in de samenleving. De Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob) is een instrument waarmee ondermijnende activiteiten kan worden voorkomen. Het college heeft medio 2017 nieuw en actueel Bibob-beleid vastgesteld, waarmee het toepassingsbereik van de Wet Bibob ingaande 2018 in deze gemeente sterk wordt vergroot.

Accountantscontrole en (verbijzonderde) interne controle

De berichtgeving over de vernieuwing van de accountantscontrole bij de gemeenten lijkt verstemd. Aangekondigd is dat een aantal aspecten met betrekking tot de accountantscontrole aangepast worden, zoals:

- het invoeren van een eigen verantwoordingsrapportage van het college over de financiële rechtmatigheid in de jaarrekening, en
- opstellen van een specifieke interpretatie voor decentrale overheden van de accountantscontrolestandaarden.

De VNG werkt samen met de NBA aan de vernieuwde interne en externe controleaanpak. Dit moet leiden tot een efficiënter controleproces, onder meer door gebruik van nieuwe technieken en duidelijke keuzes door gemeenten om 'in control' te zijn op het gebied van gemeentelijke bedrijfsvoering.

De controle van de jaarrekening 2018 en verder moet opnieuw aanbesteed worden. De 'Handleiding Versterking opdrachtgeverschap van de raad bij de accountantscontrole' van de VNG kan hierbij als leidraad gebruikt worden. Zoals te doen gebruikelijk zal de Auditcommissie een belangrijke rol spelen in dit proces.

Inkoop

We zijn gestart met het actualiseren van het inkoopbeleid. Het huidige dateert van december 2013. Wij verwachten geen grote aanpassingen van het beleid. De in 2016 in werking getreden Aanbestedingswet moet o.a. hierin verwerkt worden. Inmiddels hebben wij de Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT (GIBIT) van de VNG/KING toepasbaar verklaard.

Tot slot is vermeldenswaardig dat we van plan zijn een laagdrempelige klachtenregeling voor ondernemers in het leven te roepen.

Informatiebeveiliging

De beveiliging moet voldoen aan de normen van de BIG (de Baseline Informatiebeveiliging voor Gemeenten). In de eerste helft van 2017 is de organisatie van de informatiebeveiliging ingericht conform de uitgangspunten van de strategische Baseline ISO 27001.

De gemeente moet zich elk jaar gaan verantwoorden over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. In 2017 gebeurt dit voor het eerst met een nieuwe Audit systematiek: de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Deze nieuwe systematiek maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid gemakkelijker en efficiënter. Met ENSIA wordt de verantwoordingsystematiek over BRP, PUN, SUWI, BAG, BGT en DigiD gebundeld. Bovendien sluit hiermee de horizontale verantwoording over informatieveiligheid aan op de gemeentelijke planning en control cyclus. In het 1e kwartaal van 2018 zal de verantwoording onderworpen worden aan een verplichte externe audit en bij de jaarstukken 2017 gepresenteerd worden.

Paragraafgegevens

Prestatiegegevens / indicatoren	Jaarrekening 2016	Begroting na wijz. 2017	Begroting 2018
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	6,9	7,3	7,3
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	6,9	-	7,2
Apparaatskosten per inwoner	€ 657	€ 677	€ 681
Externe inhuur (% van totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	11%	9%	6%
Overhead (% van totale lasten)			
Ziekteverzuim	3,6%	< 4%	< 4%
Factuurbetaling binnen 2 weken	72%	75%	75%
Uitstroom medewerkers (alleen bij jaarrekening)	17	-	-
Doorstroom medewerkers (idem)	3	-	-
Instroom medewerkers (idem)	17	-	-

E. Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn, volgens artikel 1 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), die partijen (privaat- of publiekrechtelijk) waarin een gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien aan de verbonden partij een bedrag beschikbaar is gesteld dat niet verhaalbaar is wanneer de partij failliet gaat of wanneer de gemeente aansprakelijk is voor een bepaald bedrag in de situatie dat de verbonden partij zijn verplichtingen jegens derden niet nakomt. Van een bestuurlijk belang is sprake indien een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens de gemeente plaatsneemt in het bestuur van de verbonden partij of namens de gemeente stemt in bijvoorbeeld een aandeelhoudersvergadering.

Opdrachtgever en eigenaar

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen namelijk de rol van opdrachtgever en de rol van eigenaar.

- *opdrachtgever*: de gemeente is afnemer/*opdrachtgever* van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten, is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Vaak gaat dit in de vorm van een basispakket dat door allee deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk) pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken;
- *eigenaar*: in de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De rol van eigenaar richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking)organisatie.

Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien kan een spanningsveld staan. Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als *opdrachtgever* heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als *eigenaar* draagt de gemeente het "ondernemersrisico" van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

De verantwoording in de paragraaf Verbonden partijen vindt plaats vanuit de positie als eigenaar van deze verbonden partijen. Opmerking hierbij is dat de gemeente Arnhem in bijna alle gevallen mede-eigenaar is in de verbonden partij, hetgeen betekent dat er meerdere deelnemers zijn. De verantwoording vanuit de rol als opdrachtgever is terug te vinden in de desbetreffende programma's.

Soorten verbonden partijen

Er zijn vier soorten verbonden partijen te onderscheiden:

1. Gemeenschappelijke regelingen: de gemeente heeft een overeenkomst met andere partijen op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. De gemeente neemt deel in het algemeen bestuur. Een voorbeeld is onze deelname aan de Reinigingsdienst de Liemers. De gemeente betaalt mee aan gemeenschappelijke regelingen.
2. Vennootschappen en coöperaties: de gemeente heeft aandelen en stemt zelf in de aandeelhoudersvergadering. Een voorbeeld is onze deelneming in de Bank Nederlandse Gemeenten. Jaarlijks krijgt de gemeente een dividenduitkering. De gemeente neemt deel aan de AGEM u.a.
3. Stichtingen en verenigingen: Stichting Achterhoek Toerisme.
4. Overige verbonden partijen: de gemeente werkt samen in andere constructies dan de hierboven genoemde. Bijvoorbeeld de deelname aan de Samenwerkingsovereenkomst Bedrijventerreinen West Achterhoek en de Rekenkamercommissie BBLM. De gemeentelijke bijdrage dan wel risico is verschillend. De bijdrage varieert van de inzet van uren, bedrag per inwoner tot een aandeel in een verlies.

REKENKAMER
COMMISSIE

BERKELLAND - BRONCKHORST - LOCHEM - MONTFERLAND

Motieven samenwerking

De gemeente Montferland gaat uit van de eigen kracht. Waar een duidelijke meerwaarde voor onze inwoners, bedrijven en/of instellingen te realiseren is, willen we samenwerken. De meerwaarde voor deelname in een verbonden partij kan zijn:

- efficiencyvoordelen: kosten voordeel door samenwerking met anderen
- risicospreiding: het delen van (financiële) risico's met andere partijen
- kennisvoordeel: gebruik maken van elkaars kennis en expertise
- bestuurlijke kracht en effectiviteit: deelnemers staan samen sterker

Het is belangrijk dat de (beleids)doelstellingen van de gemeente ook via de verbonden partijen worden gerealiseerd. De gemeente zelf houdt uiteindelijk de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's in de begroting. In de programma's is al aangegeven welke bijdrage een verbonden partij hieraan levert. Telkens moet worden beoordeeld of een taak wordt uitgevoerd zoals de gemeente dat voor ogen staat en of er voldoende inhoudelijk en financieel toezicht is op het uitvoeren van deze taak.

Kaders

Op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Er is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- De algemene en financiële kaders voor het volgende begrotingsjaar moeten door het samenwerkingsverband uiterlijk vóór 15 april aangeboden worden aan de raden van de deelnemers (artikel 34b Wgr). Voor de gemeente Montferland betekent dit dat deze informatie beschikbaar tijdens de behandeling van de Kadernota;
- De jaarrekening en het verslag van de accountant moet eveneens uiterlijk 15 april worden aangeboden aan de raad;
- De termijn waarbinnen de raad een zienswijze kan indienen op de ontwerpbegroting van een samenwerkingsverband is met twee weken verlengd naar acht weken. De vastgestelde begroting van het samenwerkingsverband moet daarom uiterlijk 1 augustus toegezonden worden aan de provincie. In de praktijk betekent dit overigens dat in verband met het zomerreces dat de huidige termijn van 6 weken uitgangspunt blijft;
- Lokale rekenkamers en rekenkamercommissies krijgen meer mogelijkheden om onderzoek te doen samenwerkingsverbanden die op grond van de Wgr zijn ingesteld;
- Een bestuur van een samenwerkingsverband kan de overgedragen bevoegdheden niet zelf uitbreiden;
- Bij een openbaar lichaam dat uitsluitend is ingesteld door de raad, is het niet langer toegestaan dat leden van het college zitting nemen in het algemeen bestuur;
- Een nieuwe samenwerkingsvorm is ingevoerd: de bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO).

In de nota Verbonden Partijen heeft de gemeenteraad op 1 maart 2012 de visie op samenwerking, een afwegingskader voor het aangaan of beëindigen van een relatie met een verbonden partij en de wijze van sturing en verantwoording vastgelegd.

Indexeringsmethodiek begroting gemeenschappelijke regelingen

Vanaf de begrotingen 2014 passen de Achterhoekse gemeenten één gemeenschappelijk systeem van indexering voor de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen toe. De methodiek is voor de begroting 2018 en verder vereenvoudigd. Als norm voor de beoordeling passen we de prijsontwikkeling van het bruto binnenlands product toe. Deze prijsontwikkeling wordt ook gebruikt bij de basisindexatie van het gemeentefonds en wordt in de circulaires van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gepubliceerd.

De prijsontwikkeling van het bruto binnenlands product voor het jaar 2018 is geraamd op 0,90%. Deze raming is, aldus de septembercircularis 2016, gebaseerd op de geactualiseerde middellange termijn raming 2018-2021 van het Centraal Plan Bureau.

Dit betekent dat de gemeentelijke bijdrage voor 2018 maximaal met genoemde percentage mag stijgen ten opzichte van die van 2017.

Procedure zienswijzen begrotingen gemeenschappelijke regelingen

Bij alle gemeenschappelijke regelingen stelt het algemeen bestuur de begroting vast. College en gemeenteraad hebben vooraf de mogelijkheid een zienswijze op de begroting te geven. De procedures van de diverse gemeenschappelijke regelingen lopen, ondanks de verruiming, qua tijdsperiode niet parallel aan elkaar en aan die van de reguliere besluitvormingsprocedure van de gemeenteraad. Er is daarom een extra raadsvergadering medio juni gepland met een specifieke advies- en besluitvormingsprocedure. In deze procedure adviseert de Auditcommissie de gemeenteraad een zienswijze in te dienen of niet en of daarvoor de extra geplande raadsvergadering daarvoor gebruikt moet worden.

De Auditcommissie en uiteindelijk de gemeenteraad doen dit op basis van een door het college vastgestelde notitie waarin kort en bondig geïnformeerd wordt over:

- belangrijke beleidsinhoudelijke ontwikkelingen die aanleidingen geven tot aanpassing van de koers van de regeling
- de gevolgen voor de financiën en/of financiële bijdrage
- financiële kerngegevens als verdeelsleutel financiële bijdrage, het bedrag per eenheid en het totaal, de reserve- en schuldpositie en de risico's en de beheersing daarvan
- concept advies zienswijze.

Voor de begrotingen 2018 zijn geen zienswijzen ingediend.

Bestuurlijk belang - bezetting bestuurszetels

De benoeming van een bestuurslid kan een bevoegdheid van de raad (raadsregeling) zijn of van het college (collegeregeling).

	Programma	Burgemeester	Loeff-Hageman	Visser	Wolsing	Gerritsen	Raads-lid/anders
Gemeenschappelijke regelingen							
Regio Arnhem Nijmegen (C)	1,2 en 4			BO			
Euregio Rijn-Waal (R)	1	Euregio-raad	plv Euregioraad				Euregio-raad (2+2 plv)
Euregio Gronau (R)	1						AB (3+1 plv)
Omgevingsdienst Achterhoek (C)	3			plv AB		AB+DB	
Reinigingsdienst de Liemers (R)	3		plv AB			AB+DB	AB (3+3 plv)
Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen (C)	3 en 7		bestuur				
GGD NOG (C)	5 en 6			plv AB	AB		
Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (C)	6			AB en BC	plv AB		
Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (C)	6		AB		plv AB		
Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (C)	7	AB					
Laborijn (C)	8			plv AB	AB		
Stadsbank Oost Nederland (C)	8			plv AB	AB+DB		

	Programma	Burgemeester	Loeff-Hageman	Visser	Wolsing	Gerritsen	Raads-lid/anders
Vennootschappen en coöperaties							
Alliander (C)	Alg			AA	plv AA		
Vitens (C)	Alg			AA	plv AA		
Bank Nederlandse Gemeenten (C)	Alg			AA	plv AA		
CV AGEM (C)	3			plv AL		AL	
NV Cultuur Centrum Amphion (C)	6				AA		
Stichtingen en verenigingen							
Stichting Achterhoek Toerisme (C)	4						
Overige							
Rekenkamercommissie BBLM (R)	1						Klankbord bord-groep 2
Samenwerkingsovereenkomst West Achterhoek (C)	4					Stuur-groep	

Legenda

AA	afgevaardigde algemene aandeelhoudersvergadering
AB	algemeen bestuur
AL	afgevaardigde algemene ledenvergadering
BC	bestuurscommissie
BO	bestuurlijk overleg
(C)	benoemd door het college
DB	dagelijks bestuur
(R)	benoemd door de raad
GV	gemeentelijk vertegenwoordiger
plv	plaatsvervangend
RVC	lid van de Raad van Commissarissen
VV	lid van de Vergadering van Vennoten

Financieel belang – financiële kerngegevens

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen gevestigd te Arnhem			
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners (per 1 januari voorgaand kalenderjaar).		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 58.194	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 58.194	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
- vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
- oordeel accountant	Nog niet beschikbaar	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per inwoner	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50
- idem totaal	€ 52.728	€ 52.761	€ 52.979
Risico's	Er kan nog geen nauwkeurig financieel beeld gegeven worden. Een evaluatie is nog gaande. Eind van dit jaar zal dan ook pas een doorkijk mogelijk zijn van na 2018.		

Euregio Rijn-Waal gevestigd te Kleve (Duitsland)			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is gebaseerd op het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 45	€ 9.429	€ 2.739
- gerealiseerd resultaat	€ 45	€ 9.429	€ 2.739
- eigen vermogen	€ 1.315.072	n.v.t.	n.v.t.
- vreemd vermogen	€ 0	n.v.t.	n.v.t.
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per inwoner			
- idem totaal	€ 7.200	€ 7.200	€ 7.200
Risico's	Geen informatie.		

Euregio gevestigd te Gronau (Duitsland)			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemers is gebaseerd op het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 1.307.696	€ 38.469	€ 49.269
- eigen vermogen		€ 1.074.667	€ 1.123.936
- vreemd vermogen	€ 694.976		
- bijdrage per inwoner ¹	€ 0,29 minus 10%	€ 0,29 minus 10%	€ 0,29 minus 10%
- idem totaal	€ 9.174	€ 9.180	€ 9.218
Risico's	De financiële risico's zijn geïnventariseerd met behulp van een risicotabel. Hieruit blijkt dat de risico's matig zijn en zich beperken tot personeelskosten en financiële afwikkeling van Interreg IV A-projecten van circa € 2,1 miljoen. Vanaf 2019 wordt er van uitgegaan dat de INTERREG projecten UNLOCK en Grenzeloze Toeristische Innovatie zijn beëindigd en dat er geen vervolprojecten zijn. Om een sluitende begroting met een gelijkblijvend niveau van de lidmaatschapsbijdrage te kunnen presenteren, moet bijzonder aandacht worden gelegd bij het afslanken van het algemeen bedrijfsbeheer.		

¹ Omdat de gemeente Montferland deelneemt aan twee Euregio 's ontvangen we een korting van 10% op de inwonersbijdrage.

Omgevingsdienst Achterhoek gevestigd te Hengelo (Gld)			
Financieel belang	Met ingang van 2017 is er sprake van outputfinanciering op basis van af te nemen / afgenomen diensten.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 345.398	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 667.439	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 300.309	€ 100.000	€ 100.000
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	Goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- overige bijdragen	€ 316.548	€ 236.381	€ 229.052
Risico's	De ODA benoemt achttien risico's waarvan twaalf gekwantificeerd zijn naar kans en financieel effect. De benodigde weerstandscapaciteit is € 106.000 en de beschikbare weerstandscapaciteit € 160.000. De ratio weerstandsvermogen is dus 1,5 is ruim voldoende (2016: 0,92 is matig). Door diverse oorzaken kan het volume van door de gemeente af te nemen / afgenomen producten/diensten van de ODA groter uitvallen dan ingeschat. Hierdoor ontstaat bij de huidige outputfinanciering het risico van (achteraf) bijbetalen door de gemeente.		

Reinigingsdienst de Liemers gevestigd te Zevenaar			
Financieel belang	De kosten van de RDL worden toegerekend op basis van nacalculatie. De kosten in de begroting vormen de basis voor de voorschotten die de gemeenten Montferland en Zevenaar betalen, de uiteindelijke afrekening volgt op grond van de jaarrekening.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 44.967	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- vreemd vermogen ²	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage totaal	€ 1.200.645	€ 1.261.976	€ 1.276.835
Risico's	De RDL is een puur uitvoerende regeling. De lasten en baten zijn daardoor zeer nauwkeurig te ramen en vast te stellen. Een exploitatieoverschot of – tekort wordt verrekend met de deelnemende gemeenten. De regeling beschikt daarom niet over een algemene reserve.		

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen			
Financieel belang	De kosten worden jaarlijks verdeeld:		
	<ul style="list-style-type: none"> • Organisatie o.b.v. van aantal inwoners met een drempelbedrag van € 5.000 per deelnemer • Regiecentrale, vraagafhankelijk vervoer o.b.v. gebruik en route gebonden vervoer een vaste vergoeding en o.b.v. gebruik • Vervoer o.b.v. gebruik 		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
	Nog niet beschikbaar	Nog niet beschikbaar	Nog niet beschikbaar
- saldo van baten en lasten			
- gerealiseerd resultaat			
- eigen vermogen			
- vreemd vermogen			
- oordeel accountant			
- bijdrage totaal	€ 92.804	€ 222.730	€ 223.000
Risico's	De afbouw van de provinciale subsidie gaat sneller dan de verlaging van kosten door samenwerking binnen de vervoersorganisatie. De discussie over de verdeelsleutel van de kosten en het ontbreken van ervaringsgegevens van het volledige vervoerpakket veroorzaken een gebrek aan inzicht in de feitelijk kosten en de ontwikkeling daarvan.		

² De vaste activa van de RDL is gefinancierd via de gemeente Zevenaar. De boekwaarde bedraagt ultimo 2016 circa € 1.623.000.

GGD Noord- en Oost-Gelderland gevestigd te Apeldoorn			
Financieel belang	De indeling van de GGD-taken is: A. Wettelijke GGD-taken B. Wettelijke gemeentelijke taken C. Autonome gemeentelijke taken D. Externe taken De gemeentelijke bijdrage voor de A- en B-taken wordt berekend op basis van een bedrag per inwoner. De C-taken worden aan de gemeente doorberekend op basis van het aantal geleverde producten/diensten tegen de kostprijs. De D-taken worden doorberekend aan de externe opdrachtgevers.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	- € 123.000	- € 24.000	€ 0
- gerealiseerd resultaat	- € 53.000	- € 24.000	€ 0
- eigen vermogen	€ 2.878.000	€ 2.081.000	€ 2.081.000
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	Goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per inwoner	€ 12,75 ³	Publieke GZ € 7,12 JGZ € 6,90 € 14,02	Publieke GZ € 7,18 JGZ € 6,89 € 14,07
- idem totaal	€ 448.460	€ 494.822	€ 496.420
Risico's	<ul style="list-style-type: none"> - De GGD werkt (volgens afspraak) met een vuistregel. De benodigde buffer (capaciteit) om risico's op te vangen wordt geschat op een vast % van de omzet. Uit deze rekensom komt € 1.743.000 - Beschikbaar is € 1.648.000 zodat de ratio weerstandsvermogen 0,95 is. Dit lijkt daardoor redelijk, niet meer dan nodig is. - Opgemerkt moet worden dat van de basisproducten 50% van de benodigde weerstandscapaciteit aangehouden moet worden bij de gemeenten (samen € 278.000). - Vanaf 1 januari 2017 neemt de gemeente Apeldoorn de jeugdgezondheidszorg niet meer af. Directe risico's zijn op basis van afspraken voor de overige gemeenten afgedekt. Desondanks heeft een schaalverkleining negatieve effecten op de bedrijfsvoering. 		

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers gevestigd te Doetinchem			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is op basis van het aantal meters overgedragen archief. De bijdrage voor de jaren 2015 tot en met 2018 is bepaald op € 115,00 per meter per jaar. Voor Montferland betekent dit afgerond 1.392 meter namelijk: <ul style="list-style-type: none"> - in beheer 753,630 m - collectie 38,609 m - over te brengen 600,000 m 		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	- € 19.422	- € 9.172	- € 20.604
- gerealiseerd resultaat	- € 11.793	- € 9.172	- € 20.604
- eigen vermogen	€ 121.584	€ 96.630	€ 87.458
- vreemd vermogen	€ 436.445	€ 412.000	€ 387.000
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per meter archief (= inclusief omzetbelasting)	€ 115,00	€ 115,00	€ 115,00
- idem totaal (exclusief compensabele omzetbelasting)	€ 150.204	€ 150.000	€ 150.000
Risico's	Een buffer van 10% van de omzet wordt noodzakelijk geacht. Uit de jaarrekening 2016 blijkt dat de deze buffer voor 81% gerealiseerd is. De risico's zijn overigens redelijk beperkt. Ze hebben vooral betrekking op autonome ontwikkelingen van de salarislasten.		

³ Inclusief de uitkering uit de bestemmingsreserve ontwikkelkosten GGD van € 797.000 in totaal (is € 0,9781 per inwoner).

Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers gevestigd te Zevenaar			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is afhankelijk van het aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs dat in gemeente, voor wat betreft het voortgezet onderwijs, is gehuisvest op de teldatum 1 oktober van het voorgaande kalenderjaar. Jaarlijks wordt bij de begroting het aantal leerlingen voor het begrotingsjaar vastgesteld. Daarbij wordt de weging van de soort voortgezet onderwijs in acht genomen. Onder weging wordt verstaan de factor die het Rijk hanteert bij de berekening van de vergoeding per leerling voor huisvestingslasten in de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds.		
	Jaarrekening 2015	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	-	-	-
- vreemd vermogen	-	-	-
- oordeel accountant	goedkeurend		
- bijdrage aan	€ 438.135	€ 437.138	€ 440.301
Risico's	De verrekening van de werkelijke kosten met de door de afzonderlijke gemeenten Montferland, Duiven en Zevenaar verschuldigde bijdragen aan de gemeenschappelijke regeling geschiedt via de centraal aangehouden "egalisatiereserve huisvesting VO" bij de gemeente Zevenaar.		

Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland gevestigd te Apeldoorn			
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen vanaf het jaar 2016 bij op basis van het nieuw ontwikkelde verdeelmodel met een overgangperiode van vier jaren. Het aandeel van Montferland is 2018 4,07%, 2019 4,12%, 2020 4,17% en 2021 4,22%		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	- € 4.932.755	- € 25.000	€ 0
- gerealiseerd resultaat	- € 211.500	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 1.597.331	€ 1.386.000	€ 1.386.000
- vreemd vermogen	€ 32.569.466	€ 37.003.000	€ 38.436.000
- oordeel accountant	Nog niet beschikbaar	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage	€ 1.663.328	€ 1.576.725	€ 1.604.991
Risico's	Op dit moment is landelijk beleid in ontwikkeling over 'arbeidshygiëne van brandweerlieden'. Naar verwachting komt er een nieuwe brancherichtlijn en moeten nieuwe taken en materialen worden ingevoerd. Deze ontwikkelingen brengen onvermijdelijke verplichtingen met zich mee, die op dit moment niet inzichtelijk zijn. In het land worden bedragen genoemd tussen € 800.000 en € 3,5 miljoen per veiligheidsregio.		

Laborijn gevestigd te Doetinchem			
Financieel belang	De uitvoeringslasten worden op basis van twee verdeelsleutels doorberekend n.l.:		
	1. sociale werkvoorziening (Wsw) voor alle vier gemeenten: op basis van het aantal Wsw'ers in fte per gemeente, 2. niet-Wsw activiteiten voor Aalten, Doetinchem en Oude IJsselstreek: <ul style="list-style-type: none"> • 50% op basis van aantal personen dat een uitkering ontvangt uit de gemeente en • 50% op basis van het aantal inwoners uit de gemeente. De rijkssubsidie sociale werkvoorziening die de gemeente ontvangt wordt aan Laborijn doorbetaald op basis van de in dienst zijnde Wsw'ers uit de gemeente.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	- € 183.000	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 342.000	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 6.191.000	n.v.t.	n.v.t.
- vreemd vermogen	€ 1.172.000	n.v.t.	n.v.t.
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- dekkingstekort uitvoeringslasten	€ 0	€ 0	€ 62.400
- doorbetaling rijkssubsidie	€ 4.331.720	€ 4.173.591	€ 3.750.000
Risico's	Laborijn voert meer taken uit voor de andere gemeenten dan de sociale werkvoorzieningen waaraan de gemeente Montferland in deelneemt. Een uitsplitsing van de bedrijfsvoering en financiële administratie en beheer sociale werkvoorziening en overige is daardoor niet meer mogelijk. Wij kunnen niet beoordelen in hoeverre de kosten van de bedrijfsvoering t.b.v. de sociale werkvoorziening rechtmatig, doelmatig en doeltreffend zijn. De risico's kunnen daardoor ook alleen in totaliteit beschouwd worden. In 2017 wordt een uitgebreide risico-inventarisatie uitgevoerd. Vooralnog zijn er negen risico's geduid met een financieel omvang van circa € 3,3 miljoen. Maar zoals al aangegeven is deze omvang arbitrair. De reserve bedrijfsrisico is ultimo 2016 € 3,9 miljoen. De rijksbijdrage sociale werkvoorziening (onderdeel Participatiewet) wordt afgebouwd naar € 22.700 per SE in 2021. Dit betekent een oplopend negatief subsidieresultaat.		

Stadsbank Oost Nederland gevestigd te Enschede			
Financieel belang	De gemeente betaald vanaf 1 januari 2016 aan de Stadsbank naar rato van de afgenomen dienstverlening (75%) en het aantal huishoudens (25%).		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	- € 192.500	€ 3.100	€ 2.100
- gerealiseerd resultaat	- € 5.700	€ 0	-
- eigen vermogen	€ 1.704.000	€ 1.538.400	€ 1.540.500
- vreemd vermogen	€ 3.102.700		
- oordeel accountant	Goedkeurend		
- bijdrage:			
standaard dienstverlening	€ 152.372	€ 170.950	€ 168.103
bestaanskosten	€ 132.665	€ 127.020	€ 132.130
additionele dienstverlening	€ 3.314	€ 1.167	€ 1.596
totaal	€ 288.341	€ 299.137	€ 301.829
Risico's	De weerstandscapaciteit is ultimo 2018 € 1,5 miljoen en hetgeen afgezet tegen de in risicoanalyse 2016 opgenomen risico's is de ratio weerstandsvermogen dan 1,39. Bepaald is dat de ratio een waarde moet hebben in de bandbreedte van 1,0 en 1,4 en is dus voldoende.		

Stadsbank Oost Nederland

Vennootschappen en coöperaties

Alliander gevestigd te Arnhem			
Financiën	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016	Begroting 2018
- aandelen			
o aantal	491.120 =0,36%	491.120 =0,36%	491.120 =0,36%
o waarde	€ 5,00	€ 5,00	€ 5,00
- jaarresultaat	€ 234.800.000	€ 282.000.000	
- dividenduitkering			
o per aandeel	€ 0,62	€ 0,759	€ 0,50
o totaal	€ 305.166	€ 372.662	€ 250.000
- eigen vermogen	€ 3.687.000.000	€ 3.864.000.000	-
- vreemd vermogen	€ 2.970.000.000	€ 3.308.000.000	-
- solvabiliteit	56%	58%	-

Vitens gevestigd te Zwolle			
Financiën	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016	Begroting 2018
- aandelen			
o aantal	34.716 =0,601%	34.716 =0,601%	34.716 =0,601%
o waarde	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
- jaarresultaat	€ 55.400.000	€ 48.500.000	
- dividenduitkering			
o per aandeel	€ 3,83	€ 3,36	€ 1,20
o totaal	€ 132.962	€ 116.646	€ 42.000
- eigen vermogen	€ 471.700.000	€ 489.100.000	
- vreemd vermogen	€ 1.026.000.000	€ 1.048.500.000	
- solvabiliteit	27,5%	28,1%	

Bank Nederlandse Gemeenten gevestigd te Den Haag			
Financiën	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016	Begroting 2018
- aandelen			
o aantal	19.756 =0,035%	19.756 =0,035%	19.756 =0,035%
o waarde	€ 2,50	€ 2,50	€ 2,50
- jaarresultaat	€ 226.000.000	€ 369.000.000	
- dividenduitkering			
o per aandeel	€ 1,02	€ 1,64	€ 1,25
o totaal	€ 20.151	€ 32.400	€ 25.000
- eigen vermogen ⁴	€ 3.739.000.000	€ 3.753.000.000	
- vreemd vermogen	€ 145.348.000.000	€ 149.514.000.000	
- solvabiliteit ⁵	27%	32%	

Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (coöperatie u.a.)			
Financieel belang	De gemeente heeft een startkapitaal ingebracht van € 105.000 in een periode van vijf jaren (2012 tot en met 2016).		
	Jaarverslag 2014	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016
- jaarresultaat	- € 247.732	- € 245.698	- € 115.588
- eigen vermogen	€ 387.414	€ 228.944	€ 126.783
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	goedkeurend	goedkeurend	goedkeurend

N.V. Cultureel Centrum Amphion te Doetinchem			
Financiën	Jaarrekening 2014	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016
- aandelen			
o aantal	22	22	22
o waarde	€ 450	€ 450	€ 450
- jaarresultaat	- € 176.185	- € 57.534	€ 55.792
- eigen vermogen	€ 466.835	€ 409.309	€ 465.101
- vreemd vermogen	€ 17.634.021	€ 51.116	€ 36.414

⁴ Eigen vermogen exclusief hybride kapitaal

⁵ Tier 1-ratio (conform de Basel II regelgeving).

Stichtingen en verenigingen

Stichting Achterhoek Toerisme			
Financiën	Jaarrekening 2014	Jaarrekening 2015	Begroting 2018
- jaarresultaat	€ 225.640	€ 336.820	
- eigen vermogen	€ 342.666	€ 342.666	
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	
- controleverklaring	goedkeurend	goedkeurend	

Overig

Samenwerkingsovereenkomst Rekenkamercommissie Berkelland, Bronckhorst, Lochem en Montferland			
Financieel belang	De gemeentelijke bijdrage wordt berekend op basis van een bedrag per inwoner.		
	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Begroting 2018
- bijdrage per inwoner	€ 0,90	€ 0,90	€ 0,90*
*overeenkomst loopt op 1-1-2018 af; KTD 2014: budget beperken tot € 10.000			
- totale bijdrage	€ 31.617	€ 31.650	€ 31.815
- jaarresultaat	- € 4.710	- € 41.761	€ 0

Samenwerkingsovereenkomst bedrijventerreinen West Achterhoek			
Financieel belang	De gemeenten zijn verantwoordelijk en dragen financiële risico's bij een negatieve grondexploitatie na verevening tussen RBT en EBT volgens de verdeelsleutel:		
	<ul style="list-style-type: none"> • Doetinchem 35% • Montferland 25% • Oude IJsselstreek 20% • Bronckhorst 20% 		
	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Begroting 2018
- verwacht verlies A18 Bedrijventerrein Doetinchem	€ 7.372.000	€ 7.960.000	€ 7.960.000
- storting in verliesvoorziening A18 Bedrijventerrein (25%)	€ 1.843.000	€ 1.990.000	€ 1.990.000

F. Grondbeleid

1. Missie

We willen een efficiënt en rechtvaardig verloop van activiteiten op de grondmarkt bereiken, met het oog op het realiseren van publieke doelstellingen als bevordering van het maatschappelijk gewenst ruimtegebruik, het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten bij gebiedsontwikkeling en het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt.

2. Context en achtergronden

Gemeentelijk grondbeleid

De hoofdlijnen van het grondbeleid zijn vastgesteld in de Nota Grondbeleid 2011.

In deze nota wordt nader ingegaan op:

- een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
- een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
- een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- een onderbouwing van de winstneming;
- de beleidsuitgangspunten betreffende de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's voor de grondzaken.

Het grondbeleid heeft een grote invloed op en een samenhang met de realisatie van de programma's (2) Wonen, (3) Beheer leefomgeving, (4) Economie en toerisme, (5) Leefbaarheid, veiligheid en cultuur en (7) Jeugd en onderwijs. De geformuleerde ambities vertalen zich vaak in een vraag naar ruimte en daarmee dus ook naar een vraag over de verdeling van gronden.

De besluitvorming over ontwikkelingslocaties vindt daarom plaats op basis van de overwegingen: Een belangrijk uitgangspunt is dat de gemeente afhankelijk van de financiële risico's en eigendomsverhoudingen voor een actief of een faciliterend grondinstrument kiest. Zo zal op uitbreidingslocaties bij voorkeur een actief beleid worden gevoerd. Voor herstructurerings- en inbreidingslocaties zal meer gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden, die de Wet ruimtelijke ordening en de daarop gebaseerde Grondexploitatiewet te bieden heeft. De gemeente zal in die gevallen over het algemeen een (actieve) faciliterende insteek kiezen en de kaders stellen. Uitgangspunt is dat de kosten moeten kunnen worden verhaald. Waar noodzakelijk kan de gemeente binnen de beschikbare financiële bandbreedte een bijdrage leveren.

Daarnaast heeft het grondbeleid een grote financiële impact. Het gaat in het grondbeleid om grote belangen en grote hoeveelheden geld. De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's zijn van belang voor de algemene financiële positie van de gemeente.

- wat wil de gemeente bereiken?
- kunnen de beoogde doelen gehaald worden?
- wat kan de gemeente financieel en organisatorisch aan?
- hoeveel risico kan en mag de gemeente lopen in relatie tot het weerstandsvermogen?
- over welke grondposities beschikt de gemeente en over welke posities kan de gemeente beschikken?

Planning & control grondexploitatie

Gebiedsontwikkeling en het voeren van een grondexploitatie gaat in fasen en heeft een (door)looptijd van meerdere jaren. Het past daardoor niet goed in de jaarlijkse budgetcyclus. Gelet op de grote financiële impact is planning & control binnen de grondexploitatie essentieel. In verband hiermee zijn in zowel de nota Grondbeleid 2011 als het Budgetkader College de volgende afspraken gemaakt:

1. De gemeenteraad stelt voor aanvang van de realisatiefase van een plan de opzet van de grondexploitatie vast en stelt dan tevens de benodigde kredieten / budgetten voor de uitvoering van het plan beschikbaar.
2. De vastgestelde grondexploitaties worden jaarlijks geactualiseerd en verwerkt in de jaarrekening. Door het vaststellen van de jaarrekening, stelt de raad ook de (herziene) exploitatieopzetten vast evenals de eventuele bijstelling van de kredieten / budgetten grondexploitatie.

3. Voor het in ontwikkeling nemen van gronden is in de jaarbegroting een budget voor voorbereidingskosten opgenomen.
4. Het college kan strategische grondaankopen doen. Hiertoe is een jaarbudget van € 500.000 opgenomen in de begroting.
5. Met in achtneming van de budgethoudersregeling wijst het college op basis van de (herziene) grondexploitaties de jaarbudgetten toe aan de budgethouders binnen de door de raad gestelde budgettaire kaders.
6. Binnen de grondexploitatie wordt actief risicomanagement gevoerd door:
 - de uitgangspunten van de planexploitatie continu te monitoren en zo nodig voorstellen tot bijstelling te doen;
 - risicobeheersing standaard onderwerp van gesprek te maken bij projectgroepoverleg;
 - de onderdelen van de planontwikkeling realistisch in te schatten;
 - activiteiten in het planontwikkelingsproces te toetsen aan vastgestelde financiële kaders en het planresultaat te toetsen aan de mogelijkheden en onmogelijkheden met betrekking tot het weerstandsvermogen van de gemeente.

Grondprijsbeleid

De gemeente Montferland past marktconforme uitgifteprijsen toe. In de programmabegroting wordt jaarlijks een voorstel gedaan de uitgifteprijsen aan te passen en vast te stellen voor de lopende exploitaties.

De vergelijkingsmethode (vaste prijs per m²) geldt in principe voor grondgebonden woningen en bedrijventerreinen. Voor woningbouw wordt onderscheid gemaakt in sociale / betaalbare woningbouw en overige woningen. Bij stapelbouw (woningbouw en commerciële ruimten) wordt de grondprijs situationeel bepaald met gebruikmaking van de residuele methode c.q. grondquote.

Bij nieuwe exploitaties worden eventuele afwijkende uitgifteprijsen ter vaststelling aan u voorgesteld. Hierbij kunnen de prijsmethodieken en prijsdifferentiaties aan de orde komen (te denken valt aan ligging, oppervlakte, bestemming en andere waardebepalende factoren). De afgelopen jaren is bij twee in exploitatie genomen complexen, Loilseveld (inmiddels afgerond) en Kerkwijk, deze afwijkende methodiek toegepast.

De uitgifteprijsen per m² met prijspeil 2016 en exclusief belastingen zijn:

Woningbouw vast (sociaal)	€ 175,00	(was € 175,00)
Woningbouw vast (overig)	€ 231,00	(was € 231,00)
Woningbouw gedifferentieerd (Kerkwijk)	€ 251,50	(was € 251,50)
Bedrijventerrein (Matjeskolk)	€ 105,00	(was € 129,00)
Bedrijventerrein (EBT)	€ 124,00	(was € 129,00)
Bedrijventerrein (DocksNLD)	€ 125,00	(was € 125,00)

Winst- en verliesneming

Bij de jaarrekening wordt de grondexploitatie per complex geactualiseerd en - indien van toepassing - worden de ramingen van de nog te verwachten lasten en baten evenals de geprognosticeerde winsten of verliezen bijgesteld. Verliezen worden verantwoord op het moment dat deze voorzienbaar en onafwendbaar zijn. Er wordt dan per balansdatum een voorziening 'verlies' gevormd. Winsten worden eerst genomen en verantwoord als ze zijn gerealiseerd.

Tussentijdse winstneming is alleen aan de orde indien voldaan wordt aan de volgende drie randvoorwaarden, namelijk:

- er is een betrouwbare en actuele kostprijscalculatie voorhanden;
- de opbrengsten zijn voldoende zeker (er vinden geen belangrijke verkopen meer plaats);
- de nog te maken kosten en risico's zijn goed in te schatten.

Weerstandsvermogen

Ten behoeve van de grondexploitaties zijn twee reserves gevormd:

- de reserve grondexploitatie, die wordt gevoed door de gerealiseerde winsten van de complexen en kent een ondergrens van € 1 mln. en een bovengrens van € 3 mln.;
- de reserve Masterplan, die dient ter (gedeeltelijke) dekking van het tekort van het Masterplan Centrum 's-Heerenberg.

Binnen de algemene reserve zijn middelen geormerkt, die kunnen dienen als buffer voor het opvangen van risico's. De risico's in de grondexploitatie moeten, indien het saldo van de reserve grondexploitatie onvoldoende is, mede hieruit gedekt worden (naast alle andere financiële risico's, zie ook paragraaf A Weerstandsvermogen).

Indien een grondexploitatie een tekort laat zien, hebben wij besloten hierop een uitzondering te maken door af te zien van een toevoeging aan deze reserve.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma 2014 - 2018
- Nota Grondbeleid 2011
- Budgetkader College
- Nota reserves en voorzieningen 2015
- De structuurvisie Montferland
- De structuurvisie Didam
- Het Masterplan Centrum 's-Heerenberg
- Het Masterplan Centrum Didam
- De vigerende bestemmingsplannen

4. Doelstellingen

Het grondbeleid is geen doel op zich. Het is een instrument om andere gemeentelijke beleidsvelden (programma's) te ondersteunen. Binnen de kaders van het gemeentelijk grondbeleid moeten op economisch verantwoorde wijze onroerende zaken worden beheerd en (nieuwe) bouwlocaties worden (her)ontwikkeld. En wel op een zodanige manier dat ruimtelijk beleid en sectoraal beleid op het gebied van wonen, werken en recreëren kunnen worden gerealiseerd.

5. Ontwikkelingen

Economische situatie en meerjarenperspectief

De financiële crisis en de economische recessie zijn achter de rug. Sinds 2015 is een nadrukkelijk tendens waarneembaar van toegenomen interesse in woning- en bedrijfskavels. Geconcludeerd kan worden dat op hoofdlijnen de uitgifte van kavels conform planning verloopt. In de complexen waar de gronduitgifte achter blijft op de prognose zijn als gevolg van een lage rentestand de gevolgen beheersbaar.

De hiervoor genoemde effecten zijn in de begroting 2018 en het meerjarenperspectief 2018-2021 verwerkt. Geconcludeerd kan worden dat per saldo de winstverwachtingen conform planning verlopen. Het totaal van de verwachte exploitatieresultaten wordt in de begroting 2018 geprognosticeerd op: € 20.673 mln. (overzicht verwachte exploitatieresultaten / uitgebreide toelichting) - € 10,834 mln. (P.840 DocksNLD verevening met A18 Bedrijvenpark te Doetinchem, conform SOK) is € 9.839 mln.

Masterplan 's-Heerenberg

Het Masterplan is een in 2003 vastgestelde toekomstvisie voor het centrum van 's-Heerenberg en directe omgeving. Het plan beoogt de sterke kanten van 's-Heerenberg verder te ontwikkelen, de kansen te benutten en de zwakke kanten om te zetten in sterke kanten. Dit willen we doen door het centrum een impuls te geven en verschillende potentiële inbreidingslocaties voor woningbouw te ontwikkelen.

Het Masterplan onderscheidt negen deelgebieden:

1. Historisch Centrum;
2. Stadshart (het Stadsplein);
3. Kernwinkelgebied (Zeddamseweg, Molenpoortpassage en Molenpoortstraat);
4. De Strip (Klinkerstraat);
5. Parkrand (Plantsoensingel-Zuid);
6. De Poort (Emmerikseweg ter hoogte van het voormalig klooster);
7. Stadspark;
8. Gouden Handen (fase 4: voormalig tuincentrum);
9. Zuidelijke entree (Emmerikseweg tot aan de grens);

Elk deelgebied kent zijn specifieke problematiek en mogelijkheden, die samengebracht zijn in een integrale visie. Inmiddels is het merendeel van het Masterplan tot uitvoer gekomen en resteren nog slechts enkele locaties.

Onderhanden werk / in exploitatie genomen gronden (IEGG)

Hieronder wordt ingegaan op in exploitatie genomen gronden gesplitst in woongebieden (inclusief Masterplan 's-Heerenberg waar nog twee complexen resteren) en bedrijventerreinen. De prognoses zijn per complex gespecificeerd in de tabellen 1 en 2 van hoofdstuk 6 Financiële bijlagen grondexploitatie.

Woongebieden

In 2018 zijn naar verwachting 13 complexen voor woningbouw actief, inclusief de twee nog resterende complexen behorende tot het Masterplan Centrum 's-Heerenberg. Voor de complexen die een afronding kennen in 2018 wordt een batig saldo verwacht van € 1,005 mln. In tabel 1 in de kolom 'mutaties reserves' is exact te zien bij welk complex welk resultaat wordt verwacht. Voor de complexen die een looptijd hebben tot na 2018 wordt per saldo een batig saldo verwacht van € 1,867 mln. In tabel 1 in de kolom 'verwacht resultaat' is exact te zien bij welk complex welk resultaat wordt verwacht.

Hieronder lichten we van een aantal complexen enkele specifieke financiële risico's toe:

- **Zinderberg-Kilder:** Aanvankelijk is deze locatie ontwikkeld in het kader van de Ruimte voor Ruimte-regeling. Ten gevolge van de kredietcrisis was geen belangstelling voor deze grote kavels t.b.v. vrijstaande woningen. De Stadsregio en de provincie zijn akkoord gegaan met een aanpassing van het aanvankelijke bouwplan. Door deze omzetting kunnen 17 woningen worden gerealiseerd (12 twee-onder-een kapwoningen en 5 vrijstaande woningen). Tot en met 2017 zijn 11 kavels verkocht. In 2016 is het plangebied woonrijp gemaakt. Het woonrijp maken is duurder uitgevallen dan geraamd. De voornaamste reden hiervan is een fasering in drie fasen. Tevens zijn er extra maatregelen getroffen voor de wateropvang en zijn er extra kosten gemaakt in het kader van het bouw- en woonrijp maken door de langere uitgifte-/realisatieperiode. In de voorziening 'verlies Zinderberg' is t/m 2016 € 252.000 gestort.
- **Kerkwijk-Didam:** Vanwege de kredietcrisis loopt de ontwikkeling langer dan aanvankelijk verwacht. Thans wordt uitgegaan van een looptijd tot en met 2026. Ter dekking van de nadelige financiële effecten (in hoofdzaak toename rentelasten) is bij het vaststellen van de programmabegroting 2013 besloten de toevoeging van € 500.000 aan de reserve zuidelijke randweg achterwege te laten en in ons college van 17-02-2015 is besloten af te zien van de opslag voor bovenwijkse voorzieningen m.i.v. 2015. Sinds geruime tijd bestaat er een verschil van inzicht tussen een ontwikkelaar en de gemeente ten aanzien van de lezing van de gesloten bouwclaim overeenkomst. Het gevolg is een vertraging in de afgesproken uitgifte. Juridische stappen zijn ingang gezet. Daarnaast zijn gesprekken opgestart met welwillende partijen om een vervolgslag in de ontwikkeling van Kerkwijk te maken.

Hierbij is contact geweest m.b.t. het realiseren van (betaalbare) woningen in de (nieuwe) fasen 3 en 4. Voor de ontwikkeling van 20 woningen in fase 4 zijn aanvullende afspraken gemaakt met één van deze marktpartijen. Deze marktpartij start medio 2016 met de verkoop van 20 woningen. Zodra 14 van de 20 woningen zijn verkocht zal de gemeente starten met het bouwrijp maken. Met een andere marktpartij zijn ook gesprekken gaande voor de realisatie van 20 woningen in de vierde fase.

Masterplan 's-Heerenberg

De verwachte meerjarige resultaten zijn in tabel 2 weergegeven. In het Masterplan gebied zijn nog twee grondexploitaties actief. Dit betreft Emmerikseweg die thans in de verkoop is en Stadspark noord. Deze laatst genoemde ontwikkeling zal naar verwachting in 2017 in ontwikkeling worden genomen waarna de gronduitgifte volgt in 2018. Het risico is hier aanwezig dat vanwege de hindercontour van garage Nijland er minder grondopbrengst zal zijn.

De actuele (mogelijke) risico's zijn:

- **Stadspark:** voor het noordelijk deel is de hoogte van de gronddekking onzeker.

Bedrijventerreinen

Er zijn 3 complexen actief. De winstverwachting is circa € 17,145 mln. inclusief € 10,835 mln. P.840/DocksNLD.

- **Matjeskolk:** vanaf 2015 heeft zich een aantal geïnteresseerden gemeld voor Matjeskolk. Met deze geïnteresseerden wordt contact onderhouden om te bezien of een afname van grond mogelijk is. Indien de afname van grond echter achterwege blijft zal de rentelast oplopen als gevolg van de aanwezige boekwaarde van ruim 0,8 mln.
- **EBT:** vanaf 2015 is nadrukkelijk een tendens waargenomen van een toegenomen interesse in bedrijfskavels. Nadat in 2015 twee percelen zijn verkocht met een totale omvang van 2.540m² is medio 2017 een perceel verkocht van circa 2.700 m². Vanwege de beperkte lasten in combinatie met de lage boekwaarde zijn er geen risico's aanwezig.
- **DocksNLD:** het economische klimaat is voor wat betreft grootschalige logistiek gunstig gezind. In 2016 is aan twee partijen grond verkocht met een omvang van respectievelijk circa 6,4 hectare en circa 4,3 hectare. Aan deze partijen is ook de aangrenzende grond van respectievelijk circa 3,8 hectare en circa 6,2 hectare in optie uitgegeven. Aan een derde partij is in een eerder stadium circa 5 hectare in optie uitgegeven.

Nadat medio 2016 was gestart met de bouw van het eerste distributiecentrum (DC) is rond de jaarwisseling het DC in gebruik genomen. Met de bouw van het 2e DC is in het derde kwartaal 2016 gestart met in september 2017 de formele feestelijke opening. Op reguliere basis wordt in overleg getreden met de optiehouders om te bezien of een vervolg fase (eerder dan overeen gekomen) aan de orde is.

Het risico van een oplopende boekwaarde als gevolg van toename rentelasten, apparaatskosten en plankosten derden is beperkt aanwezig vanwege de relatief gezien beperkte omvang van de boekwaarde in combinatie met de aanwezige opties. Indien immers één van de opties wordt gelicht en dan ontstaat een positief saldo.

A18 bedrijvenpark

Voor het bedrijventerrein A18 bedrijvenpark blijft de geprognosticeerde verkoop jaren op rij achter. Er is in 2016 slechts 0,36 ha verkocht van de geraamde 3 ha. Om de veranderende omstandigheden het hoofd te bieden en de grondexploitatie van het A18 Bedrijvenpark toekomst besteding te maken, is door de Stuurgroep West Achterhoek, een aantal maatregelen opgesteld. Op 26 oktober 2016 is er een gezamenlijke informatieve niet openbare gemeenteradenbijeenkomst geweest waar de Stuurgroep de voorgestelde maatregelen presenteerde. De voorgestelde maatregelen houden kortweg in dat de grondprijs, fasering en rekenrente worden aangepast in de grondexploitatie A18 Bedrijvenpark.

De voorgestelde maatregelen voor de aanpassing van grondexploitatie van het A18 Bedrijvenpark zijn op 16 februari 2017 door de gemeenteraad van Doetinchem vastgesteld (instemming raad Montferland 23 februari 2017). De uitvoering van deze maatregelen hebben tot gevolg dat het verlies van de grex van 7,6 miljoen euro oploopt naar 17,7 miljoen euro. Hier staat tegenover de compensatie door het inzetten van de winst van DocksNLD en een voordeel door projectfinanciering. Hierdoor zal er 'overall' gezien door de samenwerkende partners naast de vigerende voorziening 'slechts' € 0,5 miljoen opgebracht moeten worden. Het aandeel van onze gemeente bedraagt 25%, zijnde € 125.000 euro.

Het voornaamste risico dat aanwezig blijft is het achterwege blijven van de geprognosticeerde gronduitgifte. Nu het totaal aan gronduitgifte van 4 ha. per jaar is bijgesteld in 3 ha. per jaar en de grondprijzen marktconform zijn wordt verondersteld dat de grondexploitatie toekomst bestendig is. Medio 2017 is sprake van een toegenomen interesse in het A18 Bedrijvenpark. Verondersteld wordt dat het target van een uitgifte van 3 ha. minimaal zal worden gehaald.

Verder resteert het risico van het afboeken van de 2e fase. Met inachtneming van de restwaarde en afwikkelingskosten lopen we een totaal risico van € 4,8 mln., aandeel Montferland 25%, zijnde € 1,2 mln.

Prognose van het resultaat

Het verwachte exploitatieverloop van alle complexen wordt aan de reserve grondexploitatie toegevoegd.

In de tijd uitgezet komen de resultaten naar verwachting als volgt beschikbaar:

Meerjarenperspectief:

- in 2018	€ 0,735 mln. V
- in 2019	€ 1,663 mln. V
- in 2020	€ 0,000
- in 2021 e.v. jaren	€ 6,310 mln. V

Totaal excl. DocksNLD € 8,708 mln. V

6. Financiële bijlagen grondexploitatie

Tabel 1: prognose resultaten lopende exploitaties

Complex-nummer:	Omschrijving van de complexen	Lasten en baten t.b.v. begroting 2018						Prognose grondexploitatie				Te verkopen:		
		Balans- / boekwaarde per 1-1-2018	Lasten	Baten	Mutatie reserves	Balans- / boekwaarde op 31-12-2018	Getroffen voorziening	Balans-waarde 31-12-2018	Te maken kosten	Te ontvangen inkomsten	Verwacht resultaat 1)	Looptijd t/m	m2	kavels
	Woongebieden													
P.210	Zinderberg Kilder	545	16	163		398	252	146	8	121	33	2019	2.407	8
P.370	Kerkwijk Didam	4.041	1.067	1.443		3.665		3.665	6.270	10.138	-203	2026	12.966	29
P.430	Trambaan Lengel	290	41	248	-44	39	39					2018	405	1
P.440	Steegseweg Beek	35	97	559		-427		-427	51	624	-1.000	2019	5.820	16 + 10 app.
P.450	Mr.Vermeulenstr. L'beek	288	34	326	4							2018	1.488	7
P.460	Eltenseweg Stokkum	-141	7	77	211							2018	438	2
P.490	Diekmansweide 's-Hberg	-32	35	144	141							2018	622	3
P.500	Roncallischool Zeddam	56	202	271		-14		-14	26	266	-254	2019	2.328	6
P.504	Emmerikseweg	271	6	432	155							2018	1.869	5
P.506	Stadspark Noord	242	10	529	276							2018	n.v.t.	15 app.
P.610	Sportveld Kilder	123	39	158		3		3	30	178	-145	2019	1.920	11
P.620	Hartjenshof Azewijn	-122	35	132		-219		-219	7	86	-298	2019	743	2
P.640	Klimop Polstraat Didam	-278	16		262							2018		
	subtotaal woongebieden	5.318	1.605	4.482	1.005	3.445	291	3.154	6.392	11.413	-1.867		31.006	
	Bedrijventerreinen													
P.810	Euregionaal Bedrijventerrein	-30	10	754		-774		-774	-15	3.170	-3.959	2022	31.643	6
P.830	Matjeskolk L'beek	79	12	478		-388		-388	-49	1.914	-2.351	2022	24.090	9
P.840	DocksNLD	-1.633	355			-1.278		-1.278	982	10.539	-10.835	2021	105.001	4
	subtotaal bedrijventerreinen	-1.584	377	1.232		-2.440		-2.440	918	15.623	-17.145		160.734	
	Totaal wonen en bedrijven	3.734	1.982	5.714	1.005	1.005	291	714	7.310	27.036	-19.012		191.740	

1) Voor een positief resultaat staat een min-teken.

Tabel 2: prognose Masterplan 's-Heerenberg

Resultaat per deelgebied Masterplan-Centrum-'s-Heerenberg		(bedragen x € 1.000)			
complexnummer/omschrijving:		verwachte tekorten/bijdragen in het jaar:			
		2017	2018	2019	2020 e.v. jaren
	stand reserve per 01-01:	206	62		
	bespaarde rente	10			
	coalitieakkoord 2010-2014				
	1/Historisch Centrum				
P.502/	4/De Strip:				
P.503	Klinkerstr./loc.4a+4b				
P.505	4/De Strip: Klinkerstr./loc.1	0			
	5/Parkrand				
	6/De Poort	12	138		
	herinrichting openbaar gebied	-166			
P.506	7/Stadspark Zuid				
P.506	7/Stadspark Noord		276		
P.504	9/Emmerikseweg		155		
137320	werkbudget				
	revitalisering centrum 's-Heerenberg				
	risico's:				
	7/Stadspark	p.m.			
	stand reserve per 31-12:	62	631	0	0

mogelijk lagere gronddekking Noord

G. Lokale heffingen

Beleid

Het beleid is beschreven in het raadsprogramma 2014-2018 en uitgewerkt in de Kadernota 2018, die op 29 juni 2017 door de raad is vastgesteld.

Tarieven

De belastingverordeningen 2018 liggen op 30 november 2017 aan de gemeenteraad ter vaststelling voor. De berekeningen van de belastingopbrengsten is gebaseerd op de tariefvoorstellen uit deze belastingverordeningen 2018.

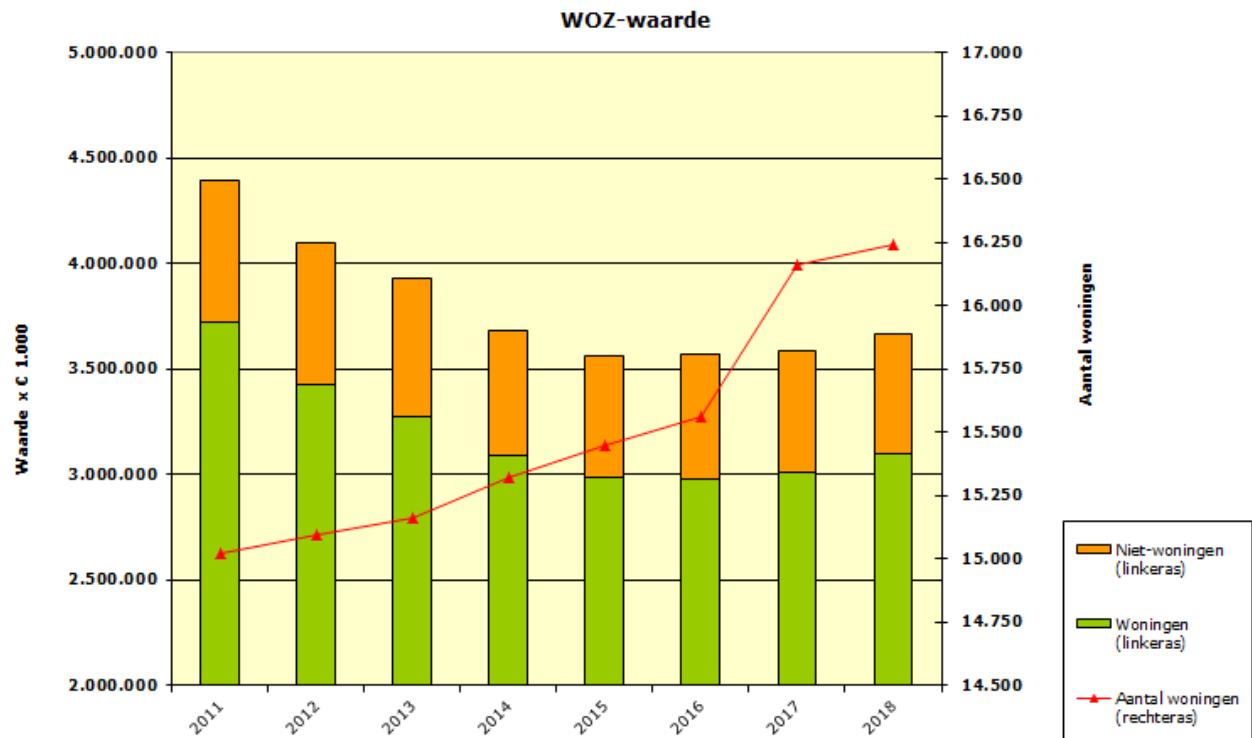
In de Kadernota 2018 zijn de uitgangspunten vastgelegd. Een van de uitgangspunten is een 100% kostendekkend tarief voor de riool- en afvalstoffenheffing. Ingaande 2017 is het Besluit Begroten en Verantwoorden aangepast. Deze aanpassing behelst o.a. het verplicht opnemen van de mate van kostendeckering van de volgende tarieven :

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing
- Marktgeden
- Begraafrechten
- Leges

Ook de wijze van de toe te rekenen kosten van overhead is aangepast. Deze laatste aanpassing zou in de Montferlandse situatie leiden tot een verhoging van de tarieven. Aangezien wij dit een ongewenste ontwikkelingen vinden is de conclusie dat het uitgangspunt van 100% niet wordt gerealiseerd.

Onroerende zaakbelastingen

De tarieven voor 2018 worden berekend aan de hand van de nieuwe vastgestelde waarde naar peildatum 1 januari 2017. Deze nieuwe waarde zal in februari 2018 vermeld worden op het gecombineerde aanslagbiljet. Naar huidige inzichten zal de gemiddelde vastgestelde waarde bij de woningen 3,5% hoger zijn dan op de vorige peildatum, bij de niet-woningen is de gemiddelde waarde ongewijzigd. Het verloop van de WOZ-waarde (en het aantal woningen) over de jaren is als volgt.

Tarieven 2018		
Eigendom woningen, % van de WOZ-waarde	0,1460%	(was 0,1489%)
Eigendom niet-woningen, % van de WOZ-waarde	0,2119%	(was 0,2076%)
Gebruik niet-woningen, % van de WOZ-waarde	0,1708%	(was 0,1673%)

De mutatie in de tarieven dient ter compensatie van de gemiddelde waardestijging met 3,5% (woningen) en bevatten tevens een (gedeeltelijke) inflatiecorrectie (+1%).

De totale opbrengst onroerendezaakbelastingen is geraamd op € 6.523.000 (was € 6.432.000). Dit is inclusief nieuwbouw van woningen en niet-woningen (areaal ontwikkelingen).

Afvalstoffenheffing

Het afval wordt ingezameld en doorberekend volgens het "Diftar-principe". Dat betekent dat naast een vast bedrag tevens een bedrag per lediging in rekening wordt gebracht. Voor de hoogbouwpercelen is het diftarsysteem niet mogelijk, aangezien hiervoor nog geen goed werkend systeem bestaat. De tarieven voor hoogbouw worden vooralsnog gebaseerd op de gezinsgrootte.

In de berekening van de tarieven voor 2018 is rekening gehouden met:

- (Gedeeltelijke) leegstand van 648 objecten;
- Een gemiddeld aantal ledigingen van 17 per jaar (de eerste 6 ledigingen worden niet in rekening gebracht);
- Areaaluitbreiding cf. prognose toename aantal woningen;
- De inkomstenderving wegens kwijtschelding (ca. € 95.000);
- Een bijdrage uit de egalisatiereserve Afvalstoffenheffing (€ 300.000).

Tarieven 2018		
Vast bedrag 280 liter container	€ 125,00	(was € 152,00)
Bedrag per lediging 280 liter container	€ 3,50	(was € 4,00)
Vast bedrag per 180 liter container	€ 118,00	(was € 144,00)
Bedrag per lediging 180 liter container	€ 2,20	(was € 2,50)
Hoogbouw éénpersoonshuishouden	€ 135,00	(was € 165,00)
Hoogbouw meerpersoonshuishouden	€ 147,00	(was € 179,00)

De opbrengst afvalstoffenheffing wordt geraamd op € 2.387.000 (was € 2.606.000).

Kostendekking afvalstoffenheffing	Bedragen x € 1.000	
Directe kosten taakveld		
Kosten	- 2.600	
Inkomsten	599	
Netto directe kosten		- 2.001
Toe te rekenen kosten		
Overhead	-256	
BTW	-432	
Toe te rekenen kosten		- 688
Totale netto kosten		- 2.689
Opbrengst belastingen	2.387	
Overige opbrengsten (bijdrage egalisatiereserve)	300	
Totale opbrengsten		2.687
Dekking		100%

Rioolheffing

Voor de vaststelling van het tarief rioolheffing zijn de volgende elementen van belang:

- de tariefstijging, zoals vastgesteld in het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020 (GRP);
- de verwachte hoeveelheid waterverbruik;
- een areaaluitbreiding;
- de inkomstendering van kwijschelding (€ 115.000).

In het nieuwe GRP 2016-2020 is voor 2018 - 2020 een jaarlijkse verhoging voorzien van 4% (2017: +12%).

Tarief 2018		
Bedrag per kubieke meter waterverbruik	€ 2,21	(was € 2,12)

De totale opbrengst rioolheffing wordt voor 2018 geraamd op € 3.978.000 (was € 3.710.000).

Kostendekking rioolheffing	<i>Bedragen x € 1.000</i>	
Directe kosten taakveld		
Kosten	-3.387	
Inkomsten	12	
Netto directe kosten		- 3.375
Toe te rekenen kosten		
Overhead	-165	
BTW	-438	
Toe te rekenen kosten		- 603
Totale netto kosten		- 3.978
Opbrengst belastingen	3.978	
Overige opbrengsten	-	
Totale opbrengsten		3.978
Dekking		100%

Hondenbelasting

Overeenkomstig de vastgestelde Kadernota 2018 worden de tarieven hondenbelasting in 2018 met 1,6% verhoogd.

Tarieven 2018		
Eerste hond	€ 64,38	(was € 63,37)
Tweede en volgende hond	€ 92,43	(was € 90,97)
Kennel	€ 208,73	(was € 205,44)

De totale opbrengst hondenbelasting wordt voor het jaar 2018 geraamd op € 248.000 (was € 233.000).

Toeristenbelasting

In de gemeente Montferland wordt toeristenbelasting geheven ter zake van het houden van verblijf met overnachten in o.a. recreatiebungalows in bungalowparken / op campings, tegen een vergoe-

ding in welke vorm dan ook, door personen die niet in het persoonsregister van de gemeente zijn opgenomen.

Conform raadsbesluit van 30 juni 2016 wordt met ingang van 2017 een bedrag van € 100.000 structureel beschikbaar gesteld voor (top) sportevenementen. Dit bedrag wordt voor € 70.000 gedekt door de verwachte toename van het aantal overnachtingen. Het tarief blijft ongewijzigd.

Tarief 2018		
Bedrag per overnachting	€ 1,00	(was € 1,00)

De totale opbrengst wordt geraamd op € 345.000.

Reclamebelasting

Voor het centrum Didam is vanaf 2014 een reclamebelasting ingesteld. Alle ondernemers die een reclame uiting hebben worden in de heffing betrokken. Dit zijn ongeveer 110 belastingplichtigen. Per ondernemer wordt een bedrag van € 399,00 (was € 393,00) in rekening gebracht. Het bedrag gaat minus de kosten naar Stichting ondernemersvereniging Didam.

Rechten en leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het door de gemeente verlenen van diensten, bedoeld in deze verordening en de daarbij behorende tarieventabel. In de legesverordening is een limitatieve lijst opgenomen van diensten waarover men leges verschuldigd is. Voor de tarieven van leges is, behoudens de leges voor omgevingsvergunning, een algemene verhoging van 1,6% aangehouden ter compensatie van prijsstijgingen. Voor de leges omgevingsvergunningen wordt ingaande 2010 een degressief "variabel legestartief aanvraag omgevingsvergunning" gehanteerd. In het kader van de Kerntakendiscussie 2010 zijn de tarieven in 2011 verhoogd met ca. 20%. Vanaf 2012 zijn de tarieven niet verder verhoogd. Ook voor 2018 stellen we voor geen verdere verhoging door te voeren.

Kostendekkendheid leges

Op 30 november 2017 liggen de legesverordeningen ter vaststelling voor. In verband met de aanpassingen van de BBV nemen wij ingaande 2017 kostendekkingsoverzichten integraal op in de paragraaf Lokale Heffingen.

Op grond van de huidige wet- en regelgeving en naar aanleiding van jurisprudentie is het niet toegestaan dat de legesopbrengst per titel van de legestabel hoger is dan de kosten van het voortbrengen van de in de leges genoemde dienst.

Kruissubsidiëring in de legesverordening is wel toegestaan. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan: het hoger vaststellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten laag te kunnen houden. Uit het hierna volgende overzicht blijkt dat we aan de criteria voldoen. Het dekkingspercentage van het totaal van de leges bedraagt 88%.

(Bedragen x € 1.000)							
Titel	Hfdst.	Hfdst. Omsch.	Directe lasten	Overhead	Totale lasten	Baten	Kosten dekking
1 Algemene dienstverlening							
	1	Burgerlijke stand	- 35	- 13	- 48	62	
	2	Reisdocumenten	- 578	- 215	- 793	715	
	3	Rijbewijzen	- 137	- 58	- 195	129	
	4	Verstrekingen uit Wet Basisregistratie Personen	- 2	- 1	- 3	12	
	8	Overige publiekszaken	- 25	- 1	- 26	29	
	9	Gemeentearchief	- 1	- 1	- 2	1	
	10	Winkeltijdenwet	- 1	- 1	- 2		
	11	Kansspelen	- 1	- 1	- 2		
	12	Kabels en leidingen	- 29	- 23	- 54	20	
	13	Verkeer en vervoer	- 22	- 11	- 33	20	
	14	Leegstandwet				1	
	15	Diversen	- 6		- 6		
Totaal 1 Algemene dienstverlening			- 839	- 324	- 1.163	1.051	90%
2 Dienstverlening vallend onder Wabo							
	3	Omgevingsvergunning	- 700	- 508	- 1.208	1.251	
	7	Planologische maatregelen zonder activiteiten	- 183	- 119	- 302	92	
	10	In deze titel niet benoemde beschikking	- 3	- 2	- 5	1	
Totaal 2 Dienstverlening vallend onder Wabo			- 885	- 630	- 1.515	1.344	89%
3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn							
	1	Horeca	- 13	- 10	- 24	3	
	2	Organiseren evenementen of markten	- 13	- 11	- 24	2	
Totaal 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn			- 27	- 21	- 48	5	9%
Eindtotaal			- 1.751	- 975	- 2.726	2.400	88%

Hoewel er theoretisch ruimte aanwezig is voor verdere tariefsverhogingen zijn er wettelijke en maatschappelijke begrenzingen aan verdere verhogingen, waardoor het voorstel is om vast te houden aan de huidige mate van kostendekkendheid en geen extra tariefsverhogingen door te voeren.

Marktgelden

In het gebiedsdeel Bergh kennen we een wekelijkse markt. In Didam heeft de gemeente geen bemoeienis met de wekelijkse markt. In Didam worden uitsluitend leges geheven voor de jaarmarkt. De tarieven worden niet verhoogd. De opbrengst marktgelden wordt voor 2018 geraamd op € 32.000 (was € 39.000).

Kostendekking marktgeden	Bedragen x € 1.000	
Directe kosten taakveld		
Kosten	- 37	
Inkomsten	Nvt	
Netto directe kosten		- 37
Toe te rekenen kosten		
Overhead	- 10	
Toe te rekenen kosten		- 10
Totale netto kosten		- 47
Opbrengst belastingen	32	
Overige opbrengsten	-	
Totale opbrengsten		32
Dekking		68%

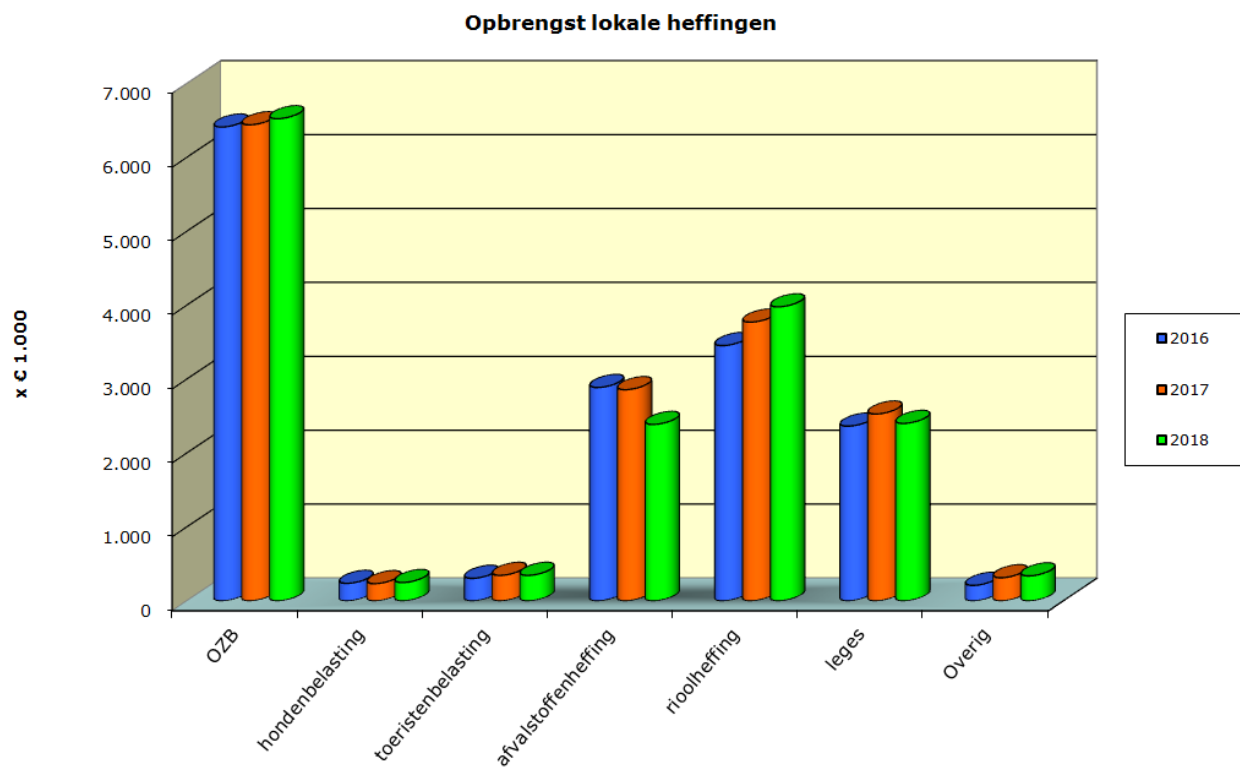
Rechten begraafplaats

Na de herindeling zijn de tarieven voor de begraafplaatsen van voormalig Bergh en Didam gelijkgetrokken. De tarieven voor de lijkbezorgingsrechten zijn niet kostendekkend. In het kader van de Kerntakendiscussie 2010 is daarom besloten tot een trendmatige stijging die uiteindelijk moet leiden tot kostendekkende tarieven. Daarom zijn de tarieven t/m 2015 jaarlijks met 6% verhoogd. Vanaf 2016 vindt een verdere indexering plaats aan de hand van de verwachte inflatie en wel 1,6% voor 2018. In verband met de verwachte hausse aan verlengingen in 2018 zijn de rechten nageoeg kostendekkend.

Kostendeckung rechten begraafplaats	Bedragen x € 1.000	
Directe kosten taakveld		
Kosten	- 181	
Inkomsten	-	
Netto directe kosten		- 181
Toe te rekenen kosten		
Overhead	- 103	
Toe te rekenen kosten		- 103
Totale netto kosten		- 284
Opbrengst belastingen	354	
Overige opbrengsten	-	
Totale opbrengsten		261
Dekking		92%

Opbrengst lokale heffingen

Belastingen, rechten en leges

	Rekening 2016	Raming 2017	Raming 2018
a. Belastingen			
onroerende zaakbelastingen	6.411	6.432	6.523
hondenbelasting	237	233	248
baatbelasting	3	3	3
reclamebelasting	41	42	42
toeristenbelasting	305	345	345
totaal belastingen	6.997	7.055	7.161
b. rechten en leges			
afvalstoffenheffing	2.887	2.606	2.387
rioolheffing	3.454	3.710	3.978
rechten begraafplaats	133	229	260
marktgeden	32	32	32
leges	2.364	2.431	2.400
totaal rechten en leges	8.870	9.008	9.057

Kwijtscheldingsbeleid 2018

Voor het jaar 2018 wordt wederom voorgesteld om uit te gaan van het Rijksbeleid, inclusief een kwijtscheldingsnorm van 100% van het sociaal minimum. Kwijtschelding van hondenbelasting is eveneens uitgesloten omdat het een keuzevrijheid van de bewoner(s) is om een hond aan te schaffen. Vanaf 1 januari 2011 is ook de Diftar (ledigingen) voor kwijtschelding uitgesloten.

De inwoners van de gemeente Montferland met een periodieke WWB-uitkering krijgen tegelijk met de aanslag 2018 een brief waarin vermeld staat dat zij de aanslag niet hoeven te betalen maar dat zij kwijtschelding krijgen. Daarnaast krijgen de inwoners met een A.O.W., W.A.O. of A.N.W.-uitkering, die voorheen al in aanmerking kwamen voor kwijtschelding, eveneens automatisch kwijtschelding.

H. Transitie Sociaal Domein

Inleiding

Op 1 januari 2015 heeft de gemeente een groot aantal nieuwe taken gekregen door de invoering van de Jeugdwet, de uitbreiding van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Participatiewet. De uitvoering van deze nieuwe taken zijn gepaard gegaan met in tijd oplopende bezuinigingsopgaven. De budgetten die beschikbaar zijn gesteld voor deze nieuwe taken zijn gebundeld in één budget voor het sociaal domein. Uit dit budget moet de gemeente de volgende uitgaven bekostigen:

- Uitgaven voor re-integratie/participatie van de gemeentelijke doelgroep (o.a. burgers met een uitkering op basis van de Participatiewet).
- Uitgaven voor werknemers met een lopend SW-dienstverband (groep die voor 1-1-2015 is ingestroomd).
- Uitgaven aan nieuwe taken Wmo 2015 (o.a. individuele- en groepsondersteuning).
- Uitgaven op het vlak van de Jeugdwet (lokaal, (boven-)regionaal en landelijke ondersteuning/zorg).

Gemeentelijke monitor Sociaal Domein

Begin 2016 heeft het college een monitor vastgesteld aan de hand waarvan het gebruik van voorzieningen en bijbehorende kosten worden gevolgd. Hiermee hebben wij een belangrijk instrument in handen om de budgettaire neutraliteit te beheersen en evt. maatregelen te kunnen nemen. De vulling van de monitor heeft voor het 2e kwartaal van 2016 voor het eerst plaatsgevonden.

Stand van zaken budgetten en ontwikkelingen transitie

We kunnen op dit moment een beeld geven van de taakstellingen op de verschillende transitie. Hiervoor is dus als "feit" aangehouden dat het werkelijke uitgavenniveau 2016 (en op onderdelen een doorkijk naar 2017) representatief is voor de uitgaven 2017 – 2021. Daarbij dient opgemerkt te worden dat reeds genomen maatregelen laten zien dat op onderdelen de uitgaven zorg teruglopen en de verwachting is dat er een taakstelling resteert van circa € 2,1 mln.

Tabel 12: Taakstellingen transitie

(Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021
WMO – nieuwe taken	623	426	395	419	410
Jeugdwet	-2.191	-2.076	-2.043	-1.996	-1.960
Participatiewet (WSW)	-518	-300	-542	-779	-916
Participatiewet (Re-integratie)	0	0	0	0	0
Participatiewet (Overig)	-403	-364	-342	-342	-342
	-2.489	-2.313	-2.532	-2.699	-2.808
Taakstelling WSW:					
- Wordt ingevuld door Laborijn		300	542	779	916
- De volgende tekorten blijven wel tlv gemeente		-62	-135	-215	-163
Totaal	-2.489	-2.076	-2.125	-2.135	-2.056
Onttrekking reserve *	2.489				
	-0	-2.076	-2.125	-2.135	-2.056

De belangrijkste financiële uitdagingen v.w.b. de nieuwe taken liggen, uitgaande van dit overzicht, op het vlak van de Jeugdwet en de Participatiewet (i.c. de ontwikkelingen rond Laborijn). Dit neemt niet weg dat er sprake is van een ontschot budget. Onder de streep hebben wij een taakstelling sociaal domein breed. De Wmo-budgetten worden betrokken bij de taakstelling sociaal domein.

Wmo nieuwe taken

De nieuwe taken Wmo zijn in 2015 met de daarvoor beschikbare middelen uitgevoerd. Ook voor 2016 verwachten wij de taken met de beschikbare middelen uit te kunnen voeren. De bezuinigings-taakstelling op dit onderdeel loopt voor 2017 e.v. minder fors op dan die voor de Jeugdwet en Participatiewet.

Eind 2016 is het nieuwe Wmo-beleid vastgesteld voor de periode t/m 2018. Hoewel de inschatting is dat wij uitkomen met de middelen willen wij vooralsnog verder inzetten op meer informele zorg en een afname van geïndiceerde zorg. Deze transformatie past immers ook bij onze visie om, los van financiële prikkels, meer verantwoordelijkheden bij de burger zelf neer te leggen. Daarnaast verwachten wij door vergrijzing een toenemende vraag naar ondersteuning. Gelijkblijvende uitgaven zijn door die autonome ontwikkeling al een opgave.

Jeugdwet

Net als voor de Wmo gold 2015 als overgangsjaar waarin bestaande cliënten recht hielden op hulp. Dit is een belangrijke nuancering bij het overzicht waarin 2015 als uitgangspunt is gebruikt voor de uitgaven 2017 – 2020. Voor 2015 en 2016 is voor Jeugd regionaal afgesproken de kosten te verevenen. Mede hierdoor is het alle gemeenten gelukt om binnen de beschikbare budgetten te blijven. Voor 2016 is afgesproken om de landelijke en bovenregionale kosten regionaal te verevenen. Het begrote tekort voor de periode 2017 - 2020 wordt vooral veroorzaakt door de korting op de inkomsten. De transformatie verloopt langzamer dan gedacht waardoor kosten daling op korte termijn nog niet te verwachten is. Een ander probleem is dat een groot aantal verwijzingen naar Jeugdzorg gebeurt door huisartsen, dus buitende gemeente om, waardoor we geen controle hebben op de uitgaven.

Het sociaal team stuurt erop om de duurdere zorg te vermijden en te vervangen door de goedkope zorg. Dit zal geleidelijk effect gaan geven, maar zeker een positief resultaat hebben, waardoor de kosten teruggedrongen worden. Hierdoor zal het resultaat er anders uit komen te zien. Naast financieel voordeel past deze vorm van ondersteuning bij onze visie: kortdurende ondersteuning biedt de gemeente in de rol van regisseur zelf.

Wel dient gemeld te worden dat bij de Jeugdwet ook sprake is van gerechtelijke uitspraken, die een bepaalde vorm van hulpverlening voorschrijven, die opgevolgd moet worden.

Participatiewet; uitgaven uitvoering Wsw

De verwachting is dat per 1 januari 2018 het dienstverband van de medewerkers van Presikhaaf die afkomstig zijn uit Montferland zal worden overgenomen door Laborijn. Tevens zal per deze datum het dienstverband van de groenploeg van Laborijn worden overgenomen door de gemeente. De gemeente zal hiertoe aan deze medewerkers een vast dienstverband binnen de constructie "begeleid werken" aanbieden.

De gemeente blijft deel uitmaken van de Gr Laborijn voor wat betreft de uitvoering van de Wsw. Het aanwijzingsbesluit wordt gecontinueerd. De rijksbijdrage loopt in 2018 terug met een bedrag van circa € 0,9 mln. Laborijn zal dit verlies aan inkomsten voor een groot deel (€ 700.000,00) compenseren in hun bedrijfsvoering. Een bedrag van circa € 200.000,- zal ten laste van de gemeente blijven.

Dit is overigens exclusief de extra kosten die de gemeente moet maken voor de overname van de Wsw-werknemers van Presikhaaf en de organisatiekosten van de gemeente door overname van de groenploeg. Met Laborijn is de afspraak gemaakt dat de overname van de groenploeg door de gemeente onder begeleid werken en de overname van het personeel van Presikhaaf voor Laborijn budgettair neutraal zal verlopen. Eventuele extra kosten zullen de eerste jaren voor rekening van de gemeente komen. We mogen ervan uitgaan dat de komende jaren de gemeentelijke bijdrage voor uitvoering van de Wsw geleidelijk zal afnemen vanwege het feit dat het aantal Wsw'ers zal afnemen.

Wmo: hulp bij het huishouden

Los van de nieuwe taken waarvoor budgettaire neutraliteit het uitgangspunt is, doet zich een financiële ontwikkeling voor bij de taak hulp bij het huishouden.

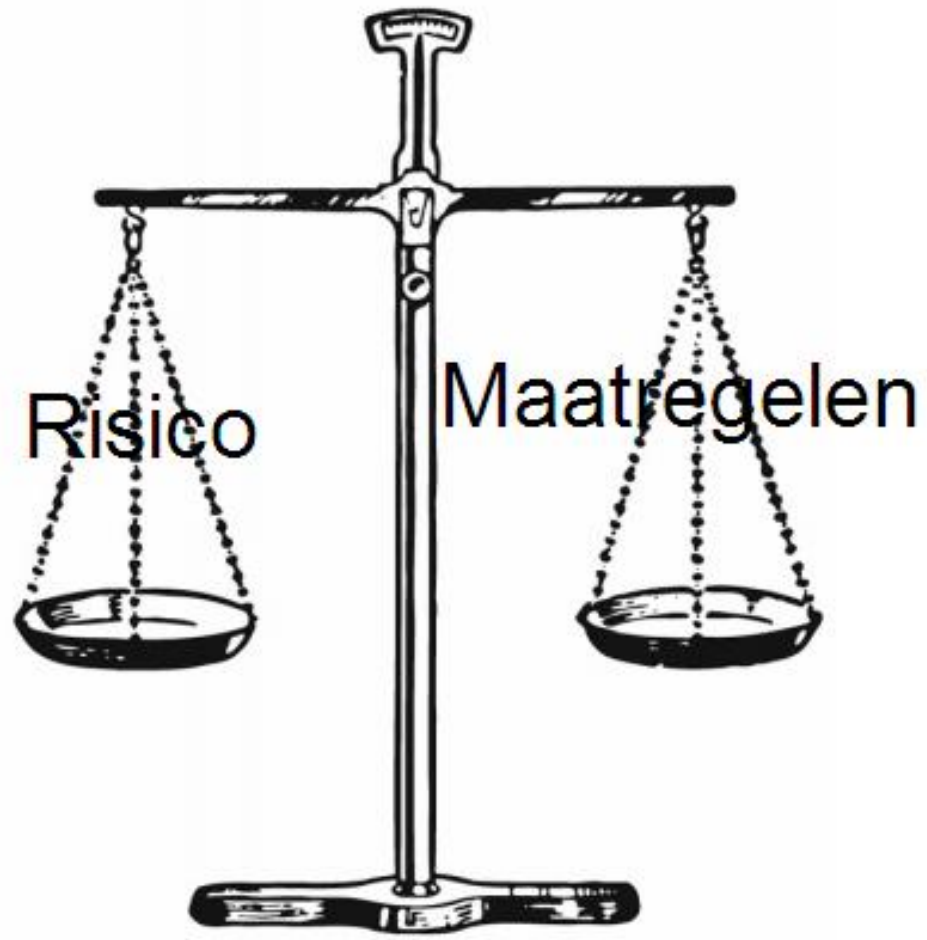
Zoals bekend zijn de afgelopen jaren pogingen ondernomen om de huishoudelijke hulp op een afdoende maar efficiëntere wijze in te zetten. Zoals bij veel gemeenten geldt heeft de rechter hier een streep doorgezet. Dit betekent dat minder beheersing van het budget mogelijk is.

Van de totale taakstelling van circa € 1,5 mln. zal naar huidige inzichten een bedrag van € 0,5 mln. niet gerealiseerd kunnen worden (een bedrag van € 1 mln. dus wel). In deze begroting wordt dit nadeel ingeboekt.

Toekomst

In een raadsinformatiebrief is een belangrijk deel van de cijfers over zorggebruik verwerkt van het sociaal domein. De gemeenteraad is in het eerste kwartaal van 2017 hierover opnieuw geïnformeerd, met name over de kwartalen 3 en 4 van 2016. Hierop volgend willen wij na het financieel afsluiten van het kalenderjaar 2016 in het tweede kwartaal de prognose actualiseren met de (financiële) kennis van 2 kalenderjaren. De financiële gegevens zullen dan meer informatie bevatten over de sub verdeling van de financiële uitgaven per onderdeel (verdeling van uitgaven over de verschillende voorzieningen Wmo/Jeugd). In die periode hebben wij ook meer zicht op de uitgaven aan de oud-SW doelgroep, als gezegd een substantieel onderdeel van het budget.

De raad heeft besloten om vast te houden aan budget neutraliteit voor het sociaal domein. Maatregelen om budget neutraliteit te realiseren zijn aan u voorgelegd.

B
esluit

3. Vaststellingsbesluit

De raad van de gemeente Montferland;

Besluit:

1. De begroting 2018 overeenkomstig het u aangeboden ontwerp vast te stellen;
2. De kerntakendiscussie 2014 – 2018 als afgerond te beschouwen;
3. Incidentele en structurele meevallers die zich eventueel voordoen in 2018 rechtstreeks toe te voegen aan de algemene reserve;
4. Het nieuw beleid zoals opgenomen in het overzicht genoemd in bijlage 4.1 vast te stellen en het daarvoor benodigde budget tot een totaalbedrag van € 1.574.000 voor nieuw beleid 2018 – 2021 beschikbaar te stellen;
5. Het investeringsplan zoals opgenomen in het overzicht genoemd in bijlage 4.1.1 vast te stellen en het daarvoor benodigde krediet tot een totaalbedrag van € 8.068.000 aan investeringen voor de jaren 2018 – 2021 beschikbaar te stellen;
6. De gronduitgifte prijzen voor het jaar 2018 vast te stellen op:

Woningbouw vast (sociaal)	€ 175,00	(2017: € 175,00)
Woningbouw vast (overig)	€ 231,00	(2017: € 231,00)
Woningbouw gedifferentieerd (Kerkwijk)	€ 251,50	(2017: € 251,50)
Bedrijventerrein (Matjeskolk)	€ 105,00	(2017: € 129,00)
Bedrijventerrein (EBT)	€ 124,00	(2017: € 129,00)
Bedrijventerrein (DocksNLD)	€ 125,00	(2017: € 125,00)
7. De meerjarenramingen 2019 -2021 vast te stellen en de saldi met de algemene reserve te verrekenen.

's-Heerenberg, 9 november 2017

De raad van de gemeente Montferland
de griffier,

de voorzitter.

Drs. D. Berends

mr. P. de Baat MPM

B ijlagen

4. Bijlagen

4.1 Nieuw beleid

Nieuw beleid 2018-2021

(bedrag x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021
<i>Programma 1</i>				
• Opkomstbevordering gemeenteraadsverkiezingen	15			
<i>Programma 2</i>				
• Masterplan Didam			35	89
• Verordening Starterslening		10	20	20
• Blijverslening SVn		4	7	7
<i>Programma 3</i>				
• Duurzaamheidslening		20	20	20
• Stimuleringslening asbest verwijderen		20	20	20
• Vervanging verouderd straatmateriaal en vervanging asfalt incl. trottoirs		37	74	111
• Bomenbeleidsplan	70	70	70	70
• Beheerplan groen	80	80	80	80
• Herinrichting Graaf Hendrikstraat, Braamt		20	20	20
• Reconstructie Sint Jansgildestraat in Beek (en trottoir El-tenseweg)		63	63	63
• Personele capaciteit Handhaving (BOA's)	60	60	60	60
<i>Programma 5</i>				
• Onderzoek toekomst zwembad	15	15	15	
• Clustering voetbalaccommodaties	10	10		
<i>Programma 6</i>				
• Onderzoek naar realisatie centrale huisvesting basisonderwijs 's-Heerenberg	45			
<i>Programma 50</i>				
• Gebouwaanpassing gemeentehuis		5	5	5
Subtotaal	295	414	489	565
Dekking:				
Risicostelpost KTD	-25	-25	-15	
Reserve Masterplan Didam			-35	-89
Totaal	270	389	439	476

4.1.1 Investeringsplan

Overzicht investeringen

In onderstaande tabel worden de uitbreidingsinvesteringen in meerjarenperspectief weergegeven. Een deel van de kapitaallasten van deze investeringen wordt gedekt uit reserves. De kapitaallasten van de niet-gedekte investeringen zijn in het begrotingsaldo verwerkt Bij paragraaf 4.1. nieuw beleid ziet u welke kapitaallasten worden gedekt.

	(bedrag x € 1.000)			
	2018	2019	2020	2021
<i>Programma 2</i>				
• Masterplan Didam		500	766	347
• Verordening Starterslening	400	400		
• Blijverslening SVn	145	145		
• Herinrichting Graaf Hendrikstraat, Braamt	280			
<i>Programma 3</i>				
• Duurzaamheidslening	1.000			
• Stimuleringslening asbest verwijderen	1.000			
• Vervanging verouderd straatmateriaal en vervanging asfalt incl. trottoirs	530	530	530	530
• Reconstructie Sint Jansgildestraat in Beek (en trottoir El-tenseweg)	900			
<i>Programma 50</i>				
• Gebouwaanpassing gemeentehuis	65			
Totaal	4.320	1.575	1.296	877

4.2 (Vervangings)investeringen

De kapitaallasten van onderstaande vervangingsinvesteringen zijn opgenomen in de begroting.

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	Techn. levensd.
<i>Gemeentelijk Riolerings Plan 2018- 2021</i>					
<i>Verbeteringen</i>					
Wateroverlast	50	50	50	50	30
Aanpassen riolering Immenhorst 's-Heerenberg	15				60
Maatregelen BRP Didam Domela Nieuwenhuisstraat			25		60
Blaauwe ader Nieuwstraat en Oude Doetinchemseweg			35		60
<i>Vervangingen</i>					
Riolvervanging/-verruiming Raadhuisstraat	454				60
Riolvervanging Prins Bernhardstraat		116			60
Riolvervanging Korte Spruit/Julianastraat		141			60
Riolvervanging Oude Doetinchemseweg 's-Heerenberg			81		60
Relining Muntwal 's-Heerenberg			48		40
Riolvervanging Koeleplekstraat Didam			37		60
Diverse vervangingen vrijvervalriolering				500	60
<i>Vervanging objecten</i>					
Renovatie drukriolering	275	275	275	275	15
Vervanging pompunits drukriolering	20	20	20	20	60
Vervanging rioolgemaal	31	31	31	31	15
Totaal investeringen GRP 2018-2021	845	633	602	876	
<i>Overige investeringen</i>					
Aanschaf computerapparatuur raad/college	35				4
Stemmachines		80			10
Investering voetbalaccommodaties (renovatie velden)	449	22	471		15
Investering voetbalaccommodaties (inrichtingselementen)	182		30		10
Citroën C3			16		8
Citroën C3			16		8
Iveco Stralis BX-JP-97-2020			121		10
Peugeot Boxter 2,2 HDI	30				8
Ransomes 3300	35				8
Renault Master 2,5 DCI	30				8
Sneeuwploug SNK210-EPZ 201512	13				15
Sneeuwploug SNK210-EPZ 201513	13				15
Sneeuwploug SNK210-EPZ 201510	15				15
Sneeuwploug SNK210-EPZ 201511	15				15
VW Caddy 33-BX-JF	20				10
VW Caddy 91-BX-GF	20				10
VW Transporter 8-VFR-93	30				10

Omschrijving	2018	2019	2020	2021	Techn. levensd.
Vervanging houten brug (civiele kunstwerken)	25				20
Mercedes Sprinter 513CDI 4-VGS-43		55			8
Mercedes Sprinter 513CDI 4-VGS-46		55			8
Mercedes Sprinter 513CDI 4-VGS-47		55			8
Mercedes Sprinter 513CDI 4-VGS-49		55			8
Mercedes Sprinter 513CDI 4-VGS-45		58			8
Mercedes Sprinter 513CDI 4-VGS-48		55			8
Piaggio Porter Maxxi 5-VHF-52		30			8
Piaggio Porter Maxxi 5-VHF-53		30			8
Strooier Stratos 11-24 PCL-350 2008		32			10
Strooier Stratos				34	15
Sneeuwploeg SNK 210-EPZ		13			15
Sneeuwploeg SNK 240-EPZ		15			15
McConnel armmaaier	30				8
Hoogwerker Haulotte				71	15
Kipwagen en hefinrichting				27	8
Netwerkserver				200	4
Programmatuur Belastingen/Heffen/Waarderen	75				5
Programmatuur Financiën	100				5
Programmatuur omgevingsvergunning		90			5
Vervanging I-phones (netto-investering)			145		3
Vervanging Ipads			48		3
Computerapparatuur (alle PC's)		210			5
Inrichting uitwijk	22				4
Plotter/scanner Openbare Werken	14				4
Ultrabooks			60		4
Programmatuur Cipers (bevolking)		25			5
Back up server			45		4
Data base server			15		4
Vervanging Oracle server			50		4
Programmatuur t.b.v. transities			25		5
Pakket Samenlevingszaken	75				5
Civision Onderwijs	17				5
Programmatuur ruimtelijke plannen	25				5
Upgrade KA software en netwerksoftware	100				5
Programmatuur beheer openbare ruimte				51	5
Aanschaf software BGT				15	5
Programmatuur midoffice				100	5
Totaal overige vervangingsinvesteringen	1.370	880	1.042	498	
Totaal	2.215	1.513	1.644	1.374	

4.3 Reserves en voorzieningen

4.3.1 Reserves

Bedragen x € 1.000

Reserve	Saldo per 01-01-2018	Vermeerdering wegens inflatiecorrectie	overige vermeerderingen	verminderingen	Saldo per 31-12-2018	Saldo per 31-12-2019	Saldo per 31-12-2020	Saldo per 31-12-2021
Algemene reserves								
Algemene Reserve	5.116		103	-514	4.705	3.868	4.485	4.485
Totaal Algemene reserves	5.116		103	-514	4.705	3.868	4.485	4.485
Bestemmingsreserves								
<i>Bufferfunctie</i>								
Grondexploitatie	831	17	743	-56	1.534	3.172	3.208	3.246
<i>Inkomensfunctie</i>								
Kap.lasten Sportcompl. Montferland (SCM)	1.152	55		-127	1.080	1.004	924	841
Verkoop aandelen NUON	15.837				15.837	15.837	15.837	15.837
<i>Bestedingsfunctie</i>								
Monumentenzorg Svn	90				90	90	90	90
Masterplan 's-Heerenberg	68	3	569	-166	474	496	520	545
Schenking prins Wim 1	1	0			1	1	1	1
Masterplan Didam	1.000				1.000	1.000	965	876
OLIE	250				250	250	250	250
<i>Egalisatiefunctie</i>								
Kwaliteitsimpuls gem.organisatie	195	4			199	203	207	211
Egalisatiereserve Afvalstoffenheffing	539	11		-300	250	155	108	61
Onderwijshuisvesting	1.515	30	1.809	-1.982	1.371	1.274	1.208	1.185
Kunstgrasvelden	50		50		100	150	200	250
Speellocaties	133	3			136	139	141	144
Totaal bestemmingsreserves	21.661	122	3.171	-2.632	22.322	23.771	23.660	23.536
Eindtotaal	26.778	122	3.274	-3.146	27.028	27.639	28.145	28.022

4.3.2 Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

(Bedragen x € 1.000)

Programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2. Wonen				
<i>Baten</i>				
<ul style="list-style-type: none"> • Onttrekking reserve grondexploitatie (advieskosten voorbereiding bouwgrondexploitatie) 	45	45	15	15
<ul style="list-style-type: none"> • Onttrekking reserve grondexploitatie (rente ruilgronden voormalig Bergh) 	11	11	11	11
<ul style="list-style-type: none"> • Onttrekking egalisatiereserve afvalstoffenheffing 	50	50	50	50
<ul style="list-style-type: none"> • Onttrekking reserve Masterplan Didam (kapitaallasten investeringen) 			35	89
5. Leefbaarheid veiligheid en cultuur				
<i>Baten</i>				
<ul style="list-style-type: none"> • Onttrekking reserve kapitaallasten nieuwbouw SCM (dekking kapitaallasten SCM) 	127	127	127	127
6. Bevordering gezonde leefstijl				
<i>Lasten</i>				
<ul style="list-style-type: none"> • Toevoeging reserve kunstgrasvelden 	50	50	50	50
7. Jeugd en onderwijs				
<i>Baten</i>				
<ul style="list-style-type: none"> • Onttrekking aan reserve Onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting) 	174	124	92	47
Totaal (saldo toevoegingen en onttrekkingen)	357	307	270	289

4.3.3 Voorzieningen

Bedragen x € 1.000

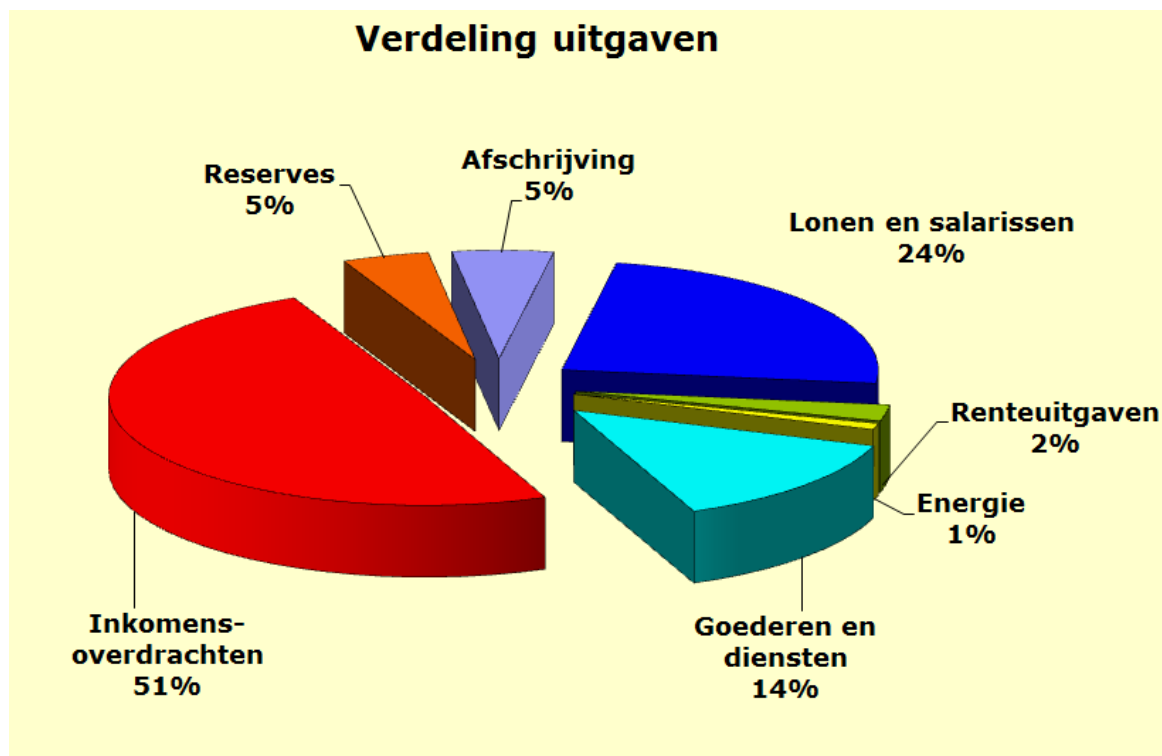
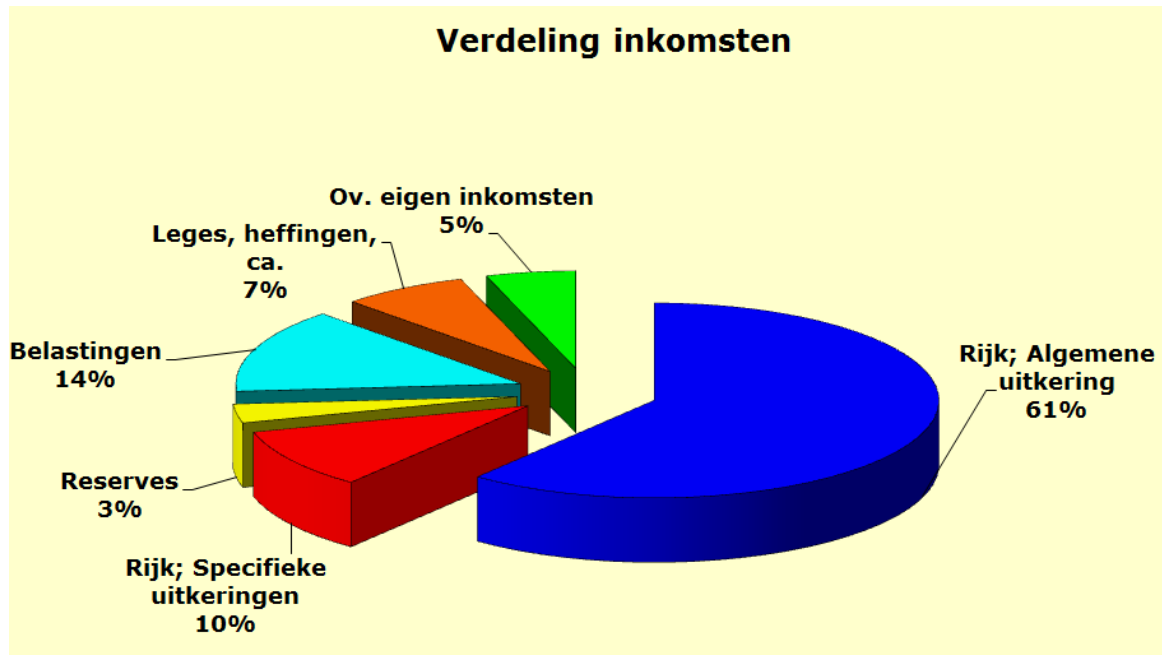
Naam voorziening	Saldo per 01-01-2018	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-2018	Saldo per 31-12-2019	Saldo per 31-12-2020	Saldo per 31-12-2021
<i>Risicovoorziening</i>							
Afwikkeling grondexploitatie	66			66	66	66	66
Verplichtingen personeel	547	36	-33	549	566	582	617
Verplichtingen wethouders	1.984	17	-125	1.877	1.769	1.661	1.554
Voorziening grondexploitatie A18 bedrijvenpark D'chem	1.968			1.968	950	950	950
BTW leerlingenvervoer	246			246	246	246	246
Totaal Risicovoorzieningen	4.811	53	-158	4.706	3.597	3.505	3.433
<i>Egalisatievoorzieningen</i>							
Groot onderhoud sportcomplex	338	63		401	465	528	591
Openbare ruimte	738	1.004	-1.052	691	643	595	547
Onderhoud gebouwen en accommodaties	1.267	210	-112	1.365	1.458	1.551	1.643
Riolering (vervangingsinv.)		132		132	464	893	1.415
Totaal Egalisatievoorzieningen	2.343	1.409	-1.164	2.589	3.029	3.566	4.197
Eindtotaal	7.154	1.462	-1.321	7.295	6.626	7.071	7.630

4.4 Financiële gegevens

Begrote inkomsten en uitgaven

De begrote inkomsten en uitgaven van de gemeente kunnen voor het jaar 2018 als volgt worden verdeeld in categorieën:

Begrote inkomsten en uitgaven per taakveld

Dit overzicht is nieuw als gevolg van de gewijzigde voorschriften BBV.

Overzicht baten en lasten per taakveld		Begroting 2018		(bedragen x € 1.000)	
Hoofdtak	Taaknaam	Baten	Lasten	Saldo totaal	
0 Bestuur en ondersteuning	Algemene uitkering en ov. ink. Gemfonds	€ -48.298	€ -	€ -48.298	
	Beheer ov. gebouwen en gronden	€ -37	€ 165	€ 128	
	Belastingen overig	€ -333	€ 121	€ -212	
	Bestuur	€ -	€ 1.588	€ 1.588	
	Burgerzaken	€ -1.024	€ 1.556	€ 532	
	Mutaties reserves	€ -2.466	€ 2.054	€ -412	
	Overhead	€ -131	€ 10.836	€ 10.706	
	Overige baten en lasten	€ -	€ 10	€ 10	
	OZB niet-woningen	€ -1.996	€ 111	€ -1.885	
	OZB woningen	€ -4.527	€ 223	€ -4.304	
	Treasury	€ -2.783	€ 2.062	€ -721	
Totaal 0 Bestuur en ondersteuning		€ -61.594	€ 18.726	€ -42.867	
1 Veiligheid	Crisisbeheersing en brandweezorg	€ -22	€ 1.765	€ 1.743	
	Openbare orde en veiligheid	€ -8	€ 402	€ 394	
Totaal 1 Veiligheid		€ -30	€ 2.167	€ 2.137	
2 Vervoer	Openbaar vervoer	€ -	€ 41	€ 41	
	Verkeer en vervoer	€ -68	€ 2.968	€ 2.899	
Totaal 2 Vervoer		€ -68	€ 3.009	€ 2.941	
3 Economie	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	€ -32	€ 20	€ -12	
	Economische ontwikkeling	€ -	€ 306	€ 306	
	Economische promotie	€ -370	€ 463	€ 93	
Totaal 3 Economie		€ -402	€ 790	€ 388	
4 Onderwijs	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	€ -308	€ 1.800	€ 1.492	
	Onderwijshuisvesting	€ -756	€ 2.273	€ 1.517	
Totaal 4 Onderwijs		€ -1.064	€ 4.073	€ 3.009	
5 Sport, cultuur en recreatie	Cultureel erfgoed	€ -	€ 130	€ 130	
	Cultuurpresentatie, -prod. en -particip.	€ -12	€ 418	€ 406	
	Media	€ -74	€ 741	€ 667	
	Musea	€ -	€ 169	€ 169	
	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	€ -69	€ 2.274	€ 2.205	
	Sportaccommodaties	€ -486	€ 1.812	€ 1.325	
	Sportbeleid en activering	€ -43	€ 1.269	€ 1.226	
Totaal 5 Sport, cultuur en recreatie		€ -685	€ 6.813	€ 6.129	
6 Sociaal domein	Arbeidsparticipatie	€ -	€ 1.325	€ 1.325	
	Begeleide participatie	€ -	€ 4.326	€ 4.326	
	Geescaleerde zorg 18-	€ -	€ 789	€ 789	
	Inkomensregelingen	€ -7.936	€ 10.731	€ 2.795	
	Maatwerkdienstverlening 18-	€ -	€ 7.167	€ 7.167	
	Maatwerkdienstverlening 18+	€ -800	€ 6.154	€ 5.354	
	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	€ -17	€ 1.099	€ 1.082	
	Samenkracht en burgerparticipatie	€ -430	€ 2.929	€ 2.499	
	Wijkteams	€ -127	€ 1.187	€ 1.059	
Totaal 6 Sociaal domein		€ -9.311	€ 35.706	€ 26.396	
7 Volksgezondheid en milieu	Afval	€ -2.987	€ 2.479	€ -507	
	Begraafplaatsen en crematoria	€ -261	€ 175	€ -85	
	Milieubeheer	€ -3	€ 1.042	€ 1.039	
	Riolering	€ -3.990	€ 2.899	€ -1.091	
	Volksgezondheid	€ -	€ 1.527	€ 1.527	
Totaal 7 Volksgezondheid en milieu		€ -7.240	€ 8.124	€ 883	
8 Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing	Grondexploitatie (niet-bedrijventerr.)	€ -	€ 48	€ 48	
	Ruimtelijke ordening	€ -104	€ 786	€ 682	
	Wonen en bouwen	€ -1.281	€ 1.433	€ 153	
Totaal 8 Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing		€ -1.385	€ 2.267	€ 882	
Saldo totaal		€ -81.779	€ 81.676	€ -103	

Opm.: Negatief bedrag is inkomst (kolom Baten) c.q. voordeel (kolom Saldo)

(Geprognosticeerde) balans 2018 – 2021

Ook dit is een nieuw overzicht als gevolg van de wijzigingen in het BBV.

bedragen X 1.000 ACTIVA	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Vaste activa						
<i>Immateriële vaste activa</i>	529	484	439	393	346	298
<i>Materiële vaste activa</i>	100.095	99.289	99.498	97.812	96.486	94.445
<i>Financiële vaste activa</i>	5.719	6.629	8.977	9.316	9.102	8.880
Totaal vaste activa	106.343	106.402	108.914	107.520	105.934	103.623
Vlottende activa						
<i>Voorraden</i>	11.632	3.428	700	78-	935-	901-
<i>Uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar</i>	13.183	12.234	6.074	6.074	6.074	6.074
<i>Liquide middelen</i>	193	800	100	-	-	-
<i>Overlopende activa</i>	3.704	2.142	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal vlottende activa	28.711	18.604	8.374	7.497	6.640	6.674
Totaal-generaal	135.054	125.006	117.288	115.017	112.573	110.297

bedragen X 1.000 PASSIVA	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
Vaste passiva						
<i>Eigen vermogen</i>	31.377	26.778	27.028	27.639	28.145	28.022
<i>Voorzieningen</i>	7.031	7.154	7.295	6.626	7.071	7.630
<i>Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer</i>	87.770	80.074	62.371	55.410	48.441	42.463
Totaal vaste passiva	126.177	114.006	96.694	89.675	83.657	78.114
Vlottende passiva						
<i>Netto vlottende schulden looptijd korter dan één jaar</i>	5.590	7.874	17.468	22.216	25.790	29.056
<i>Overlopende passiva</i>	3.287	3.126	3.126	3.126	3.126	3.126
Totaal vlottende passiva	8.877	11.000	20.594	25.342	28.916	32.182
Totaal generaal	135.054	125.006	117.288	115.017	112.573	110.297

EMU-overzicht

Aansluitend is het ook verplicht om met ingang van 2017 een overzicht in de begroting op te nemen over de verwachte ontwikkelingen in het EMU-saldo van de gemeente. Hiervoor is een model beschikbaar vanuit het CBS. Dit model is hier gevolgd.

		(Bedragen x € 1.000)				
Omschrijving		2017	2018	2019	2020	2021
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.258	-309	-85	-151	-23
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	4.204	4.115	4.204	4.312	4.338
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	1.741	1.449	1.643	1.740	1.833
4	Bruto investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	2.102	6.824	3.017	2.939	2.250
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, geen betrekking hebbende op bouwgrondexploitatie en niet verantwoord op de exploitatie	0	0	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0
7	Aankoop van grond en uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., alleen transacties met derden niet op de exploitatie verantwoord	3.301	1.981	1.431	1.082	289
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover niet al op de exploitatie verantwoord	11.438	5.713	9.155	1.939	7.089
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	1.617	1.308	2.312	1.294	1.275
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht	0	0	0	0	0
11	Verkoop van effecten:					
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	0	0	0	0	0
	Berekend EMU-saldo	7.104	855	8.158	2.524	9.424

4.5 Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft een specificatie van de incidentele baten en lasten. Dit overzicht is voorgeschreven in de BBV en geeft inzicht in hoeverre ons begrotingsbeeld wordt beïnvloed door incidentele ontwikkelingen.

Bedragen x €1.000)

Programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1. Bestuur				
<i>Lasten</i>				
Wachtgeldverplichtingen	-78	-65		
Wijk- en kerngericht werken (doorschuiving budget 2017)	-25			
GEO informatie	-28		-28	
Opkomstbevordering gemeenteraadsverkiezingen	-15			
Wijk- en kerngericht werken (regulier budget 2018 niet beschikbaar stellen)	47			
2. Wonen				
<i>Lasten</i>				
Masterplan Didam	-123			
3. Beheer leefomgeving				
<i>Baten</i>				
Onttrekking reserve afvalstoffenheffing	250	50		
4. Economie en toerisme				
<i>Lasten</i>				
Topsportevenementen (vervallen budget)	100	100		
Realisatie innovatiefonds	-100	-100		
5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl				
<i>Lasten</i>				
Onderzoek clustering voetbalaccommodaties	-10	-10		
Uitstel bezuiniging voetbalaccommodaties 2018/2019	-125	-125		
Uitstel bezuiniging sportaccommodatie de Zomp	-27			

Programma	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
7. Jeugd en onderwijs				
<i>Lasten</i>				
Huisvesting carnavalswagens	-100			
Onderzoek naar realisatie centrale huisvesting basisonderwijs 's-Heerenberg	-45			
40. Bedrijfsvoering				
<i>Lasten</i>				
Informatie en automatisering. Uitbreiding modules en begeleiding aanbesteding telefonie	-40			
50. Algemene dekkingsmiddelen				
<i>Lasten</i>				
Verlaging risicostelpost Kerntaken Discussie (KTD) in verband met onderzoek clustering voetbalaccommodaties	10	10		
Incidentele verlaging stelpost KTD op basis van quick scan	73			
Verlaging stelpost KTD in verband met uitstel bezuiniging voetbalaccommodaties 2018/2019	125	125		
Verlaging stelpost KTD in verband met uitstel taakstelling accommodatie de Zomp	27			
Totaal	-84	-15	-28	0
Saldo begroting	103	42	-123	0
Structureel saldo begroting	19	27	-151	0